القرآن الكريم

ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ

ތަފްސީރު

ޖަޢުފަރު ފާއިޖް

سُورَةُ يُوسُف

سُورَةُ يُوسُف އަކީ މައްކީ ސޫރަތެކެވެ. މި ސޫރަތުގައި ވަނީ 111 (ސަތޭކަ އެގާރަ) އާޔަތެވެ. އަދި، (12) ބާރަ ރުކޫޢެވެ. މި ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ 12 (ބާރަ)ވަނަ ސޫރަތެވެ. މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވީ، سُورَةُ هُود އަށް ފަހުގައެވެ. އަދި سُورَةُ يُوسُف ގެ ނަމުން މި ސޫރަތަށް ނަންދެއްވީ، يُوسُف عليه السلام ގެ ވާހަކަ، މި ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިދީފައި ވާތީއެވެ.[126]

އަދި ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ބައެއް ސޫރަތްތަކެއް ފެށިގެންވާ ގޮތަށް، މި ސޫރަތް ވެސް ފެށިގެންވަނީ، الْحُرُوفُ الْمُقَطَّعَةُ ގެ ތެރެއިން އަކުރުތަކަކުންނެވެ. އެއީ، "ا ل ر" މި ތިން އަކުރެވެ. سُورَةُ هُود އާއި، سُورَةُ يُوسُف އާއި، މި ދެ ސޫރަތުގައިވާ ވާހަކަތައް މައުޟޫޢާއި މާނައިގެ ގޮތުން ގާތްތިރި އެއްގޮތެވެ. އެހެނީ، މައިގަނޑު ގޮތުގައި، سُورَةُ هُود ގައި ބަޔާންކުރައްވައިދީފައި ވަނީ، ބައެއް ރަސޫލުންނާއި، އެ ރަސޫލުންގެ އުންމަތްތަކުގެ މީހުންނާ ދެމެދު ހިނގައިދިޔަ ޙާދިސާތަކުގެ ވާހަކައެވެ.

މި ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިދީފައި މި ވަނީ، يُوسُف عليه السلام ގެ ޙަޔާތުގައި، އެ ރަސޫލާއަށް ގޮތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވި ދަތިތަކާއި އިމްތިޙާނުތަކާއި، އެ ރަސޫލާ ކާމިޔާބުވެވަޑައިގެންނެވި ގޮތުގެ ވާހަކައެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު، يُوسُف عليه السلام އާއި، އެ ރަސޫލާގެ އަޚުންނާ ދެމެދު ހިނގައިދިޔަ ޢިބްރަތުން ފުރިގެންވާ ޙާދިސާތަކުގެ ވާހަކަތައް ނުހަނު ތަފްސީލުކޮށް، اللهُ سبحانه وتعالى މި ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައި ވެއެވެ.

126– مَوْقِعُ الْمُصْحَفِ الإِلِكْتْرُونِي – التَّعْرِيفُ بِالسُّوَر

އަދި ވަޙީގެ ތެރެއިން އެ ރަސޫލާ ނެގި މީހާ، އެ ރަސޫލާގެ އަހުލުގެ އަތްބާޢުން އެ ރަސޫލާ ޤަތުލުކުރަން ޖެހުނު، އެ ރަސޫލާއާމެދު ކަންކުރި ގޮތުގެ ވާހަކައާއި، މިސްރުގެ ވަޒީރު އަޒީޒުގެ ގޭގައި ދިރިއުޅުއްވައިގެންނެވި ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ ވެސް، މި ސޫރަތުގައި ވެއެވެ. އަދި އެ ވާހަކަތަކުގެ އިތުރަށް، އެ ރަނގުގެ އަޚްލާޤުވެރިން، އެ ރަސޫލާއާ ބާރު ގޮތުން ދުއްރި ހަބަރުތަކުގެ ވާހަކައާއި، يُوسُف عليه السلام ޖަލުގައި ހާދިސާތައްވީ ދުވަސްތަކުގައި ހިނގައިދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކައާއި، އެ ހުރިހައި ކަމެއް އެ ރަސޫލާ ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވުމުން، الله سبحانه وتعالى އެ ރަސޫލާއަށް ދުނިޔޭގައި ވެސް ދެއްވި މަތިވެރި މަޤާމާއި ދަރަޖައިގެ ވާހަކަ، މި ސޫރަތުގައި ވާނެއެވެ.

ވުޒާއްކު، އެ ހުރިހައި ވާހަކަތަކެއް، މި ސޫރަތުގައި، الله سبحانه وتعالى ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައި ވަނީ، އެ ރަސޫލާގެ ހިތްކާ ޒިޔާމާ ހަމައަށް ދުޅަހެޔޮވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި އިސްލާމް ދީނުގެ ދަޢުވަތު ދެއްވުމުގައި، الله سبحانه وتعالى ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّد ﷺ އަށް ދިމާވެގެން ޖެހިވަޑައިގެންނެވި އުނދަގޫތަކާއި، ދަތިތަކާއި، އެ ރަސޫލާގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާއި، އެ ނޫން މީހުންގެ ފަރާތުން ވެސް، އެ ރަސޫލާއަށް ދެވުނު އަނިޔާތަކާއި ދެރަތެރެއްތަކަށް ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވައި، އެ ރަސޫލާއާ ޖާދުލުކުރެއްވުން ހިސާބަށް އަރާފުރާއްވުންމަތީ ދެމިހުންނެވުމަށް ހިތްވަރުދެއްވައި، އެ ރަސޫލާގެ ހިތްޖެހުން ތަސައްލީދެއްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

އެހެނީ، މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވީ، ހިތާމަ ރަސޫލާގެ ޢަންމު ގޮތް އަދި އަހަރު ބޮޑު ދެ އަރިހުރިން ކަލޭގައިފާ، ވަރިޔޫލާ އަނބިކަނބަލުން خَدِيجَة عليها السلام އާއި، ބޮޑުބޭބޭ އަބޫ ޠާލިބު މި ދުނިޔެ ދޫކޮށްލެއްވުމަށް ފަހުގައެވެ.[127]

127– صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

އަދި މި ސޫރަތް ނާޒިލުވުމުން އަސަރީ ތާޢީދުވާނީ، اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ އަށި، ބާރުދީ ތުދު ރަސޫލަކު ކަމެވެ. އެއީ، މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން، يُوسُفُ ﵇ އާ ގުޅޭ އެއްވެސް ކަމެއް، مُحَمَّدُ ﷺ އަކަށް އެނގިވަޑައިގެންނުވެއެވެ. ވުމާއެކު، يُوسُفُ ﵇ ގެ ވާހަކަ، އެ ރަސޫލާއަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވީ، ހުރިހައި ކަމެއްގެ ޙަޤު، ދޭނެ ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلهُ ގެ ބަސްތަކުން ވަޙީވެވަޑައިގެންނެވި އިލްހާމުކުރެއްވުމުން ކަން، ވިސްނައި ދީނުދުރުގާ ކޮންތު ބައްޓަން، އަސަރި ދަނެނެވާނެއެވެ.

އަދި މި ވާހަކައިގެ، ކާމިޔާބުގައި ހިނގާ އިބްރަތްތެރި ބާރުލާތަކުގެ ތެރެއިން، اللهُ ﷻ ގެ ކަނޑައެޅުއްވުންތަކުގެ ވަރުގަދަކަން ދަލީލުކުރާނެ އާޔަތްތަކާއި ހިކުމަތާ ދިމާއަށް ވިސްނުމުގެ ނަޞީޙަތު އަސްތަރުއިލާ ވާހަކައެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ، މި ވާހަކައިގެ، އިންސާނުންގެ ކިބައިގައިވާ ބައެއް ޖަޒުބާ ސިފަތަކާއި ކަންތައްތަކާ ދިމާއަށް، ވިސްނުމުގެ ނަޞީޙަތް ދެންނެވުމުގެ ވާހަކައެއް ވެސް ވެއެވެ. އެގޮތުގައި، يَعْقُوبُ ﵇ ގެ ދަރިކަލުންގެ ތެރޭގައި އެކަން ދަރިކަލުންނަށްވުރެން ބޮޑަށް، يُوسُفُ ﵇ އާއި، بُنْيَامِينُ ﵇ ދެކެ އެ ދަރިކަލުންގެ ބައްޕާފުޅު ލޯބިވެވޮޑިގަތީ، ދެންތިބިބައި ހަސަދަވެގެން ހިތްޕުޅުގައި އެ ދެ ހަސަދައިގެ ވަސްވާސް އުފެދުން ހަމަސަލާމަތުވާ ހިތުންނެވެ.

އަދި ދުރުން ހިތްވަރުދެވޭ ގޮތްތަކުގައި ވިހަސް، ނަހަމަ ގޮތުގައި ޖީދާގެ ޖިންސީ އެދުމެއްގައި ހުރުމަކީ ބަލާއި، ބައެއް އަށްރުފުން ރާގާ ނުބައި ޚާލާތަކާއި، އެ ކަމުން އެއްބަސްނުވާ ގޮތުގެ ގޮތްތަކާދުރުވީ އެ ހުރި އަނބުރުން ކަށްތަވީކާ ގޮތްގެ ކާމިޔާބީ ހާސިލުވުން، މި ސޫރަތުގައި ވެއެވެ. އަދި، މި ސޫރަތުގެ ވަޢުދު އިޖާބުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ޙަރަކާތް ދެކެނޭނީ ކަންތައްތަކާގައެވެ.

މިއިން ކޮންމެ ކަމެއް ވެސް، މި ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައި ވަނީ ނުހަނު ބަލާޣަތްތެރިކަމާ އެކު ތަފްޞީލީ އުސްލޫބަކުންނެވެ.

މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު

މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ގުޅޭ ރިވާވެގެންވެއެވެ. مُحَمَّدُ ﷺ ގެ އަރިހަށް ޞަޙާބީންގެ ބަޔަކު ދަންނަވައިފިއެވެ. يُوسُف عليه السلام ގައި، އެ ރަސޫލާގެ އަޚުބާރާ ދަމުމަށް ހިނގައިދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ އަޑުއަހަން ބޭނުންވާތީ ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ! ދެން އެބައިމީހުން އެ ދަންނަވަމުން ދެކެގެން، މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[128]

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الله ﷻ ގެ އިސްމުފުޅުގެ ބަރަކާތުން ފަށަމެވެ. އެއީ، الله ﷻ ގެ ރަޙްމަތުން ވާޖިބުވެހުރި، މި އަޅާ ކުރާން ގަސްތުކުރާ ޚާއްޞަ ރަޙްމަތު ނިމުމަކާނުލާ ދެނިކުން އެ ކަމުގައި ދުނިޔޭގެ ޚާއްޞަ ތައުފީޤު ދެއްވައި މި ޢަމަލު ޖަޒާދެއްވާނެ ބާރުގަދައެވެ. الله ﷻ އީ، އެ إلهއަށް ރަޙްމަތްތެރިކަން އަޅުންނަށާ އަދި އެންމެހައި ހަޤީޤަތްތަކުން، ދުނިޔޭގައި ކުރިޔަށް ނިޢުމަތެއް ދެއްވާ، ރަޙްމާންވަންތަ إلهއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި މުއުމިނުން، އެ إلهއަށް ރަޙްމަތްދޭ އަޅުންނަށް، އާޚިރަތުގައި ނުހަނު އިހުސާންވަންތަ ރަޙީމުވަންތަ إلهއެވެ.

الٓرۚ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُبِينِ ﴿١﴾

﴿1﴾ ال ر މި އަކުރުތަކަކީ، އަރަބިބަހުގެ އަކުރުތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އަކުރުތަކެކެވެ. ޤުރުއާނުގެ ބައެއް ސޫރަތްތަކެއް ފެށޭ ތަނުގައި އައިސްފައިވާ މި ފަދަ އަކުރުތަކަށް ކިޔަނީ، الْحُرُوفُ الْمُقَطَّعَةُ ގެ އަކުރުތަކެވެ.

128- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

އެ ޙަރުފުތަކުގެ މުރާދު ދެނެވޮޑިގެންވަނީ، ހަމައެކަނި، الله ﷻ އެވެ. މި އާޔަތްތަކަކީ، ފާޅުވެ ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތް، ޤުރުއާނުގެ ޢާލިމީ ދޫރިމި އާޔަތްތަކެވެ. ޝަރްޢުތަކުންނެވެ. އެ ފޮތުގައިވާ އާޔަތްތަކުގެ މާނަ އަރަބިގެ ފުރިހަމަވެފައި ސާފުކަން ދޭހެވެ. އަދި، الله ﷻ ވަނީ، ޙަލާލު ކަންތައްތަކާއި، ހިދާޔަތުގެ މަގު، އެ ފޮތުގައިވާ އާޔަތްތަކުގައި ނުހަނު ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފައެވެ.[129]

إِنَّآ أَنزَلۡنَٰهُ قُرۡءَٰنًا عَرَبِيّٗا لَّعَلَّكُمۡ تَعۡقِلُونَ ٢

﴾2﴿ ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ އެންމެ ފަޞީޙު ޢަރަބި ބަހުންނެވެ. އެއީ، ޢަރަބި ބަހުގެ އަސްލުވެރިންނާއި އެ ޤައުމުގެ މީހުން ވެސް އެ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކަށް ވިސްނައި ފިކުރުކޮށް، އެ ފޮތުގައިވާ ވާހަކަތަކުން ދެނެގަނެ، އެ ފޮތުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފައިވާ ހިދާޔަތާއި މަގު ޢަމަލުކުރުމަށް، އެ މަގުން ހިނގުމަށް، އެ ފޮތުގައިވާ އިރުޝާދުތަކާ އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމަށްޓަކައެވެ.[130]

نَحۡنُ نَقُصُّ عَلَيۡكَ أَحۡسَنَ ٱلۡقَصَصِ بِمَآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ وَإِن كُنتَ مِن قَبۡلِهِۦ
لَمِنَ ٱلۡغَٰفِلِينَ ٣

﴾3﴿ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އެންމެ ރިވެތި ވާހަކައެއް، އިބަ ރަސޫލާއަށް، ތިމަން إِلٰهُ ކިޔައިދެއްވަނީ ބާވައިލެއްވުމުގެ ވަޙީގެ ޒަރީޢާއިން، އިބަ ރަސޫލާގެ ހިތަށް، ތިމަން إِلٰهُ މި ބާވައިލެއްވި ރިވެތި ޤުރުއާނުގައެވެ. އަދި، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ވާހަކަތައް، ރިވެތި ޤުރުއާނުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވުމުގެ ކުރީގައި، އިބަ ރަސޫލާވީ އެ ވާހަކަތައް ނުދަންނަ އަދި އެ ވާހަކަތަކުގެ އަޑު ވެސް އަހައިފައި ނުވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.[131]

129- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الإِسْلامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
130- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الإِسْلامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
131- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

إِذۡ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَٰٓأَبَتِ إِنِّي رَأَيۡتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوۡكَبٗا وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ رَأَيۡتُهُمۡ لِي
سَٰجِدِينَ ٤

(4) އޭ ރަސޫލާއެވެ! يُوسُف عليه السلام ބައްޕާފުޅު يَعْقُوب عليه السلام އަރިހުގައި، އޭ ރަސޫލާ
ވިދާޅުވި ވާހަކައިގެ ހަބަރު، އިބަ ރަސޫލާއަށް، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވަމެވެ. ވީމާ، އޭ ވާހަކަތައް،
އިބަ ރަސޫލާ ހަނދުމަކޮށްދެއްވާށެވެ! ދެން އޭ ވަގުތު، يَعْقُوب عليه السلام އަރިހުގައި
يُوسُف عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ލޯބިފުޅު ބައްޕާފުޅާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑަށް
ފެނުނު ހުވަފެނެއްގައި، އެގާރަ ތަރިއާއި، އިރާއި، ހަނދު އަޅުގަނޑު ދުށީމެވެ.
އަދި އޭ ހުވަފެނުގައި އަޅުގަނޑު ދުށީ، އޭ ތަކެތި އަޅުގަނޑަށް ސަޖިދަކުރާތީއެވެ.
ޝައްކެއްނެތެވެ. އޭ ހުވަފެނުގެ ވެގެން ދިރާއި، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި،
يُوسُف عليه السلام އަށް މަތިވެރި މަޤާމާއި، ދަރަޖަތަކުގެވެރިވެވަޑައިގަންނަވާނޭކަން، އެންގުމުގެ
ގޮތުން، އޭ ރަސޫލާއަށް، الله سبحانه وتعالى ދެއްކެވި ހުވަފެނެއް ކަމުގައެވެ.[132]

ދަންނާށެވެ! يُوسُف عليه السلام އޭ ދެކެވަޑައިގަތް ހުވަފެނުގެ ދެކެވަޑައިގަތުމުން،
އޭ ރަސޫލާގެ އުފާވުމާއި ބޮޑު އަރަނުވެ. އަދި އޭ ހުވަފެނުގެދެކެވަޑައިގަތުމަށްފަހު
ދެން، ނަމަވެސް ޑިމަނަ ދަރިފަށަލާއި، އުސްތާޒުބޮޑާއި، ކުޑަޅެބޭކަލަށް ކަރަމިތެއްވުމަށް،
ނަމަވެސް ދަރަނި ފުއްދާނެކަމަށް ޖާހިލީއާ ވަޅުވެވަޑައިގަންނަވާނޭ ވަސް، يُوسُف عليه السلام އަށް
ޚިޔާނާތްވާނޭކަމަށް. އަދި އޭ ކަންތައްތަކެއް އޭ ގޮތަށް ހިނގައިދިއައި ވަނީކަން، އޭ ހުވަފެނުގެ
ދެކެވަޑައިގަތުމުން ސާފުވެ އަރަނު ދަރުން، يُوسُف عليه السلام ބައްޕާފުޅާއި، މަންމާފުޅާއި،
އޭ ރަސޫލާގެ އުޚުތަ އަޚުން، އޭ ރަސޫލާގެ އަރިހަށް މިސްރަށް ވަޑައިގެން،
އޭ ރަސޫލާއަށް އިޙްތިރާމުގެ ގޮތުން ސަޖިދަކުރެއްވިއެވެ.

132- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ
لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

ޝަވޯރުކޮށްދެއްވިއެވެ. އެ ދުވަހު އެ ފެނިގެން ދިޔައީ، އެއީ ސަޖިދާ ހަދައި ކުރީން،
يُوسُفُ ﷺ ދެކެވަޑައިގެންނެވި ހުވަފެނުގެ ބަޔާނެކެވެ. އަދި އެ ދުވަދުވަހުގައި ވާލިދާ
އަންގަވާ އަރަތު ކަލޭގައި ވެސް ހިތާވާގޮތް ވެއެވެ.[133]

ރަނގަޅު ހުވަފެނަކީ ހާބެހިކަން، މާގޮތް ދެއްވާގެންވަނީ، ހުރިހައި ކަމެއް މާގޮތް
ދެއްވާގެންވާ الله ﷻ އެވެ.

قَالَ يَٰبُنَيَّ لَا تَقۡصُصۡ رُءۡيَاكَ عَلَىٰٓ إِخۡوَتِكَ فَيَكِيدُواْ لَكَ كَيۡدًاۖ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ لِلۡإِنسَٰنِ
عَدُوّٞ مُّبِينٞ ٥

(5) يُوسُفُ ﷺ އަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވި ހުވަފެނުގެ ވާހަކަ، އެ ކަލޭގެފާނުގެ
ބައްޕާފުޅު يَعْقُوب ﷺ އަށް ވިދާޅުވެދެއްވުމުން، يَعْقُوب ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ.
އޭ މަގޭ ލޯބިވާ ދަރިފުޅާއެވެ! ދަރިފުޅަށް ތިޔަ ފެނުނު ހުވަފެނުގެ ވާހަކަ ދަރިފުޅުގެ
އަޚުންނަށް ކިޔައިނުދޭށެވެ! އެހެނީ، ތިޔަ ހުވަފެނުގެ ވާހަކަ ދަރިފުޅުގެ އަޚުންނަށް
ކިޔައިދިން ނަމަ، އެއީ ޙަސަދުވެރި އެބައިމީހުންނަށް އުފެދި، ދަރިފުޅާ ބަސްތަރުވެރިވެ،
ޙީލަތްތެރިވެ، ދަރިފުޅަށް ނުރަނގަޅު ބޮޑު ގެއްލުން ދިނުމަށް ކަޅު ނުބައި ޢަމަލު
އެބައިމީހުން ކުރުވައިފާނެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ޝައިޠާނާއަކީ އިންސާނުންނަށް ބާކީ
ހުރި، ފާޅުގައިވާ ބޮޑު ދުޝްމަނެކެވެ.[134]

وَكَذَٰلِكَ يَجۡتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأۡوِيلِ ٱلۡأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكَ
وَعَلَىٰٓ ءَالِ يَعۡقُوبَ كَمَآ أَتَمَّهَا عَلَىٰٓ أَبَوَيۡكَ مِن قَبۡلُ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡحَٰقَۚ إِنَّ رَبَّكَ
عَلِيمٌ حَكِيمٞ ٦

133- تَفسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي
134- التَّفسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

﴿6﴾ އަދި، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ ދަރިކަލުން يُوسُفُ عليه السلام އަށް، އެ ބަސްފުޅާ ވިދާޅުވިއެވެ.
ދަރިފުޅުގެ ސާހިބުވެންތަ إِلَٰهُ، ދަރިފުޅުގަށް މިހެ ހުވަފެން ދެއްކެވި ފަދައިން، އެ إِلَٰهُ،
ދަރިފުޅު ޚާއްޞަކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ދަރިފުޅަށް، ހުވަފެން ތަޢުބީރުކުރުމުގެ
ޢިލްމު، އެ إِلَٰهُ އުނގަންނައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި ދަރިފުޅުގެ ދެ ކާފައިން ކަލޭގެފާނު،
إِبْرَاهِيمُ عليه السلام އާއި، إِسْحَاقُ عليه السلام ގެ މައްޗަށް، ދިން ނިޢުމަތަށް، އެ إِلَٰهُ ގެ ނިޢުމަތްތައް
ފުރިހަމަކޮށްދެއްވި ފަދައިން، ދަރިފުޅަށް ވެސް، ނަބީކަމާއި ރަސްކަލުކަން ދެއްވައި،
ބައްޕާގެ ދަރިފަސްކޮޅުން މިހާ ނަބިއްޔުންނާއި ރަސްކަލުން ޚާއްޞަވައި، ނަބީކަމާއި
ރަސްކަލުކަމުގެ ނިޢުމަތް، ތިމަންނަގެންނަވަން ވެސް ދެއްވައި ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނެއެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ދަރިފުޅުގެ ސާހިބުވެންތަ إِلَٰهِ، އެ إِلَٰهُ ގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން،
އެ إِلَٰهُ އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކު ޚާއްޞަވައި، އެ މީހަކަށް ނަބީކަމާއި ރަސްކަލުކަން
ދެއްވައި، އެ މީހަކު ހާއްޞަކުރައްވާ إِلَٰهُ އެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުތަކުންގެ
ތެރެއިން ނަބީކަމާއި ރަސްކަލުކަން ދެއްވައި، ޚާއްޞަކުރައްވާނީ ކާކު ކަން،
ދަނެވޮޑިގެންވާ، އެ إِلَٰهُ އެވެ. އަދި، އެ إِلَٰهِ، ޚަލްޤުތަކުންގެ ކަންތައްތައް
ކަންތައްތައް ތަދުބީރުކުރައްވަމުންގެންދަވާ، ޙިކުމަތްތެރިވަންތަ إِلَٰهُ އެވެ.[135]

لَّقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِۦٓ ءَايَٰتٌ لِّلسَّآئِلِينَ ﴿٧﴾

﴿7﴾ ހަމަކަށަވަރުން، يُوسُفُ عليه السلام އާއި، އެ ކަލޭގެފާނުގެ އަޚުންގެ ވާހަކައިގައި ވޭ،
އެ ވާހަކަ އަހައި ޢިބުރަތްލިބުމަށް ބޭނުންވާ ބަޔަކަށް، އެކަށީގެންވާ ތަފާތު ނިޝާނާތައް
ވާހަކައެއް ކަން ކަށަވަރެވެ.

135– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި ބަޔާންވެދިޔަ ވާހަކަތަކާއި، ކަންތައްތަކުން އެނގި ސާބިތުވާނީ، الله ﷻ ގެ
ކަމާލުގަދަވަންތަކަމާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ޙިކުމަތްވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަމެވެ.[136]

إِذۡ قَالُواْ لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَىٰٓ أَبِينَا مِنَّا وَنَحۡنُ عُصۡبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ٨

﴿8﴾ އެ ވަގުތަކީ، يُوسُفُ عليه السلام ގެ އެއްބަފާ އަޚުން، يُوسُفُ عليه السلام އާއި އޭނާގެ އެއްބަނޑު
އެއްބަފާ ކޮއްކޮ بُنْيَامِين އާ ބެހޭ ގޮތުން ވާހަކަދައްކައި މަޝްވަރާކުރި ވަގުތެވެ.
އެ ވަގުތު އެ އަޚުން، އެއް އަޚަކު އަނެއް އަޚަކަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންމެންނީ،
ޖަމާޢަތުގެ ގޮތުން ގިނަ ބާރުގަދަ ބަޔަކަށް ވުމާ އެކުވެސް، ތިމަންމެންގެ ބައްޕާފުޅު
ތިމަންމެންނަށްވުރެ މާބޮޑަށް، ތިމަންމެންގެ އަޚު يُوسُف އާއި އޭނާގެ އެއްބަނޑު
އެއްބަފާ ކޮއްކޮ بُنْيَامِين ދެކެ ލޯބިވުޑުއްވައެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެންނަށްވުރެން ބޮޑަށް އެ ދެބޭފުޅުން އިސްކަންދެއްވައި،
އެ ދެބޭފުޅުން ދެކެ މާ ބޮޑަށް ލޯބިވުޑުއްވާތީ، ނުހަނު ބޮޑު އަދަދެއްގެ ތެރޭގައި
ހުންނަވައިގެން ބައްޕާފުޅަށް ކުރެއްވޭ ކަނުނުކަނެވެ. އެހެނީ، ތިމަންމެން އެންމެންގެ
ބޮޑުއައީ ފިސް އެކެކެވެ. ފުރާއިރު، ބޮޑުއައީ އެ ކަން އެ ގޮތަށް ކުރައްވާނީޖެހޭ
އެއްވެސް ސަބަބެއްނެތުމެވެ.[137]

ٱقۡتُلُواْ يُوسُفَ أَوِ ٱطۡرَحُوهُ أَرۡضٗا يَخۡلُ لَكُمۡ وَجۡهُ أَبِيكُمۡ وَتَكُونُواْ مِنۢ بَعۡدِهِۦ قَوۡمٗا
صَٰلِحِينَ ٩

﴿9﴾ ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުން يُوسُفُ ޤަތުލުކުރާށެވެ!

136- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
137- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِض الْقَرْنِي

ނުވަތަ އާބާދީއާ ދުރަށް، މީހުންނަށް ނޭނގޭ ހިސާބަކަށް ގެންގޮސް، އޭނާ ފަޅު ބިމަކަށް
އެއްލައިލާށެވެ! އޭރުން، މިޔަބައިމީހުންގެ ބައެއް، يُوسُفُ ދެކެވާ ޗޮކޮބާއި ކުރުން،
މިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބި، މިޔަބައިމީހުންނަށް ބަލައި އެ ކަންތައްތައް ހުއްޓަވާ،
ޚާލިސްވެދާނެއެވެ. އަދި އެ ގޯސް ކަންތައް ކުރުމަށް ފަހު، މިޔަބައިމީހުން ތައުބާވެ،
ޞާލިޙު ޖަމާޢަތަކާ ބަޔަކު ކަމުގައި ވާނީއެވެ.[138]

قَالَ قَآئِلٞ مِّنۡهُمۡ لَا تَقۡتُلُواْ يُوسُفَ وَأَلۡقُوهُ فِي غَيَٰبَتِ ٱلۡجُبِّ يَلۡتَقِطۡهُ بَعۡضُ ٱلسَّيَّارَةِ
إِن كُنتُمۡ فَٰعِلِينَ ﴿١٠﴾

﴿10﴾ يُوسُفُ عليه السلام އާދެދު ކަންތައް ކުރާނެ ގޮތާ ބެހޭ ގޮތުން ވާހަކަދައްކައި
މަޝްވަރާކުރެވުނު ވަގުތު، يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުންގެ ތެރެއިން އެއް އަޚަކު ވިދާޅުވިއެވެ.
ތިޔަ އަޚުން يُوسُفُ ޤަތުލުނުކުރައްވާށެވެ! އެހެނީ، ޤަތުލުކުރުމަކީ ނުހަނު ބޮޑު
ގޯހެއްކެވެ. ވީމާ، ތިޔަ އަޚުން يُوسُفُ އަށް ކަމެއް ކުރައްވާން ބޭނުންފުޅު ނަމަ،
ދުރުކުރުމަށް މީހުން ފެންނަނާ ވަޅެއްގެ އަޑިއަށް އޭނާ އެއްލައިލައްވާށެވެ!
އޭރުން، އެ މަގުން ދަތުރުކުރާ ތެރެއިން ދަތުރުވެރިއެއްގެ ބަޔަކު، އޭނާ
އެ ވަޅުންނަގައިގެން ގެންގޮސްފާނެއެވެ.

ޝައްކެއްނެތެވެ. މި ގޯސް ކަންތައްތަކުން، يُوسُفُ ޤަތުލުކުރެއްވުމަށްވުރެން
މާ ރަނގަޅެވެ. އެހެނީ، އެ ކަމުގެ ގޯސް އޭނާ ޤަތުލުކުރުމުގެ ގޯހަށްވުރެން
މާ ކުޑައެވެ. އަދި މިމަސްލަހަތުގެ އަޚު يُوسُفُ، ބައްޕާފުޅާ ވަކިކުރައްވާން
ކަނޑައެޅުން ވެސް މިހާ އަޚުންނަށް ބޭނުންފުޅު ނަމަ، މިމަސްލަ މި ދުރުކުރުމަށް ގޮތަކީ
ކަންކުރައްވާށެވެ!

138- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އާދެން، އޭނާގެ ސަބަބުން ތިޔަ އަހުރެންނަށް ކިބިވަޑައިންދުކަމް ކަންތައްތައް ތިޔަ އަހުރެންނަށް ލިބޭ، މަޤްޞަދު ހާސިލުވާނެއެވެ.[139]

قَالُواْ يَٰٓأَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأۡمَ۬نَّا عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُۥ لَنَٰصِحُونَ ١١

﴿11﴾ ޔޫސުފް عليه السلام ގެ ބައްޕާފުޅު ޔަޢްޤޫބު عليه السلام ގެ އަރިހުން ޔޫސުފް عليه السلام ދުރުކުރުއްވުމަށް، ޔޫސުފް عليه السلام ގެ އަޚުން އެއްބަސްވުމަށް ފަހު، އެ އެންމެ ބޭފުޅުންގެ ބައްޕާފުޅަށް، ޔޫސުފް عليه السلام ގެ އަޚުން ދަންނަވިއެވެ. އޭ ލޯބިވާ ބައްޕާފުޅާއެވެ! ޔޫސުފަކީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ އަޚަކު ކަމުގައި ވާއިރު، ޔޫސުފާމެދު އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް، ބައްޕާފުޅު އިތުބާރުނުކުރައްވަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ހަޤީޤަތުގައި ވެސް، އޭނާގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވާމީހުންނެވެ، އޭނާ ބަލަހައްޓާނީ ބަލަހީ އަޅުގަނޑުމެން ކަމުގައި ނުވޭތޯއެވެ؟

ވީއިރު، އަޅުގަނޑުމެންގެ އަތު ޔޫސުފް އަޅުގަނޑުމެންނާ އެކު ތަންތަނަށް ނުފޮނުއްވާނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ވެސް، އަޅުގަނޑުމެންނަކީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ އަޚު ޔޫސުފަށް ހެޔޮ ދެކި ނަސޭހަތްތެރިންނީމުއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަކީ، އޭނާއަށް ގެއްލުމަކާ ހާނިވުމުގެ ބިރު އެއް އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވާނަމެވެ، ކަލޭގެފާނު، އިހުތިމާމުކުރާ ބަލަހައްޓާނަމެވެ.[140]

أَرۡسِلۡهُ مَعَنَا غَدٗا يَرۡتَعۡ وَيَلۡعَبۡ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ١٢

﴿12﴾ އޭ ބައްޕާފުޅާއެވެ! މާދަމާ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ކައިރީ ޔޫސުފް އަޅުގަނޑުމެންނާ އެކު، ފޮނުއްވާށެވެ!

139- المُختصَرُ في التَّفسير مِنْ مَرْكَز تَفسِيرِ لِلدِّراسَاتِ القُرْآنيَّة بِالمَمْلَكَةِ العَرَبيَّةِ السُّعُودِيَّة
140- المُختصَرُ في التَّفسير مِنْ مَرْكَز تَفسِيرِ لِلدِّراسَاتِ القُرْآنيَّة بِالمَمْلَكَةِ العَرَبيَّةِ السُّعُودِيَّة

ކައި، އަޅުގަނޑުމެންނާ އެކު ދުވެވަޑައިގެން ކުޅިވަރުކުޅުއްވައި، މީރު މޭވާތައް
ފަރިއްކުޅުއްވައި، އުފާވެރިކަމާއި އުޅުއްވުމަށް ބާލާށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ނުރަކު
ރައްކާތެރި ކާފާ އެކު އަޅުގަނޑުމެންގެ ތާއްޓާ ބަލަހައްޓައި، ބައްޕާފުޅުގެ އަރިހަށް
ތާށްކާ އަނބުރައި ގެނައުމުގެ ހިތަވަރު ދެނެވަރު ނުހަނު ފުރިހަމަކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން
އުފުލާނަމެވެ.[141]

قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِيٓ أَن تَذْهَبُواْ بِهِۦ وَأَخَافُ أَن يَأْكُلَهُ ٱلذِّئْبُ وَأَنتُمْ عَنْهُ غَٰفِلُونَ ﴿١٣﴾

﴿13﴾ يَعْقُوبُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ! يُوسُفُ ގޮވައިގެން ތިޔަ ކުދިން ކޮށް ދިއުމަކީ،
ހަމަކަށަވަރުން ވެސް، ބައްޕާފާނަށް يُوسُفُ ގެ ވަކިވެ، އެ ކަމުގެ ހިތާމަ ބައްޕާފާނު
ފިޔަވަން ކަމުގެއެވެ. އަދި މިއަދު ކުދިން ކުޅިވަރުގައި މަޝްއޫލްވެ، އެކަނިވުމުން ވާ ދާތުވަނީ،
ވަނަހަރު، މިނިކާވާގައި އަރިހުން އެކަނި ކާއިދެއްގޮތަށް ވެސް ބައްޕަ ބިރުގަނެއެވެ.[142]

قَالُواْ لَئِنْ أَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّآ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ﴿١٤﴾

﴿14﴾ يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ ދަރިކޮޅުން، އެ ބައްޕާފާނަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަކީ،
ނުހަނު ބާރުހުރި ގަދަފަދަ ޖަމާޢަތެއްގެ ބަޔަކު ކަމުގައި ވާއިރު، މިނިކާވަޔާ އައިސް
އަޅުގަނޑުމެންގެ އަތު ދޫކޮށް ކާއިލާފި ނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން ވެސް، އަޅުގަނޑުމެން
ވާނީ، ނުހަނު ބަލިކަށި، ނުކުޅެދޭ އަދި އުނދަގޫ ގެއްލުނުވެރިންނާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.[143]

فَلَمَّا ذَهَبُواْ بِهِۦ وَأَجْمَعُوٓاْ أَن يَجْعَلُوهُ فِى غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ ۚ وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُم بِأَمْرِهِمْ هَٰذَا
وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾

141- التَّفْسيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
142- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
143- التَّفْسيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿15﴾ ދެންފަހެ، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ ކަރިހުގައި އެ އަޚުން އެ ދެއްކި ވާހަކަތައް
އެ މަޝޫރާ ޤަބޫލުކުރައްވައި، އެ މަޝޫރާ އެންމެ ލޯބިފުޅުވާ ދަރިކަލުން
يُوسُفُ عليه السلام، އޭނާގެ އަޚުންނާ އެކުގައި ފޮނުއްވިއެވެ. ފަހެ، يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން
އޭނާ ގޮވައިގެން ކުޅިވަރުކުޅޭން ދިޔައިރު، އޭގެ ކުރިން އެ އަޚުންގެ މެދުގައި
ވާހަކަދައްކައި ނިންމާފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން، ނުހަނު ފުން އަޑި އެރައިގެ އަނދިރި
ވަޅެއްގެ ތެރެއަށް، يُوسُفُ عليه السلام އެއްލައިލުމަށް އެ ހުރިހައި އަޚުން އެއްބަސްވެ،
އެ ގޮތަށް އެ ކަން ކުރިއެވެ.

އެ ވަގުތު، ވަޙީގެ ޒަރީޢާއިން يُوسُفُ عليه السلام އަށް، ތިމަން إِلٰهُ އެންގެވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން،
ތިބާގެ އަޚުން ތިބާއަށް ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ، ކޮންމެވެސް ދުވަހަކުން
ތިބާ އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވެދެއްވާނޭ ކަމުގައި ކަށަވަރެވެ. އަދި، އެ ކަމުގެ
އެއްވެސް ހިޔާލެއް އަދި ޝުޢޫރެއް ވިޔަސް ނެތި އެ އަޚުން ވަނީހުރެވެ.[144]

وَجَآءُوٓ أَبَاهُمۡ عِشَآءٗ يَبۡكُونَ ١٦

﴿16﴾ އަދި، يُوسُفُ عليه السلام އާއެކު އެ އަޚުން ކަންތައްކުރި ގޮތް، ބައްޕާފުޅަށް
އޮޅުވައިލުމުގެ ބޭނުމުގައި، ނުހަނު ހިތާމަވެރިން ރުއިގެންނާ ގޮސް ދަންވަރުން، އެއުރެން،
އެ ރޭގެ ޢިޝާ ވަގުތު يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން، އެ އަޚުންގެ ބައްޕާފުޅު يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ
ކަރިހަށް އައެވެ.[145]

قَالُواْ يَٰٓأَبَانَآ إِنَّا ذَهَبۡنَا نَسۡتَبِقُ وَتَرَكۡنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَٰعِنَا فَأَكَلَهُ ٱلذِّئۡبُۖ وَمَآ أَنتَ
بِمُؤۡمِنٖ لَّنَا وَلَوۡ كُنَّا صَٰدِقِينَ ١٧

144– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
145– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿17﴾ އަދި އެ ބޭބޭކަލުން يَعْقُوبُ عليه السلام އަށް ދަންނަވިއެވެ. އޭ ޖޮބުވެމި
ބައްޕާފުޅާއެވެ. ކުޅިވަރުކުޅެ، ޖޮންސަވާއި ތީރު އުކައި، ވާދައަށް ދުވުމަށް
އަޅުގަނޑުމެން ދިޔައީ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބޯތަކެއްޗާއި ހެދުންތަކުގެ ކައިރީގައި
އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޮއްކޮ يُوسُف ބަހައްޓައިފައެވެ. އަދި ކޮއްކޮ ރައްކާތެރިކޮށް
ބެލެހެއްޓުމުގައި، އަޅުގަނޑުމެން އެއްގޮތަކަށް ވެސް ހަރުވާލުކަމެއް ނުލަބަމެވެ.
އަދި ޔަޤީންކަމެވެ! އަޅުގަނޑުމެން ކުޅިވަރުކުޅުމަށް ދިޔަ ކޮޅު ވަގުތުކޮޅުގައި ފުށުވީ،
ހުރިހާ ވަގުތުތަކެއްގައިވެސް، އަޅުގަނޑުމެން ތިބީ ކޮއްކޮއާ ބަރަކަށް ތިބެވިގެންނެވެ.
އަދި ކޮއްކޮއާ ދުރަކަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ނުދަމެވެ.

ނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެން ކުޅިވަރުކުޅުމަށް ދިޔަ ކުޅޭ ވަގުތުކޮޅުގެ ތެރޭގައި މިނިޓަކުގައި
އައިސް ކޮއްކޮ ޖަނަވާރެއް ގެންގޮސް ކޮއްކޮ ކައިލައިފިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން
ކިޔަނީ ތެދުބަހެއް ކަމަށް ދަނަގަތުމަށް ޓަކައި ވިޔަސް، އަޅުގަނޑުމެންގެ ވާހަކަ ބައްޕާފުޅު
ތެދެއް ނުކުރައްވާނެތެވެ. ސަބަބަކީ، ކޮއްކޮ يُوسُف ދެކެ ބައްޕާފުޅު ލޯބިވެވަޑައިގަންނަވާ
ލޯބިފުޅުގެ ބޮޑުކަމުގައެވެ.146

وَجَآءُو عَلَىٰ قَمِيصِهِۦ بِدَمٖ كَذِبٖۚ قَالَ بَلۡ سَوَّلَتۡ لَكُمۡ أَنفُسُكُمۡ أَمۡرٗاۖ فَصَبۡرٞ جَمِيلٞۖ وَٱللَّهُ
ٱلۡمُسۡتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ١٨

﴿18﴾ އަދި، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ އަރިހަށް، އެ ދަރިކޮޅުގެ ބޭބޭކަލުން އައީ، يُوسُف عليه السلام ގެ
ގަމީސްކޮޅުގައި، يُوسُف عليه السلام ގެ ލޭކޮޅުންނުން އެހެން ލޭ އުނގުޅައިގެން
އެ ގަމީސްކޮޅު ހިފައިގެންނެވެ. އެ އަޚުން އެ ކަން އެ ކޮށްފަން ކުރީ، ތެދުވެރިންގެ
ތެރޭގައި، އެ އަޚުންނާ ކަމަށް ބައްޕާފުޅަށް ދައްކުވުމުގެ ބޭނުމުގައެވެ.

146- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ނަމަވެސް، ޖޫ އުނގުޑައިގެން އެ އަޚުން ގެނައި ގަމީސްކޮޅު ވީދިރިވައި ނެތުމުގެ ސަބަބުން، އެ އަޚުން އެ ހެދި ދޮގެއް ކަން، يَعْقُوبُ عليه السلام އަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެހެންކަމުން، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ އަޚުންނަށް، އެ ބަސްފުޅާ ވިދާޅުވިއެވެ. يُوسُف އާމެދު ކަންތައް ހިނގީ ތިޔަ ކުދިން ތިޔަ ބުނާ ގޮތަކަށް ނޫނެވެ. އަދި ކިހިނެއްތޯއެވެ! ތިޔަ ކުދިން يُوسُف އަށް ތިޔަކުރި ކަމެއް ކުރުމަކީ، ތިޔަ ކުދިންގެ ނަފްސު އައްމާރާ ތިޔަ ކުދިންނަށް ހިތްވަރުދީ، އެ ކަން ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނުމުން، އެ ކަމަކީ، ކަނޑައެގެ ކަމެއް ކަމުގައި ފެނި، ތިޔަ ކުދިން އެ ކަން ހަމަން ކުރީއެވެ.

ދެން، يُوسُف އަށް ތިޔަ ކުދިން ކުރި ގޮތުގައި، ބައްޕައަށް އެއީ އެންމެ ހިތާމަ ގޮތުގައި ކެތްތެރިވުމެވެ. އަދި މިއަ ކަމަކީ ބަލައި، اللهُ ﷻ ގެ ނަޞްރުދަމަކުރު އެއްވެސް ދިޔަކާވަދުރު ބައްޕަގެ އެއްވެސް ސަކުވާއެއް ނޫނެވެ. އަދި يُوسُف އަށް ވީގޮތް ކަމަށް ބުނި، ތިޔަ ކުދިން ހަޔާ ތަފްޞީލުކޮށްދީގެން ކެތްތެރިވުމުގެ ބާރު، اللهُ ﷻ، ބައްޕައަށް ދެއްވިއްޔާ ގެނުވި، ބައްޕައަށް އަމިއްލައަކަށް އެ ކަން ބާސިލުވެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ވީމާ، ބައްޕަ ހުރީ، އެ ކަމަށް ކެތްތެރިވުމުގެ ވާގި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަޙްމަތުން ބައްޕައަށް ލިބޭނެއެވެ.147

ދަންނާށެވެ! އިންސާނުންގެ ނަފްސުތައް ބައިގެން ވަނީ ތިން ވައްތަރަކަށެވެ. ފުރަތަމައި، النَّفْسُ الْأَمَّارَةِ بِالسُّوءِ އެވެ. އެއީ، ފާފަތަކާއި ހުތުރުތަކަށް އަރައިގަން، ނުބައި ކަންތައްތައް ކުރުމަށް، މުޑުދާރު ކަމުގައި އިންސާނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށް ދައްކައި، ހަވާގެ ތަބާވުމަށް އެ ނަފްސުގެ ފިޔަވަޅު ވައްޓައިލާ ނަފްސެވެ. އެއީ، މި ސޫރަތުގެ ފަންސާސް ތިންވަނަ އާޔަތުގައިވެސް ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ނަފްސެވެ.

147– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދެވަނައީ، النَّفْسُ اللَّوَّامَةُ އެވެ. އެއީ، ތިމާއަށް ކުށްވާ ކަމަކާމެދު ހިތާމަކޮށް،
ތިމާއަށް ހުރިކަންތައް ކުށްވެރިކޮށް ވަރުގަދަ ހިތެއް ކަންތަކަށް ސަމާލުކަން ދެމުން
ކުށްތަކަށް ޖަވާބު ކަނޑައެޅުން ދަރަޖަ ތަޅުމުން އަޅާ ނަފްސެވެ. އަދި އެ ހަދަ ނަފްސު
ހިތާމަ ބޭނުންވާ. "ކީއްވެ ކަންތައްތަކެއް ތިޔަ ކުރަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އަދި
މިހާރު ހަމަ ކަންތައްތަކެއް ނުކުރަނީ ކޮންމެ ހަމަ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟" އެއީ،
سُورَةُ الْقِيَامَةُގެ ދެވަނަ އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވާ ނަފްސެވެ.

ތިންވަނައީ، النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ އެވެ. އެއީ، اللهُ ﷻ ގެ އަމުރުފުޅަށް ތަބާވާ
ހަމަޖެހިފައިވާ، اللهُ ﷻ އީ، ތިމާގެ رَبُّ ކަމަށާއި، އިސްލާމް ދީނަކީ، ތިމާގެ ދީން ކަމަށާއި،
مُحَمَّدُ ﷺ އީ، ރަސޫލާ ކަމަށް ގަބޫލު ކޮށް ތަސްލީމުވެ، އެންމެ ހަމަގެ ނަފުސާނީ އަދި
ހަވާވާ ކަމަށް ކުރިމަތިލާ ހުރިހާ ކަމެއްގައި ކެތްކުރާ ނަފްސެވެ. އީމާންކަމާއި ޔަގީންކަމާ،
އިހްސާނުގެ ދަރަޖަ އެންމެ މަތިވެރިކަމުން އެ މީހުގެ އީމާންކަމަށް ވާސިލުވެފައިވާ
ފުރިހަމަ އަޚްލާގުގެ ނަފްސެވެ. އެއީ، ދުނިޔޭގައި އުޅުން އިރު، އީމާންކަމުގެ ބާރުވެރިކަމުން
ތިމާގެ ނަފްސަކީ އަމާންކަމާއި ހަމަޖެހުން ލިބިގެން އުޅޭ ނަފްސެވެ. އެ އަޅުގަނޑު،
اللهُ ﷻ ހުރިހާ ފަރުވާތަކަށް، އެ إِلٰهُގެ ރަހްމަތުން ތިމާއަށް ދަރުމަ ހޯދާދެއްވި،
އެ إِلٰهُގެ ދައުލަތަށް، ދާއިމީ ނިޢުމަތްތަކަށް ފަރުވާލައި އެދެން އަބަދުވެސް ފުރަތަމައިގެ އުޅުއްވާ
ދާއިމީ ކަމެއް ސަލާމަތް އޭގެ ނަފްސެވެ. އެއީ، سُورَةُ الْفَجْرِ ގެ ހަތާވީސް ވަނަ އާޔަތުގައި
ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވާ ނަފްސެވެ.

وَجَآءَتۡ سَيَّارَةٞ فَأَرۡسَلُواْ وَارِدَهُمۡ فَأَدۡلَىٰ دَلۡوَهُۥۖ قَالَ يَٰبُشۡرَىٰ هَٰذَا غُلَٰمٞۚ وَأَسَرُّوهُ بِضَٰعَةٗۚ
وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِمَا يَعۡمَلُونَ ١٩

﴾19﴿ އަދި، يُوسُفُ ﷺ ވަޅަށް ވައްޓައިލުމަށް ފަހު، މާ ދުރު ނޫން ހިސާބެއްގައި،
يُوسُفُ ﷺ ގެ އަޚުން ތިއްބެވެ. އެ ވަގުތު، ދަތުރުކުރަމުން ދިޔަ ޤާފިލާއެއްގެ ބަޔަކު
އެ ހިސާބަށް އައެވެ. އަދި ޤާފިލާގެ މީހުންނަށް ބޭނުންވާ ފެން ގެނައުމަށް ޓަކައި،
އެބައިމީހުންނަށް ފެން އުފުލާ މީހާ އެ ވަޅުގެތެރެއަށް އެބައިމީހުން ފޮނުވިއެވެ.
ދެން، ފެން ނަގަންދިޔަ މީހާ، އޭނާގެ ބާލިދި އެ ވަޅުގެތެރެއަށް ތިރިކުރުމުން،
އެ ބާލިދީގައި، يُوسُفُ ﷺ ހިފެހެއްޓިވިއެވެ.

އަދި، يُوسُفُ ﷺ ފެނުމުން އޭނާއަށް ބުނެވުނެވެ. "އޭ ހުރި އުފާވެރިކަމެއްގެ ޚަބަރެކެވެ! މި ހުރީ ނުހަނު އަގުހުރި ޒުވާން ފިރިހެން ކުއްޖެކެވެ." މި ފަދައިން ބުނެ، ފެން ނަގާން އައި މީހާއި އޭނާގެ ބައެއް އެކުވެރިން، ވިޔާފާރި މުދަލެއްގެ ގޮތުގައި، يُوسُفُ ﷺ ރައްކާކުރުމަށް ފޮރުވާން މަސައްކަތް ކުރިއެވެ. الله ﷻ އަށް، ހުރިހައި ކަމެއް، މާތް ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلٰهُ ކަމުގައި ވުމާއެކު، يُوسُفُ ﷺ ގެ އަޚުން يُوسُفُ ﷺ އާމެދު ކުރި ހުރިހައި ކަމެއް، އެ إِلٰهُ މާތް ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! ވަޅުގެ ތެރެއިން يُوسُفُ ﷺ ނެގީ، مَالِكُ بْنِ دَعْرُ މި ނަމަށް ކިޔުނު ޢަރަބީންގެ މީހެކެވެ. އަދި އޭނާއާއި އޭނާގެ ބައެއް އެކުވެރިން، ވިޔާފާރި މުދަލެއްގެ ގޮތުގައި، يُوسُفُ ﷺ ރައްކާކުރުމަށް ފޮރުވާން މަސައްކަތްކުރަނިކޮށް، يُوسُفُ ﷺ ގެ އަޚުން އެ ތަނަށް އައިސް އެބައިމީހުންނަށް ބުންޏެވެ. ތިޔައީ، ތިމަންމެންނަށް ފިލަން އުޅުނު ތިމަންމެންގެ އަޅު ކުއްޖެކެވެ. ވީމާ، ތިޔަ ކުއްޖާއަށް ފިލައިގެން ނުދާނޭގޮތަށް، ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ކުއްޖާ ބަހައްޓައިގެން ވަރުގަދަކޮށް ހިފަހައްޓާ ނަމަ، ހަމަ ކުޑަ އަގެއްގައި ނަމަވެސް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިޔަ ކުއްޖާ ވިއްކައިލާނަން ތިމަންމެން މި ތިބީ ތައްޔާރަށެވެ!

އަދި އެ ގޮތަށް އެ ވަޒީރުކުރުވުމުގައި، يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުންނާ ބައްދަލުވި، އެ އަޚުންގެ ބައްދަލުގާ يُوسُفُ عليه السلام ދުށުކުރުމުވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެ ވާހަކައެއް ދެއްކިއިރު، يُوسُفُ عليه السلام އަށް އެ އެބައިމީހުންގެ އަޚަށް ކަމާއި، ވަރުގެ ތެރެއަށް يُوسُفُ عليه السلام ވަޒީފާއިން އެ އަޚުންނަށް، ޚާދިމުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން، يُوسُفُ عليه السلام ބުނި މީހާއަށް، ހާރުގެ އެކުވެރިންނަށް، يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން ސިއްރުކުރިއެވެ. އަދި يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން، يُوسُفُ عليه السلام އާމެދު ކަންތައްތަކަށް ގޮތް، يُوسُفُ عليه السلام ވެސް އެބައިމީހުންނަށް، ސިއްރުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ، އެ ކަން ދެއްވުމުގެ ކުރީ ވަގުތަކީ ނަމަ، އެ އަޚުން، يُوسُفُ عليه السلام ދެކުރުވާނެތީ ކަމަށް ބިރުގަތުމުންނެވެ.

ނަމަވެސް، ވަޒީރު ތެރެއިން، يُوسُفُ عليه السلام ބުނި މިހާ ބުންޏެވެ. "އަޅު ކުދިންގެ ކިބައިން ފެންނަ ކަހަލަ އެއްވެސް ސިފައެއް މި ކުއްޖާގެ ކިބައިން ފެންނާކަށް ނެތެވެ." އެ ފަރާތުން ހާސާ ބުނުމުން، يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން ބުންޏެވެ. "އަޅު ކުއްޖާގެ ކިބައިން ފެންނާނޭ އެއްވެސް ސިފައެއް އޭނާގެ ކިބައިން ނުފެންނަނީ، ތިމަންނާގެ ތެރޭގައިހުރި އޭނާ ބޮޑުވެ، ތިމަންނާގެ އަށްނާރުން ދިބަގަން، ތިމަންނާގެ ތަރުބިއްޔަތުން ތަރުބިއްޔަތު ހޯދައިދެއި ވާނީއެވެ.

މި ފަދައިން ބުނެ، އެ ކަން ހިނގައިދާއި ވަނީ، އެ ގޮތަށް ނުރުހުމާ يُوسُفُ عليه السلام އާ ސުވާލުކުރުމުން، يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން އެ ބުނި ވާހަކަ، يُوسُفُ عليه السلام ތެދުކުރެއްވިއެވެ. އެ ހިނދު ވަޒީރު ތެރެއިން، يُوسُفُ عليه السلام ބުނި މިހާ ބުންޏެވެ. "ތިޔަބައިމީހުން ތިބީ މި ކުއްޖާ ވިއްކުމަށް ކަމުގައި ވަނީ ނަމަ، އަހަރެން މި ހުރީ ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތުން މި ކުއްޖާ ގަންނާށެވެ."

މި ޤަރަދިން އެނގޭ ބުނުމުން، يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން يُوسُفُ عليه السلام އޭނާއަށް ވިއްކައިލީމެވެ.[148]

وَشَرَوۡهُ بِثَمَنِۭ بَخۡسٖ دَرَٰهِمَ مَعۡدُودَةٖ وَكَانُواْ فِيهِ مِنَ ٱلزَّٰهِدِينَ ﴿٢٠﴾

﴿20﴾ އަދި، يُوسُفُ عليه السلام ވަގުން ނެގި މީހާއަށް، يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން، يُوسُفُ عليه السلام ވިއްކައިލީ، ގުނައިލެވޭ މަދު ދަރަހަމެއްގެ ތިންހަތަރުވަރަކަށެވެ. އެހެއި މަދު ގަދިސާ ކާވަކަން، يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން، އެ ރަސްތާ ވިއްކައިލީ، އެ އަޚުންގެ ނަޒަރުގައި، يُوسُفُ عليه السلام އަކީ އެއްވެސް އަގެއް ނެތް ކުއްޖަކު ކަމުގައި ވާތީއެވެ. އަދި يُوسُفُ عليه السلام އާމެދު يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން، އެ ގޮތަށް ކަންތައްކުރީ، يُوسُفُ عليه السلام ގެ ކިބައިން، ސަލާމަތްވުމުގެ ބޭނުމުގައި ވެއެވެ.

އަދި يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުންގެ އަތުން يُوسُفُ عليه السلام ގަތް މީހާ ވެސް، މިޞްރަށް ގެންގޮސް، މަދު ދިރުހަމުތަކަކަށް، ނުރަނގަޅު އަގަކަށް، يُوسُفُ عليه السلام ވިއްކައިލީމެވެ. ސަބަބަކީ، އޭނާއަށް ދެބޭފުޅުކަރުވާން ގޮތުގައި އެ ކުއްޖާއަކީ ބަރަކާ ރޮގަރަކައިގެން ވިއްކައިލައިފައިވާ މީހަކަށް ކުއްޖެކެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ކުއްޖާގެ އަހުލުވެރިން އެ ކުއްޖާ ހޯދުމަށް ނާއިން، އޭނާގެ ގޮތުގައި އެ ކުއްޖާ ވަނީކަން ފުނިއްޖެ ނަމަ، އޭނާއަށް ދިމާވާނެ ގެއްލުމަކުން ސަލާމަތްވުމަށް ބޭކަމެވެ.

ޝަރަހަކުރުމެވެ. يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން ވެސް އަދި އެ އަޚުންގެ އަތުން، يُوسُفُ عليه السلام ގަތް ދަރަނިންގެ މީހާ ވެސް، يُوسُفُ عليه السلام އާމެދު އެ ގޮތަށް ކަންތައްކުރީ، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ ބަސްކޮށްގައި يُوسُفُ عليه السلام އަށް ލިބިވަޑައިގެންފައިވާ މަތިވެރި މަޤާމާއި ދަރަޖަ، އެކަން އެއްވެސް ގޮތަކަށް އެއްގޮތަކަށް ވެސް ނޭނގޭތީއެވެ.[149]

148- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

149- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَقَالَ ٱلَّذِى ٱشْتَرَىٰهُ مِن مِّصْرَ لِٱمْرَأَتِهِۦٓ أَكْرِمِى مَثْوَىٰهُ عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا ۚ
وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُۥ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ وَٱللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰٓ
أَمْرِهِۦ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾

﴿21﴾ އަދި، يُوسُف عليه السلام ވަޅުން ނެގި މީހުން، يُوسُف عليه السلام ގޮވައިގެން މިސްރަށް ދިޔުމުން، އެބައިމީހުންގެ އަތުން، يُوسُف عليه السلام ބައްލަވައިގަތީ މިސްރުގެ ވަޒީރު އަޒީޒެވެ. އަދި އެ ވަޒީރުގެ އަނބިކަނބުލުންނަށް އޭނާ ވިދާޅުވިއެވެ. "މި ކުއްޖާ ހުންނާނީ ރަނގަޅު ތަނެއް ހަމަޖައްސަވައި، އޭނާއާމެދު ރަނގަޅަށް ކަންތައްކުރައްވާށެވެ! އެހެނީ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބޭނުންވާ ބައެއް ޚިދުމަތްތަކެއް އޭނާގެ ކިބައިން ލިބިދާނެ ނުވަތަ އެކަށީގެންވާ ކަމެކެވެ. ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިއަކު ކަމުގައި އޭނާ ހަދައި ގަންނާނެއެވެ!"

ފަހެ، ޤަތުލުކުރުމުން ސަލާމަތްކުރައްވައި، ވަޅުން ނެރުއްވައި، މިސްރުގެ ވަޒީރު އަޒީޒުގެ ހިތުގައި، يُوسُف عليه السلام ގެ މައްޗަށް އޯގާތެރިކަމާއި ލޯބި ޖައްސަވައި، يُوسُف عليه السلام އަށް ރައްކާތެރިކަމާއި ސަލާމަތްތެރިކަން، މިފަދައިން اِلٰهُ ދެއްވީއެވެ. ހަމަ އެ ފަދައިންނެވެ، މިސްރުގެ ބިމުގައި ބާރުދެއްވުމަށްޓަކައި، އެ ރަށުގެ ހުކުމުގެ ވެރިކަމާއި މަޤާމު، يُوسُف عليه السلام އަށް، މިފަދައިން اِلٰهُ ދެއްވީއެވެ.

އަދި، ހުވަފެނުގައި ފެންނަ ކަންތައްތައް މާނަކުރުމުގެ ޢިލްމު يُوسُف عليه السلام އަށް އުނގަންނަވައި ދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެ ޢިލްމުގެ ދަރިވަރާއިން، މުސްތަޤްބަލުގައި ހިނގާނޭ ބައެއް ކަންތައް އެނގިވަޑައިގަތުމަށް ޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އީ، އެ اِلٰهُ އިރާދަކުރައްވާ ކަމެއް ކަމުގައި، އެ އިރާދަކުރެއްވި ގޮތަކަށް ކުރެއްވުމަށް، ކުޅަދާނަވަންތަ اِلٰهُ އެވެ.

އަދި ހަމަ އެހެންގެ، އެ إِلٰهُ އިލާހަކަށްޓަކައިވި ކޮންމެ ކަމެއް ކުރައްވައި، އެ ކަމެއް ހިންގަވައި ތަންފީޒުކުރައްވާ ގޮތުގެ ބާރު، އެ إِلٰهَއަށް ލިބިވޮޑިގެން ވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، މީސްތަކުންގެ ގިނަބައިމީހުން ދެނެ ނުގަންނަކަށް، އެ إِلٰهُގެ ކަންކަމުގައިވާ ހިކުމަތްތަކާއި ބޭނުންކަން އެއްގޮތަކަށް ވެސް ނޭނގެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! الله ﷻ ގެ ނިޢުމަތު ބަދަލުކުރައްވާނޭ ހަމަ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُގެ ނިޢުމަތާ ދެކޮޅަށް އެއްވެސް ބާރެއް ކުރުވައި، އެ إِلٰهُގެ ޙުކުމްތަކު ތަންފީޒުވުމަ ނުދީ، އެ ކަލަން ޒުވާބު އެޅޭނޭ ހަމަ އެކަކު ވެސް ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ކާފިރުންނާއި، މުނާފިޤުންނާއި، އެ ނޫން އުޅުދުންތެރިންނަކަށް އެ ކަމެއް ނޭނގެއެވެ.[150]

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥٓ ءَاتَيۡنَٰهُ حُكۡمٗا وَعِلۡمٗاۚ وَكَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ٢٢

﴿22﴾ އަދި، يُوسُف عليه السلام ބޮޑުވެގެން ޒުވާން އުމުރުފުރާރަން ގޮސް، ފުރާނުވެރިކަމާ، ހަރުކަށިކަމުގެ ބާރު ފުރިހަމަވި ހިނދު، يُوسُف عليه السلام އަށް، ނުބުއްވަތާއި ޢިލްމު، ތިމަން إِلٰهُ، ދެއްވީމެވެ. އަދި ހެޔޮ ކަންތައްތައްކުރައްވައި، އިޙްސާންތެރި ގޮތުގައި ޢަމަލު ކުރައްވާ ބޭކަލުން ކަމަށް ބަލައި، އެ ކަމުގެ ހެޔޮ ބަދަލު، يُوسُف عليه السلام އަށް، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވީމެވެ. ހަމަ އެ ފަދައިންނެވެ، އިޙްސާންތެރި ގޮތުގައި ޢަމަލުކުރާ ބަޔަކަށް ކަލާނގެ ބަދަލު ދެއްވާ ގޮތް ވެސް އެބައިމީހުންގެ އެ އިޙްސާންތެރިކަމުގެ ބަދަލު، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވާނީމެވެ.

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި މިވާ ވާހަކަތަކުގައި ވެސް، مُحَمَّد ﷺ ގެ ހިތްޖެހުމަށް ތަސައްލީދެއްވުމާއި ނަޞޭޙަތް ބޮޑު ހަމަޖެހުން ލިބިދެއްވުން ވެއެވެ.[151]

150- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
151- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَرَٰوَدَتۡهُ ٱلَّتِي هُوَ فِي بَيۡتِهَا عَن نَّفۡسِهِۦ وَغَلَّقَتِ ٱلۡأَبۡوَٰبَ وَقَالَتۡ هَيۡتَ لَكَۚ قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِۖ
إِنَّهُۥ رَبِّيٓ أَحۡسَنَ مَثۡوَايَۖ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾

(23) އަދި މިސްރުގެ ވަޒީރު އަޒީޒުގެ އަނބިކަނބަލުން، އެ ކަލޭނގެ
ގޭގައި، يُوسُفُ عليه السلام އަށް ނުހަނު އަރާމާއި އުފަލުގައި ދިރިއުޅުއްވާން ގޮތް
ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވިއެވެ. އަދި يُوسُفُ عليه السلام އަށް ނުހަނު އާދޭހިރީކޮށް ހިއްތަވައި،
ކަމޭހިއްޓަވަމުން އެ ކަމަނާ ގެންދެވިއެވެ. ސަބަބަކީ، يُوسُفُ عليه السلام ގެ ބުރުސްޓަކަމުގެ
ނިޔާވިކަމުން، يُوسُفُ عليه السلام އަށް ބަކަމި، އެ ކަމަނާގެ ހިތްޖެހުނު ފުރިހަމައާ ކަމުވެ.
އެހެންކަމުން، އެ ކަމަނާ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ކަންތައްގެ ފުރުޞަތު، يُوسُفُ عليه السلام
ގެންދަވާން، އެ ކަމަނާ މަސައްކަތްކުރެއްވިއެވެ.

އަދި ގޭގެ ދޮރުތަށް ބަންދުކުރެއްވުމަށް ފަހު، يُوسُفُ عليه السلام އަށް އެ ކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ.
"އަލްއަޒީޒުގެ ގެތެރޭ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަލްއަޒީޒު މި އެދޭ ކަންތައްކުރެއްވުމަށް
މިވާ ތައްޔާރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!" އެ ފަރާތުން އެ ކަމަނާ ވިދާޅުވުމުން،
"مَعَاذَ اللهِ" މި ފަރާތުން ވިދާޅުވެ، އެ ކަމަނާއަށް يُوسُفُ عليه السلام ޖަވާބުދެއްވިއެވެ.
"مَعَاذَ اللهِ" މި ބަސްފުޅުގެ މާނައީ: "ކަމަނާ މިއަދު އެދިވަޑައިގަންނަވާ ކަންތައްތަކާއި
އަލްއަޒީޒު މިންޖެހޭކަށްދައްކައި، ސަލާމަތްކަށްދައްކައި، ރައްކާތެރިކަށްދެއްވުން އެދި،
الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ރަޙްމަތަށް ރުޖޫޢަވެ، އެ إِلٰهައަށް ދަންނަވަމެވެ."

އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، ކަމަނާ މިއަދު އެދިވަޑައިގަންނަވާނީ އަލްއަޒީޒުގެ ސާރިޤާ، ޚިޔާނަތް
ޒިނާކޮށްތިރިވުމަށެވެ. އެއްވެސް ޙާލެއްގައި އަލްއަޒީޒު އެ ކަމެއް ނުކުރާނަމެވެ. އެހެނީ،
ޚިޔާ ވާނީ އަލްއަޒީޒަށް އިޙްސާނާއި ސަޚާވާތްތެރިކޮށް، މާތްކަމް ހިއްމަވައި، އާންމަ ގޭގައި
އަލްއަޒީޒު ބަރަކާތްވައިދެއްވެ. ސަރުކާރުންނެވެ. ޒިނާކޮށްތިރިވުމަކީ އަނިޔާވެރިކަމެކެވެ.

ވިލާ، އަޅުގަނޑުގެ ސާހިބާގެ އަނބިކަމަށާ ދިމާ ދެކޮޅުވެރިވެގަންނަވާ ކަންތައްތަކުން،
އަޅުގަނޑުގެ ސާހިބާއަށް އަޅުގަނޑު ޚިޔާނާތްތެރިނުވާކަމުގެ. ހަމަކަށަވަރުން،
އަނިޔާވެރިވާ ފަރާތްތަކާ މީހުން ދިންނަވައި ކާމިޔާބުނުވާނެކަމެވެ. އަދި އެ ފަދަ މީހުންނަށް
އެއްވެސް ދުވަހަކުވެސް ވެސް ނުލިބޭނެއެވެ.152

وَلَقَدۡ هَمَّتۡ بِهِۦۖ وَهَمَّ بِهَا لَوۡلَآ أَن رَّءَا بُرۡهَٰنَ رَبِّهِۦۚ كَذَٰلِكَ لِنَصۡرِفَ عَنۡهُ ٱلسُّوٓءَ
وَٱلۡفَحۡشَآءَۚ إِنَّهُۥ مِنۡ عِبَادِنَا ٱلۡمُخۡلَصِينَ ٢٤

﴾24﴿ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ޒުލައިޚާ ފާޙިޝަކަމުގެ ހިޔާލުން ޝަހުވަތުން އަރަސްކުރަނީ
ބޭނުންވާތީ ބޭނުންތެރި ކުއްތަނަވައިދެއްވުމަށް ފާޙިޝަކަމެއް، يُوسُفُ عليه السلام އަށް
ބަޖޭގެ އަނބިކަނބަލުން ހުރަގެދުކުރެއްވިއެވެ. އަދި، يُوسُفُ عليه السلام އަށް، އެ ހަރަފުކޮއްގެ
ސާހިބުވަންތަ اللهُ، ދެއްކި ވަރުގަދަ ދިލާނަވާއި ދަލީލު ބިލަގުގެ ދަރިޔާއިން،
ނުބައި ކަންތައްތައް ކުރުމަށްވާއި ފާޙިޝަ ބަޔަކުތައްކަން އެރައިވާއިގަތުމުން
ދުރުވެވަޑައިގަތުމަށް ވަޑައިގެން ކަން، يُوسُفُ عليه السلام ދުރުވެވަޑައިގެންނެވި ނަމަ،
يُوسُفُ عليه السلام ވެސް އެ ކަމަށާގެ ދެކޮޅުވެވަޑައިގަތުމަކަށް، އެ ވަގުތު އިޖާބަދެއްވުނީއެވެ.
އަދި ހަމަ އެ ދެފަރިއަކުގެ، يُوسُفُ عليه السلام އަށް އެ ގެއް ވިސްނުން، މިގޮތަށް اللهُ ދެއްވީ،
ނުބައި ކަންތައްތައް ކުރުއްވުމުން، يُوسُفُ عليه السلام ދުރުކުރައްވައި ރައްކާއުތެރިކޮށް
ދެއްވުމަށް ބަލައެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، يُوسُفُ عليه السلام ވެވަޑައިގެންނެވީ، ނަބިކަމާއި ރަސޫލުކަމަށް ދެއްވުމަށް،
މިގޮތަށް اللهُ ޚާއްޞަވައި ޚިޔާރުކުރައްވައި، ރިވެތި ތަރުބިއްޔަތުން ތަރުބިއްޔަތުކުރައްވައި،
ނުބައި ކަންތައްތައް ކުރުމުން ދުރުކުރައްވައި، ޓަކިރުކުރެއްވި އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

152- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި، الله ﷻ ގެ އެންގެވުންތަކަށް ތަބާވުމާ ބާރު، އެ إلٰهަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި
އިޚްލާސްތެރި އަޅުކަންކުރާ ތަބާވިން ވެސް ވެއެވެ.153

وَٱسۡتَبَقَا ٱلۡبَابَ وَقَدَّتۡ قَمِيصَهُۥ مِن دُبُرٖ وَأَلۡفَيَا سَيِّدَهَا لَدَا ٱلۡبَابِۚ قَالَتۡ مَا جَزَآءُ مَنۡ أَرَادَ
بِأَهۡلِكَ سُوٓءًا إِلَّآ أَن يُسۡجَنَ أَوۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٢٥﴾

﴿25﴾ އަދި ހަމަ އެ ވަގުތު، ގޭގެ ދޮރާ ދިމާއަށް يُوسُف عليه السلام ނުކުމެ އަވަހަށް
ދުވެވަޑައިގަތެވެ. ބޯންނުދެވިގެ، އެ ކަމަނާގެ ކިބައިން ސަލާމަތްވެވަޑައިގެން
ބޭރަށް ނުކުމެވަޑައިގަތުމެވެ. އަދި އެ ކަމަނާ ވެސް، يُوسُف عليه السلام ގެ ފަހަތްޕުޅުން
ދޮރާ ދިމާއަށް އަވަހަށް ދުވެވަޑައިގަތެވެ. އޭރު، يُوسُف عليه السلام އަށް، ގައިން ބޭރަށް
ނުކުމެވަޑައިގަތުމަށްދިއުމުގައި ހިފެހެއްޓުމަށްވެސް. އަދި، يُوسُف عليه السلام ގެ ފަހަތްޕުޅުން
ވަޑައިގެން ގަމީސްކޮޅުގައި ހިއްޕަވައި ދަންމަވައިގަތުމުން ގަމީސްކޮޅު ފަޅައިގެން
ދިޔައެވެ. އަދި ހަމަ އެ ވަގުތު، އެ ކަމަނާގެ ފިރިކަލުން އަޒީޒު ދޮރުގެ ކައިރީގައި
ހުންނަވަނިކޮށް، يُوسُف عليه السلام އާއި، އެ ކަމަނާއަށް ފެނިވަޑައިގަތެވެ.

ދެން، އެ ކަމަނާގެ ފިރިކަލުންގެ އަރިހުގައި އެ ކަމަނާ ދަންނަވައެވެ. ތިޔާ ފިރިހެނަކު،
ތިބާގެ އަންހެނުންގެ ގަޔާއެކު ނުބައި ކަމެއް ކުރުމަށް ބޭނުންވާ ފިރިހެނެއްގެ ހުކުމަކީ،
ޖަލުގެ އަދަބު ނޫނީ ވޭން ދެވޭ އަޒާބެއް، ޖަލުގައި ހަތްދުވަހު ހުރުމުން
ނުވަތަ ވޭންދެވޭ ފަދަ ހުކުމެއް ދިނުމެވެ، އަދި ހައްގަކީ އެނގޭނަން އެކަން
އެބަ ކުރެވޭނެ؟154

153– التَّفْسِيرُ الْكَبِيرُ لِلْإِمَامِ فَخْرِ الدِّينِ الرَّازِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

154– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

قَالَ هِيَ رَٰوَدَتۡنِي عَن نَّفۡسِيۚ وَشَهِدَ شَاهِدٞ مِّنۡ أَهۡلِهَآ إِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن قُبُلٖ فَصَدَقَتۡ وَهُوَ مِنَ ٱلۡكَٰذِبِينَ ٢٦

﴿26﴾ يُوسُف (عليه السلام) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ޢިއްޒަތްތެރި ޢަޒީޒެވެ! އަޅުގަނޑުގެ ނަފްސު އެ ކަމަނާގެ ޙަރާމަށް ޖަނބައި، އަޅުގަނޑުގެ ކިބައިން ނުބައިކަމަކަށް އެދިވަޑައިގަތީ އެ ކަމަނާއެވެ. އެ ވަގުތު އެ ކަމަނާގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންގެ ތެރެއިން ހެކިވެރިއަކު ހެކިދީ ބުންޏެވެ.

“يُوسُف (عليه السلام)ގެ ގަމީސްކޮޅު ވިރިފައި ވަނީ ކުރިމަތިން ކަމުގައި ވަނީ ނަމަ، يُوسُف (عليه السلام)އާގުދު ތުހުމަތުކުރެއްވުން ކަންތަކުގައި، އެ ކަމަނާ ވަނީ ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި، يُوسُف (عليه السلام) ވަނީ ދޮގުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. އެހެނީ، يُوسُف (عليه السلام)ގެ ގަމީސްކޮޅު ވިރިފައި ވަނީ، ކުރިމަތިން ކަމުގައި ވަނީ ނަމަ، އެ ކަމުން އެނގި ކަނޑުވަރުވަނީ، އެ ކަމަނާގެ ދަރަޖޫގެން ދުރުކޮށްލައިގަތީ، يُوسُف (عليه السلام)ކަމެވެ.” ކަންތައްތަކަސް، އެހާ އެ ބުނި ބަހުން، يُوسُف (عليه السلام)އާމެދު ތުހުމަތުގެ ބަޔާނެއް އޮޅުންފިލާ ތަނަވަސް ގޮތެއް ލިބެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! އެ ގޮތަށް ވާހަކަދައްކައި ހެކިދިން މީހާ، ޢަޒީޒުއާ ބައްދަލުކުރުމަށް ގޮސްހުރި އެ ކަމަނާގެ ބައްޕަ ފަރާތުގެ ބޮޑުބޭބެގެ ދަރިއަކު ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[155]

وَإِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٖ فَكَذَبَتۡ وَهُوَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ٢٧

﴿27﴾ އަދި، يُوسُف (عليه السلام)ގެ ގަމީސްކޮޅު ވިރިފައި ވަނީ ފުރަގަހުން ކަމުގައި ވަނީ ނަމަ، އެ ކަމަނާ އެ ދެއްކި ވާހަކައިގައި އެ ކަމަނާއަކީ ދޮގުވެރިއެކެވެ.

155– أَنْوَارُ التَّنزِيلِ وَأَسْرَارُ التَّأْوِيلِ لِلْإِمَامِ نَاصِرِ الدِّينِ الْبَيْضَاوِي

އަދި ޔޫސުފް عليه السلام ވަނީ ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. އެހެނީ، ޔޫސުފް عليه السلام ގެ ގަމީސްކޮޅު
ފުރަގަހުން ފަޅާފައި ވަނީ ނަދަ، އެ ކަމުން އެނގި ކަނަވަތުވަނީ، ޔޫސުފް عليه السلام ގެ
ފަހަތުން ދުވެވަޑައިގަތީ އެ ކަމަނާ ކަމެވެ.[156]

فَلَمَّا رَءَا قَمِيصَهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٖ قَالَ إِنَّهُۥ مِن كَيۡدِكُنَّۖ إِنَّ كَيۡدَكُنَّ عَظِيمٞ ٢٨

﴿28﴾ ދެންފަހެ، ޔޫސުފް عليه السلام ގެ ގަމީސްކޮޅު ފަޅާފައި ހުރިގޮތް އެ ކަމަނާގެ ފިރިކަލުން އަޒީޒު ބެއްލެވިއިރު އޭނާއަށް ފެނިވަޑައިގަތީ، ޔޫސުފް عليه السلام ގެ ގަމީސްކޮޅު ފުރަގަހުން ފަޅާފައި ހުއްޓެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ކަމަނާ ތުހުމަތުކުރެއްވި ކަންތަކުން، ޔޫސުފް عليه السلام ބަރީއަވެވަޑައިގެން ވާކަން އެނގުމުން ވިސްނި ވަޑައިގެން، އަނބިކަނބަލުންނަށް، އެއްޗެއް ވިދާޅުވިއެވެ.

ސަރްހާއްސްކުރުވެވެ. ކަމަނާ މި ޒުވާނާއާދޭތެ ތުހުމަތުކުރެއްވި ކަންތަކަކީ މުޅިން ވެސް ތިޔަ ކަނބަލުންގެ މަކަރުތަކުގެ ޖުމްލަތުގެ ތެރެއިން ހިމެނޭ ކަމެކެވެ. އޭ އަންހެނުން ކަނބަލުންނޯވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަ ކަނބަލުންގެ މަކަރުތަކީ ކަން، ނުހަނު ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ.[157]

يُوسُفُ أَعۡرِضۡ عَنۡ هَٰذَاۚ وَٱسۡتَغۡفِرِي لِذَنۢبِكِۖ إِنَّكِ كُنتِ مِنَ ٱلۡخَاطِـِٔينَ ٢٩

﴿29﴾ ޔޫސުފް عليه السلام އަށް މިސްރުގެ ވަޒީރު އެއްޗެއް ދެންނެވިއެވެ. "އަޅުގަނޑުގެ އަނބިމީހާގެ ފަރާތުން މި ހިނގައިދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ އެއްވެސް މީހެއްގެ ގާތުގައި ވިދާޅުނުވާށެވެ! އޭ އަނބިކަނބަލުންނޯވެ! ކަމަނާ ތިޔަކުރެއްވި ކުށަށްޓަކައި ތައުބާވެވަޑައިގެން، މާފަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

156- أَنْوَارُ التَّنزِيلِ وَأَسْرَارُ التَّأْوِيلِ لِلْإِمَامِ نَاصِرِ الدِّينِ الْبَيْضَاوِي
157- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ހަމަކާނަވަރުން، ނުބައި ކަމެއް ކުރުއްވުމަށް يُوسُفއަށް ހުރަހެޅުއްވުމުގެ ސަބަބުން، ކަމަށާ ހިފެހިވަޔާއިގަނޑުވަޅި ކުރެވުނުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި ކަމަށާ ވީހިރު، يُوسُفއާ ބޭރާ ގޮތުން އިޚުތިޔާރުކުރެއްވިއަރާއި، يُوسُفގެ އިޚްލާސްތެރިކަމުގެއަޅާ، ތަޤުވާ ތެރިކަމަށް އަޅުއްވައިލެއްވުމެވެ.“[158]

وَقَالَ نِسْوَةٌ فِى ٱلْمَدِينَةِ ٱمْرَأَتُ ٱلْعَزِيزِ تُرَٰوِدُ فَتَىٰهَا عَن نَّفْسِهِۦ ۖ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا ۖ إِنَّا لَنَرَىٰهَا فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾

﴿30﴾ މިސްރުގެ ވަޒީރު ޢަޒީޒުގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި، يُوسُف عليه السلام ގެފުޅުގެ ހިނގައިދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ޚަބަރު، އެ ރަށުގެ ބައެއް އަންހެނުން ބާކަނބަލުންނަށް ފެތުރުން، އެ ކަމާގުޅު ޚަބަރު، އެ ކަމަށާއަށް ޚާޤިކުރުމުގެ ގޮތުން، އެ ކަނބަލުން ބުނެފައެވެ.

“ޢަޒީޒުގެ އަނބިކަނބަލުން، އެ ގާގައި ގެންގުޅުއްވާ އަޅުކޮއްޖާއާ ހިތްޖެހިފައެވެ، އެ ކުއްޖާއާ އެކު ނަފްސަ ގޮތުގައި ގުޅުންހިންގުމަން އުޅުއްވައިފިއެވެ. އެހެނީ ހަމަކާނަވަރުން، އެ ކަމަށާގެ ހިތްޖެހުމައި، އެ ކުއްޖާދެކެ ނަފްސު ޤަލްބު ފުރިފައިވާކަން ޢަޔާނުވެއްޖެއެވެ. އަދި ހަމަކާނަވަރުން، އަހަރުމެންނަށް ފެންނަ ގޮތުގައި، މި ކަމުގައި، އެ ކަމަށާ އެ ވަނީ ފައްސެވި ބަރާބަރު ގޮތްކުޑަކޮށް ތުރުތުރުމުގެ ތެރޭގައި ކަން ކަނަވަރުވެ.“[159]

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَـًٔا وَءَاتَتْ كُلَّ وَٰحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ ٱخْرُجْ عَلَيْهِنَّ ۖ فَلَمَّا رَأَيْنَهُۥٓ أَكْبَرْنَهُۥ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَٰشَ لِلَّهِ مَا هَٰذَا بَشَرًا إِنْ هَٰذَآ إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ ﴿٣١﴾

158- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
159- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿31﴾ ފަހެ، އަޒީޒުގެ އަނބިކަނބަލުން، އެ ގޭގައި ގެންގުޅުއްވާ އަޅުކުއްޖާއާ ހިތްޖުގާވެ، އެ ކުއްޖާއާ އުޅާ ނަހަމަ ގޮތުގައި ގުޅުންހިންގަވާން އުޅުއްވި ވާހަކަ، ސަރަހުގެ އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު ދައްކައި، އެ ވާހަކަ ދަރުމަތްތާގައި ފެތުރުމުން އެ އަންހެންވެރީން މަސްހަރާކޮށްލާ ޚަބަރު، އަޒީޒުގެ އަނބިކަނބަލުންނަށް ލިބިވަޑައިގަތެވެ.

ދެން، އެ ކަމަނާގެ ޖާފަތަކަށް އައުމަށް، އެ ވާހަކަ ދެއްކި އަންހެންވެރީންނަށް އެ ކަމަނާ ދަޢުވަތުދެއްވިއެވެ. އަދި އެ ކަނބަލުން އައުމުން، އަރާމުގައި އިށީންދެގެން ތިބެވޭ ގޮތަށް ބާލީސްޖަހައި ތައްޔާރު ކުރުވިފައިވި ތަޚްތާގައި އެ ކަނބަލުން ބައިތިއްބެވިއެވެ. އަދި ކޮންނައިގެން ނޫނީ ނުކާވާ ކަރަޖަ ކާށާއި ޗާވާ، އެ ކަނބަލުންނަށް ބަހައި ދެއްވިއެވެ. އަދި އެ ތަކެތި ކޮށުމަށް ބަހައި، އެއިން ކޮންމެ އަންހެނެއްގެ އަތަށް ވަޅި، އެ ކަމަނާ ތިޔޮއްސާ ދެއްވިއެވެ. އެއަށްފަހު، يُوسُفُ عليه السلام އަށް، އެ ކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. "އެ ތިބަ އަންހެނުންގެ ކުރިމައްޗަށް ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!"

ދެން، يُوسُفُ عليه السلام އެ ކަނބަލުންގެ ކުރިމައްޗަށް ނުކުމެވަޑައިގަތުމުން، يُوسُفُ عليه السلام ގެ ހުރި ޒުވާންކަމާއި، ބުރުސްތޫރައިގެ ރިވެތިކަމާމެދު، އެ ކަނބަލުން އަޖައިބުވެ ހައިރާންވެފައި ބޮޑުކަމުން، އެ ކަނބަލުންގެ އަތްތަކައިރު ފިޔަތުރިކަލާން، އެ ކަނބަލުންގެ އަތްތައް ކަނޑާލެވުނީ ހިނދު، "حَاشَ لِلّٰهِ" މި ބުނަމުން އެ ކަނބަލުންނަށް ބުނެވުނެވެ. "حَاشَ لِلّٰهِ" މި އިބާރާތުގެ މާނައީ: الله سبحانه وتعالى ގެ ޤުދުސްވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!

އަދި ބާއިޒްޒިތާރުގައި އެ ކަނބަލުންނަށް ބުނުއްވެވެ. "ތިމަންމެންނަށް މި ފެނުނީއަޔީ
އިންސާނެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ، އޭނާގެ ގައިގައި އެ ހުރި ރިވެތިކަމަކީ، އެއްގޮތަކަށްވެސް
އިންސާނުންގެ ގައިގައި ހުންނަ ރިވެތިކަމެއް ނޫނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، މިއީ،
މާތްވެގެންވާ މަލާއިކަތެއް ކަމުގައި ނޫނީ ނުވެއެވެ."[160]

قَالَتۡ فَذَٰلِكُنَّ ٱلَّذِي لُمۡتُنَّنِي فِيهِۖ وَلَقَدۡ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفۡسِهِۦ فَٱسۡتَعۡصَمَۖ وَلَئِن لَّمۡ يَفۡعَلۡ
مَآ ءَامُرُهُۥ لَيُسۡجَنَنَّ وَلَيَكُونٗا مِّنَ ٱلصَّٰغِرِينَ ٣٢

(32) އެ ވަޒީރު، އަޒީޒުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ދަޢުވަތަށް އައިސް ތިބި
އަންހެނުންނަށް އެ ކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. "ދެން، ތިމަން ކަމަނާއާ އެ ކުއްޖާއާ
އަޑުވައިލިޔަތައި، ތިމަން ކަމަނާގެ އަބުރު ގެއްލޭ ފަދަ ވާހަކަތައް، ތިޔަ ކަނބަލުން ދެއްކީ
ތިޔަ ކުއްޖާ މެދުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ޖުވާން އަންހެނުންނަކު، ފިރިހެނެއްގެ
ފަރާތުން ބޭނުންވާން ބޭނުންތައް ފުއްދުމަށް ބަލައި، ތިމަން ކަމަނާ އެ ޖުވާނާއަށް
ހުރަހަގައި އެ ކަމަށް މަސައްކަތްކުރީމެވެ. ނަމަވެސް، އެ ޖުވާނާ އެ ކަން ކުރުމަށް
އިންކާރުކޮށް، އެ ކަމުން މަނާވެގަތެވެ. އަދި ތިމަން ކަމަނާ އެދޭ ނަމަ ކަމެއް
އެ ޖުވާނާ ފުއްދައިނުދީފި ނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، މިއަދުން ފަހު، އެ ޖުވާނާ ޖަލުގައި
ހައްޔަރުކުރުވި ނުރާން ކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެ ޖުވާނާ ވާހުރީ ނިކަމެތިވެގެންވާ
މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ."[161]

قَالَ رَبِّ ٱلسِّجۡنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدۡعُونَنِيٓ إِلَيۡهِۖ وَإِلَّا تَصۡرِفۡ عَنِّي كَيۡدَهُنَّ أَصۡبُ إِلَيۡهِنَّ وَأَكُن
مِّنَ ٱلۡجَٰهِلِينَ ٣٣

160- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

161- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّؤُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿33﴾ ދެންފަހެ، އަޒީޒުގެ އަނބިކަނބަލުން އެ ދެއްކެވި ވާހަކައާއި، އެ ކަމަނާގެ ގޮތުގާނުން އެ ކަމަނާއަށް ތާއީދުކޮށް ދެއްކިވާހަކައިގެ އަޑު، يُوسُف عليه السلام އަށް އިވިވަޑައިގެންނެވި ހިނދު، އެ ކަނބަލުންގެ ނުބައިކަމާއި މަކަރުފެރިކަމުން ރައްކައުތެރިކޮށްދެއްވުން އެދިވަޑައިގެން ދުޢާކުރައްވައި، الله سبحانه وتعالى އަށް ދަންނަވަމުން، يُوسُف عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ.

“އޭ އަޅުގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُއެވެ! އެ އަންހެނުންވީހެން އެ އެދޭ ކަންތަކަށް އަރައިގަތުމަށްވުރެން، ޖަލުގައި ހުރުމަށްވުރެން ވެސް މި އަޅާއަށް މާ ލޯބިވާ ކަން ބޭއްވެ. އަދި އެ އަންހެނުންގެ ނުބައިކަމާއި މަކަރުފެރިކަމުން، އިބަ إِلٰهُ، މި އަޅާ ދުރުކުރައްވައި، ސަލާމަތްކުރެއްވިއްޔާ ނޫނީ، އެ އަންހެނުންގެ ހަލާ މަކަރާއި ބިރުވުމެއް ދަރުގައި މި އަޅާ ޖެހި، އެބައިމީހުން އެ އެދޭ އެދުމުގެ ފަރާތަށް މި އަޅާއަށް ލެނބިވެގެން ހިނގައިދާނެތެވެ. އޭރުން، ޖާހިލުކަން އަރައިގަނނަ ބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މި އަޅާ ވެގެން ހިނގައިދާނޭމެއެވެ.”[162]

فَٱسۡتَجَابَ لَهُۥ رَبُّهُۥ فَصَرَفَ عَنۡهُ كَيۡدَهُنَّۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٣٤﴾

﴿34﴾ ފަހެ، يُوسُف عليه السلام ކުރެއްވި ދުޢާ، يُوسُف عليه السلام ގެ ވެރި رَبُّ އިޖާބަކުރެއްވިއެވެ. އަދި އަޒީޒުގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި، އެ ކަމަނާގެ ގޮތުގާނުން، يُوسُف عليه السلام އަށް އެ ހިތަހެޅުއްވި ހިތަހެޅުއްވުމުން، يُوسُف عليه السلام ދުރުކުރައްވައި ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله سبحانه وتعالى، يُوسُف عليه السلام ކުރެއްވި ދުޢާއާއި، އެ إِلٰهُގެ ހަޟްރަތުގައި ދަންނަވާ ބައިމީހުން އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު، އެ إِلٰهُއަށް ދުޢާކުރާ ކަންތަކާ މީހުންގެ ދުޢާ ވެސް، މާތް އައްސަވައިދެއްވާ ގަނޑުވާ إِلٰهُއެވެ.

162– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި، އެ إِلٰهީ، يُوسُفُ عليه السلام އަށް ދުޢާއި، ދަންނަވާމީހުންގެ ގާތް އަދި
އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުންނަށް ވެސް ދުޢާއި ދަންނަވާމީހުންގެ ގޮތް، މަޤްޞަދު
ދަންނަވާ ގޮތް إِلٰهެވެ.[163]

ثُمَّ بَدَا لَهُم مِّنۢ بَعۡدِ مَا رَأَوُاْ ٱلۡأٓيَٰتِ لَيَسۡجُنُنَّهُۥ حَتَّىٰ حِينٖ ﴿٣٥﴾

﴿35﴾ ދެންފަހު، ވަޒީރު އަޒީޒުގެ އަހުލުވެރިންނަށް يُوسُفُ عليه السلام އަށް ނިސްބަތްކުރެވުނު ތުހުމަތު
ކަނޑައެޅުން، يُوسُفُ عليه السلام ބަރީއަށްވެވަޑައިގެންނެވި ކަމުގެ ހެކިތައް ވަޒީރު އަޒީޒާއި
އޭނާގެ އަހުލުވެރިންނަށް ފެނުމަށްފަހުގައި ވެސް، ދަންނަވާމީހުންގެ ގޮތް ކަމުގެ
އެބަހީމުންނަށް ފެނުނީ، ކަނޑައެޅިފައި ނުވާ މުއްދަތަކަށް، يُوسُفُ عليه السلام ޖަލަށް ލެއްވުމެވެ.
އެ މަސްލަހަތަކީ، ވަޒީރު އަޒީޒުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ދެކުން ދުރުކުރުމަށް ހުތުރު
ވާހަކަތައް، އެ ކަމަކާ ސަލާމަތްވުމަށް ބަރީއަކުރުމެވެ.[164]

وَدَخَلَ مَعَهُ ٱلسِّجۡنَ فَتَيَانِۖ قَالَ أَحَدُهُمَآ إِنِّيٓ أَرَىٰنِيٓ أَعۡصِرُ خَمۡرٗاۖ وَقَالَ ٱلۡأٓخَرُ إِنِّيٓ
أَرَىٰنِيٓ أَحۡمِلُ فَوۡقَ رَأۡسِي خُبۡزٗا تَأۡكُلُ ٱلطَّيۡرُ مِنۡهُۖ نَبِّئۡنَا بِتَأۡوِيلِهِۦٓۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ
ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٣٦﴾

﴿36﴾ އަދި މިސްރުގެ ރަސްގެފާނުގެ ހާދިމުންގެ ތެރެއިން ދެ ޒުވާނުން ވެސް،
يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަރިހުގައި ޖަލަށްލެވުނެވެ. އެ ދެ ޒުވާނުންގެ ތެރެއިން އެއް ޒުވާނާ،
يُوسُفُ عليه السلام އަށް ދެންނެވިއެވެ. "ހުވަފެނުގައި ފެނުނީ، ތިމަން ރަހަށްޓަކައި ބާވަނީ،
އަނގޫރުން ރާހެދުމަށް ތެޔޮ ފިހާލާހެން އަހަރެން ފެނުނެވެ." އަދި
އަނެއް ޒުވާނާ ދެންނެވިއެވެ.

163– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
164– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

”ހަމަކަށަވަރުން، ރޮށި އަޅައިފައިހުރި އެއްޗެއް އަޅުގަނޑުގެ ބޮލުގައި ބަހައްޓައިގެން
ދަނިކޮށް، ދޫނިތަކެއް އައިސް އެ ރޮށިތަކުން ކައި އުދުހުނީ، ހުވަފެނުގައި އަޅުގަނޑު
ދުށީމެވެ.“

”އޭ يُوسُفއެވެ! އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފެނުނު ހުވަފެނުގެ ތަޢުބީރު ވިދާޅުދެއްވައި،
އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް، އިޙްސާންތެރިވެވަޑައިގަތުން އަޅުގަނޑުމެން އެދެމެވެ.
އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، ރިވެތި ގޮތުގައި އިޙްސާންތެރިކަމާ އެކު، الله ﷻ އަށް
އަޅުކަންކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން ތިޔަ އުޅުއްވާ ވަނިކޮށް އަޅުގަނޑުމެން
ތިބާ ދެކެމެވެ. އަދި އެ إِلهُ ގެ ޚަލްޤުތަކުންނަށް އިޙްސާންތެރިވާ މީހުންގެ ތެރެއިން
ތިޔަ އުޅުއްވާ ވަނިކޮށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ދެކެމެވެ.“[165]

قَالَ لَا يَأۡتِيكُمَا طَعَامٞ تُرۡزَقَانِهِۦٓ إِلَّا نَبَّأۡتُكُمَا بِتَأۡوِيلِهِۦ قَبۡلَ أَن يَأۡتِيَكُمَاۚ ذَٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِي
رَبِّيٓۚ إِنِّي تَرَكۡتُ مِلَّةَ قَوۡمٖ لَّا يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ كَٰفِرُونَ ٣٧

﴿37﴾ يُوسُف عليه السلام އާ އެކު ޖަލުގައި ތިބި ދެ ކުދިން، އެ ދެ ކުދިންނަށް ފެނުނު
ހުވަފެނުގެ ވާހަކަ ދެންނެވުމުން، يُوسُف عليه السلام އެ ދެ ކުދިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.
ތިޔަ ދެ ކުދިންނަށް ގެނެވޭ ކާނާއެއް، ތިޔަ ދެ ކުދިންނަށް ލިބުމުގެ ކުރިން،
އެ ގެނެވޭ ކާނާގައި ހިމެނޭ ތަކެތި ތިޔަ ދެ ކުދިންނަށް އަޅުގަނޑު ކިޔައިދޭނަމެވެ. އަދި
ތިޔަ ދެ ކުދިންނަށް ފެނުނު ހުވަފެނުގެ ތަޢުބީރުވެސް އަހަރެން ތިޔަ ދެ ކުދިންނަށް
ކިޔައިދޭނަމެވެ. އެ ދެ ޢިލްމަކީ ވެސް، އަހަރެންގެ ސާހިބުވަންތަ إِلهُ އަހަރެންނަށް
އުގަންނަވައި ދެއްވި ޢިލްމުތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ދެ ޢިލްމެވެ.

165- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި މިއިން އެއްވެސް ޢިލްމަކީ، އެ ޢިލްމުގައި ކަހިނުކަމުގެ ނުވަތަ ޢިލްމުނުޖޫމާއި، ތަރިބެލުމާ ނުވަތަ އެ ނޫން ވެސް، އެ ފަދަ ބާޠިލު އެއްވެސް ކަމެއް ހިމެނޭ ޢިލްމެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިއެއްތަ! الله ﷻ އަޅުގަނޑަށް އެ ޢިލްމު ދެއްވީ، އެ إِلٰهއަށް އީމާންވެ، ހުރިހައި ޢަމަލުކޮށް، ހަމައެކަނި، އެ إِلٰهއަށް ޚާލިޞްކޮށްދޭ މުއުމިނުންގެ ދީނުގައި އަޅުގަނޑު ވާތީއެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑު މިހުރީ، الله ﷻ އަށާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާ މީހުންގެ ދީން ދޫކޮށްލައިގެންނެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ، މަރުވުމަށް ފަހު އަލުން ދިރުއްވައި، މަޙްޝަރުކުރައްވައި، ހިސާބުބެއްލެވުމާއި، ޘަވާބާއި ސަޒާ ދެއްވާ ޤިޔާމަތް ދުވަސް ދޮގުކުރާ، އެ ދުވަސް އަންނާނޭ ކަމަށް އިންކާރުކުރާ ބައެކެވެ.[166]

وَٱتَّبَعۡتُ مِلَّةَ ءَابَآءِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَۚ مَا كَانَ لَنَآ أَن نُّشۡرِكَ بِٱللَّهِ مِن شَيۡءٖۚ ذَٰلِكَ مِن فَضۡلِ ٱللَّهِ عَلَيۡنَا وَعَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشۡكُرُونَ ﴿٣٨﴾

﴿38﴾ އަދި އަޅުގަނޑު މިހުރީ، އަޅުގަނޑުގެ ދެ ކާފާފުޅުން ކަމުގައިވާ، إِبْرَاهِيمُ عليه السلام އާއި، إِسْحَاقُ عليه السلام އާ އަދި އަޅުގަނޑުގެ ބައްޕާފުޅު، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ ދީނާ ތަބާވެގެންނެވެ. ވީމާ، އަޅުގަނޑު އަޅުކަންކުރަނީ، ހަމައެކަނި، الله ﷻ އަށެވެ. އެ إِلٰهާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ބައިވެރިކޮށް، ޝިރުކުކުރުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް އަދި އެހެން މީހަކަށް ވެސް ހުއްދަވެވޭނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. ޝަރުޢުކުރައްވާފައެވެ. ތައުޙީދަށް، الله ﷻ އެއްކަލައްވާފައިވާ ކަމީ، ހުރިހައި އަޅުގަނޑުމެންނަށާއި، ހަމަ އެކަނި، އެ إِلٰهއަށް ޝުކުރުނުކުރެތެވެ.

166- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި، الله ﷾، މީސްތަކުންގެ ގާތަށް ރަސޫލުން ފޮނުއްވައި، އެބައިމީހުންނަށް ތައުހީދު
އުނގަންނަވައިދެއްވިކަމީ، އަހަރެމެންގެ މައްޗަށާއި އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް،
الله ﷾ ބެލެއްވި ފަޟްލުވަންތަކަމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް،
މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ގިނަ ބަޔަކު، الله ﷾ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް
އީމާންވެ، އެ إِلٰهُ ދެއްވި ހިދާޔަތުގެ ނިޢުމަތަށް ޝުކުރުވެރިވެފައެއް ނުވެއެވެ.[167]

يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ ءَأَرۡبَابٞ مُّتَفَرِّقُونَ خَيۡرٌ أَمِ ٱللَّهُ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّارُ ٣٩

﴿39﴾ يُوسُفُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ޖަލުގެ ދެ އެކުވެރިންނޭވެ! ތިޔަ ކުދިން
ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ! ކޮބާ ވިސްނާ ރަނގަޅު ބުއްދިވެރިންގެ ގޮތަކީ، އެއްވެސް
ހާރުއްބާރެއް ނެތް ތަކެތި އެތައް ޚުދާތަކެއް އިލާހުން ކަމުގައި ބަލައި، އެ ތަކެއްޗަށް
އަޅުކަންކުރުންތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ގަދަފަދަ ޖައްބާރުން ބަލިކުރައްވާ، ގަދަފަދަވަންތަ،
އެއްކައުވަންތަ الله ﷾އަށް އަޅުކަންކުރުންތޯއެވެ؟[168]

مَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِهِۦٓ إِلَّآ أَسۡمَآءٗ سَمَّيۡتُمُوهَآ أَنتُمۡ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا
مِن سُلۡطَٰنٍۚ إِنِ ٱلۡحُكۡمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلۡقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ
أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ٤٠

﴿40﴾ الله ﷾ ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކޮށް އުޅޭ ތަކެއްޗަކީ،
އިލާހުވަންތަކަމުގެ އެއްވެސް ހައިސިއްޔަތެއް ނެތް ތަކެތި ކަމުގައި ދެނުވީ ނުވެއެވެ.
އަދިއެއްޗެ! އެ ތަކެއްޗަކީ، ތިޔަބައިމީހުންނާއި ކާބަފައިންގެ
ކިބައިގައިހުރި ޖާހިލުކަމާއި މަގުފުރެދުމުގެ ސަބަބުން އެ ތަކެތި އިލާހުން ކަމުގައި
ހަދައި، އެ ތަކެއްޗަށް ނަންތަކެއް ދީފައިވާ ތަކެއްޗެވެ.

167– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
168– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި އެ ނަންތަކުގައި އިލާހުވަންތަކަމުގެ އެއްވެސް ހަޤީޤަތެއް ނުވެއެވެ.
އަދި އެ ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރުން ޞައްޙަވާނޭ ކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރަނިވި
އެއްވެސް ހުއްޖަތެއް އަދި ދަލީލެއް ވިޔަސް، الله ﷻ ބާވައިލައްވައިފައެއް ނުވެއެވެ.
ސަލްޠަނަތެއްނުވެ. ހުކުމްކުރެއްވުމުގައި، އަމުރުކުރެއްވުން، الله ﷻ ހިއްސާވައި އެކަން
އެއްވެސް ޝަރީކަކާނުލައި ހިފެހެއްޓެވުން ނުވެއެވެ. އެ އިލާހީ، އެ އިލާހަށް އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު
ނުވާ، އެއްކައުވަންތަ ހުސްއިޚްލާސްތަ އިލާހެވެ. އެ އިލާހު އަމުރުކުރައްވައިފައި ވަނީ،
އެ އިލާހަށް މެނުވީ ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ.

އެއްވެސް މީހަކަށް ނުވާ ހައްޤު ތެދު ދީނަކީ، ހަމައެކަނި، الله ﷻ އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް
އަމުރުކުރެއްވި ދީނެވެ. އިސްލާމް ދީނެވެ. ނަމަވެސް، ގިނަ މީސްތަކުންނަކީ، ހައްޤު ދީނަކީ
ކޮބައިކަން ނުދަންނަ ޖާހިލުންނެވެ. އަދި އެ ދީނުގެ ހައްޤުތައް އެބައިމީހުން ނުދަނެއެވެ.
ނުވެސް އެނގޭ ގޮތެވެ. އެހެންކަމުން، ގިނަ މީހުން، الله ﷻ އެއްކައުވަންތަކުރުން،
އެ އިލާހަށް އަޅުކަންކުރުން ނުދެނެއެވެ.[169]

يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ أَمَّآ أَحَدُكُمَا فَيَسۡقِي رَبَّهُۥ خَمۡرٗاۖ وَأَمَّا ٱلۡأٓخَرُ فَيُصۡلَبُ فَتَأۡكُلُ ٱلطَّيۡرُ
مِن رَّأۡسِهِۦۚ قُضِيَ ٱلۡأَمۡرُ ٱلَّذِي فِيهِ تَسۡتَفۡتِيَانِ ٤١

﴿41﴾ يُوسُفُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ޖަލުގެ ދެ އެކުވެރިންނޭވެ! ތިޔަ ދެ އެކުވެރިންނަށް
ފެނުނު ހުވަފެނުގެ ތަފްސީރު އަހުރެން މި ކިޔައިދެނީއެވެ. ތިޔަ ދެ އެކުވެރިންގެ
ތެރެއިން، ކޮ ތައްޔާރުކުރާ ރަސްގެފާނަށް ބާވަތެއް ދޫކުރާނެ ދެން ހުވަފެނުގައި ދުށް
އެކުވެރިޔާ ޖަލުން ނުކުންނާނެއެވެ. އަދި ރަސްގެފާނަށް ރާބުއި އެދުވަން
ހެއް ސަރުކާރުގެ ދެނެވެ.

އަދި ތޯރި އަޔައިގައި ހުރި އެއްޗެއް ބޯގައި ބަހައްޓައިގެން ދަނިކޮށް ދޫނިތަކުން
އައިސް، އެ ތޯރި ކައި އުދޯލި، ހުވަފެނުގައި ދުށް އެކުވެރިޔާ ބަލަހީބަން އަރުވައިލައި
ބަހައްޓާނެތެވެ. ދޫނި، ދޫނިތަކުން އައިސް އޭނާގެ ބޯ ކޮށާގެން ކާނެތެވެ. މިއީ،
ތިޔަ ދެ އެކުވެރިން ސުވާލުކުރި ހުވަފެނުގެ އެއްޗެހި ފައިސަލާކުރެވިއްޖެ. އެ ކަން
އެ ގޮތަށް ހިނގާނެ، الله ﷻ ގެ މިންވަރުކުރުއްވި ޤަޟާގައި ނިމި
ނިމި ގޮސްފައެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ކަން އެ ގޮތަށް ހިނގައިދާނެއެވެ.170

ދަންނާށެވެ! ޔޫސުފުގެ ދަޢުވަތު ކުރި މިޒާޖެއް އެންމެ ފުރަތަމަ ކަންކަމުގައި ކަމަކި،
الله ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން މިސްރުކުރުން ބައްޕާއިރުން، ތަޢުލީމު ދިނުމެވެ
ދަޢުވަތު ދިނުމެވެ. އެހެންކަމުން، ޖަލުގެ ދެ އެކުވެރިންނަށް ފުރުސަތު ހުވަފެނުގެ
ތަޢުބީރު، އޭބައިމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދިނުމުގެ ކުރިން، يُوسُف ﷺ ކުރުއްވިކަމީ،
ތައުޙީދުގެ ދަޢުވަތު، އެ ދެ އެކުވެރިންނަށް ދެއްވުމެވެ.

وَقَالَ لِلَّذِى ظَنَّ أَنَّهُۥ نَاجٍ مِّنْهُمَا ٱذْكُرْنِى عِندَ رَبِّكَ فَأَنسَىٰهُ ٱلشَّيْطَٰنُ ذِكْرَ رَبِّهِۦ
فَلَبِثَ فِى ٱلسِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ ﴿٤٢﴾

﴿42﴾ އަދި ޖަލުގެ ދެ އެކުވެރިންގެ ތެރެއިން ސަލާމަތްވާނޭ ކަމަށް ހީކުރެއްވި
އެކުވެރިޔާއަށް، يُوسُف ﷺ ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެ އެކުވެރިޔާއެވެ. ރަސްގެފާނުގެ އަރިހުގައި
އަހުރެންގެ ވާހަކަ ދަންނަވައިދޭށެވެ! އަދި އަހުރެން ޖަލަށް ލުމުގައި ވަނީ އަހުރެންނަކީ
އެއްވެސް ކުށަކާނުލައި އަނިޔާވެރިކަމުގެ ގޮތުން ކަމަށް ވެސް، ރަސްގެފާނަށް
ދަންނަވައި އަހުރެންނަށް އެހީތެރިވެދޭށެވެ! ނަމަވެސް، ޝައިޠާނާ، ރަސްގެފާނުގެ
އަރިހުގައި، يُوسُف ﷺ ގެ ވާހަކަ ނުދަންނަވާ ދުވަސްތަކެއް ފާއިތުވެގެން ދިޔައެވެ.

170- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ސަބަބަކީ، ޝައިޠާނާގެ ވަސްވާސްދެއްވިކަމުން، ރަސްގެފާނުގެ ހަޟްރަތުގައި އެ ވާހަކަ
ދެންނެވުމަށް އޭނާ ހަނދާންނެތުނީއެވެ. އެހެންކަމުން، އިތުރު އެތައް އަހަރުތަކެއް
ވަންދެން ޖަލުގައި އިންނެވުމަށް، يُوسُفُ عليه السلام އަށް ޖެހިވަޑައިގަތެވެ.[171]

وَقَالَ ٱلْمَلِكُ إِنِّىٓ أَرَىٰ سَبْعَ بَقَرَٰتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعَ سُنۢبُلَٰتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٍ ۖ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَأُ أَفْتُونِى فِى رُءْيَٰىَ إِن كُنتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ ﴿٤٣﴾

﴿43﴾ އަދި ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން، އަހުރެންނަށް
ހުވަފެނުގައި ފެނުނީ، ނުރަން ހިކި އަނގަތުގަދަވެފައިވާ ހަތް ގެރި ވަގެން، ފަލަ ހަތް ގެރި،
ކައި ދިރުވައިލާތީއެވެ. އަދި ފެހި ކުލައިގެ ތާޒާކަން ގަދަ ހަތް ކުރުގަނޑަކާއި،
ހިކިފައިވާ ހަތް ކުރުގަނޑު ވެސް އެ ހުވަފެނުގައި އަހުރެންނަށް ފެނުނެވެ.
އޭ އަހުރެންގެ ވަޒީރުންނާއި ދަރުބާރުގެ ބޭފުޅުންނޭވެ! ތިޔަ ވަޒީރުންނާއި ބޭފުޅުންގެ
ތެރޭގައި ހުވަފެން ތަޢުބީރުކުރާ ބައެއް ވޭނަމަ، އަހުރެންނަށް މި ފެނުނު
ހުވަފެނުގެ ތަޢުބީރު ނިކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާށެވެ!"[172]

قَالُوٓا۟ أَضْغَٰثُ أَحْلَٰمٍ ۖ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ ٱلْأَحْلَٰمِ بِعَٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾

﴿44﴾ ދަރުބާރުގެ ބޭފުޅުން ރަސްގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ. "ޚިޔާލުތަކެއް ތިޔަ
ފެނިވަޑައިގެންނެވި ހުވަފެނުތަކަކީ، ޚިޔާލުތަކުގެ ހިތްޖެހުމުގައި ހިނގާ ޚިޔާލުތުޅުމުތަކުގެ
ސަބަބުން ނުވަތަ ޝައިޠާނާގެ ސަބަބުން ފެނިވަޑައިގަތް ގޮތްތައް ނުވާ ހުވަފެނުތަކެވެ.
އެއްވެސް ބާވަތެއްގައި، ތިޔަ ކަހަލަ ގޮތްތައް ނުވާ ހުވަފެނެއް ތަޢުބީރުކުރާކަށް
ދަންނަ ބައެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ނުވަމެވެ."[173]

171- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
172- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
173- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

وَقَالَ ٱلَّذِى نَجَا مِنْهُمَا وَٱدَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا۠ أُنَبِّئُكُم بِتَأْوِيلِهِۦ فَأَرْسِلُونِ ﴿٤٥﴾

﴿45﴾ އަދި ޖަލުގައި ތިބި **يُوسُفُ** عليه السلام ގެ ދެ އެކުވެރިންގެ ތެރެއިން، ޤަތުލުވުމުން
ސަލާމަތްވި އެކުވެރިޔާ، **يُوسُفُ** عليه السلام ގެ މަތިން އެއްގޮތަކަށް ވެސް ހަނދާންނުވި، އެތައް
އަހަރުތަކެއް ފަހުގައި ވަނިކޮށް، ރަސްގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވި ހުވަފެންތަކުގެ
ވާހަކަ، އެ މަނިކުފާނު ދެއްކެވުމުން، **يُوسُفُ** عليه السلام ގެ މަތިން ހަނދާންވެ، ރަސްގެފާނަށް
އޭނާ ދަންނަވައިފިއެވެ.

"މަނިކުފާނު މިކަ ދެކެވަޑައިގެންނެވި ހުވަފެނުގެ ތަފްސީރުކުރުމަށް ޓަކައި،
ހުވަފެނުގެ ތަފްސީރު ދެނެވަޑައިގެންނެވާ ބޭފުޅެއްގެ އަރިހަށް އަޅުގަނޑު ފޮނުއްވާ،
މިކަ ހުވަފެނުގެ ތަފްސީރު އޮޅުންފިލުވައިދޭން އަދިވެސް، މިކަ ބޭފުޅުންނަށް އޭގެ
ތަފްސީރު އަޅުގަނޑު އަރުވައިދޭނަމެވެ. ފަހެ، ޖަލުގައި އިންނެވި **يُوسُفُ** ގެ އަރިހަށް
އަޅުގަނޑު ފޮނުއްވައިދެއްވާށެވެ!"[174]

يُوسُفُ أَيُّهَا ٱلصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِى سَبْعِ بَقَرَٰتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ
سُنۢبُلَٰتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٍ لَّعَلِّىٓ أَرْجِعُ إِلَى ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٤٦﴾

﴿46﴾ ޖަލުގައި ތިބި **يُوسُفُ** عليه السلام ގެ ދެ އެކުވެރިންގެ ތެރެއިން، ޖަލުން ސަލާމަތްވި
އެކުވެރިޔާ، **يُوسُفُ** عليه السلام ގެ އަރިހަށް އައިސް ދަންނަވައިފިއެވެ. "އޭ ތެދުވެރިޔާއެވެ!
ރަސްގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަތް ހުވަފެނުގެ ތަފްސީރު އަޅުގަނޑަށް ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ!
އެ ހުވަފެނުގައި ރަސްގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަތީ، ހަތް އަސްދަރުވެފައިވާ
ހަތް ގެރި ފަލަވެގެން، ނުބައި ވަރަ ހަތް ގެރި، ކައި ދުރުވައިލާތީއެވެ.

174- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ފެހި ކުލައިގެ ނުހަނު ފެހިކަންގަދަ ހަތް ކުރާގަނޑެއި، ހިކިފައިވާ ހަތް
ކުރާގަނޑު ވެސް، އެ ހުވަފެންފުޅުގައި ރަސްގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަތީމެވެ. އޭ يُوسُفއެވެ!
އެ ހުވަފެންފުޅުގެ ތަޢްބީރު ތިބާ ވިދާޅުވެދެއްވުން، އެ ހުވަފެންފުޅުގެ ތަޢްބީރު
ތިބާ ކުރައްވާ ގޮތަކަށް، އެއްވެސް ބަދަލެއް ނުގެނެސް، ރަސްގެފާނާއި އެ މަޖިލީހުގެ
ބޮޑުންގެ އަރިހަށް ގޮސް، އެ ބޭފުޅުންނަށް އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލާނީމެވެ. އޭރުން،
ތިބާ ކުރައްވި ތަޢްބީރުން، ރަސްގެފާނުންނާއި، އެ މަޖިލީހުގެ އަރިހުގައި ތިއްބަވާ
ބޭފުޅުން ފައިދާ ހާސިލުވެވި، ތިބާގެ ޤާބިލުކަމާއި، ޢިލްމުވެރިކަން،
އެ ބޭފުޅުންނަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވުމެވެ.“175

قَالَ تَزۡرَعُونَ سَبۡعَ سِنِينَ دَأَبٗا فَمَا حَصَدتُّمۡ فَذَرُوهُ فِي سُنۢبُلِهِۦٓ إِلَّا قَلِيلٗا مِّمَّا تَأۡكُلُونَ ٤٧

(47) ރަސްގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވި އެ ހުވަފެންފުޅުގެ ތަޢްބީރު
އުގެންނިގުވުމަން ޓަކައި، يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަރިހަށް ދިޔަ، ރަސްގެފާނުގެ ޚާދިމު މީހާގެ
ގޮތުގައި، يُوسُفُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ވިދިވިދިގެން ހަތް އަހަރު ވާންދެން،
ހިތްވަރާ އެކު ގަދަކަން މަސައްކަތްކޮށް، ތިޔަބޭފުޅުން ދަނޑުވެރިކަން ކުރާނެތެވެ.
އަދި އެ ދަނޑުވެރިކަމުން ލިބޭ ގޮވާމުގެ ބާވަތްތައް ނުހަނު ގިނަވާނެތެވެ.

ވީމާ، އެ އަހަރުތަކުގައި ތިޔަބޭފުޅުން ކަނޑާ ގޮވާމުގެ ތެރެއިން،
ކެއުމަށް ޓަކައި ތިޔަބޭފުޅުން ބޭނުންކުރާ މަދު މިންވަރެއް ފިޔަވައި ހުރިހައި
ގޮވާމެއް، ކުރާގަނޑުތަކުން ނުފިލުވައި ރަނގަޅަށް ރައްކާކޮށްލާށެވެ! އެއީ،
އެ ގޮވާމުގައި ފަނިއަޅައި ހަލާކުނުވެ ދިގު މުއްދަތަކަށް ބާޤީހުރުމަށް ޓަކައެވެ.176

175– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي
176– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ثُمَّ يَأۡتِي مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ سَبۡعٞ شِدَادٞ يَأۡكُلۡنَ مَا قَدَّمۡتُمۡ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلٗا مِّمَّا تُحۡصِنُونَ ﴿٤٨﴾

﴿48﴾ ދެން، އެ އަހަރުތަކަށް ފަހު، ތަދުވެރިކަން ދެރަ، ތަދުރުގަދަ ހަތް އަހަރު
ތިޔަބައިމީހުންނާ ކުރިމަތިވާނެއެވެ. އެ ހަތް އަހަރު، ތިޔަބައިމީހުން ކުރުމަށް
ބޭނުންކުރާނީ، އޭގެ ކުރިން އައި ހަތް އަހަރު ތިޔަބައިމީހުން ރައްކާކޮށްފައިވާ ކާނާތަކުގެ
މުޅިއާ ގާތްގަނޑަކަށް ބާކީނުވާނެއެވެ. އަދި ތަދުވެރިކަން ކުރާ، ވީއާދެ ހަތް އަހަރު
ތިޔަބައިމީހުން ރައްކާކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ ތެރެއިން، ކުޑަ ވަރަކަށް ކަމުދާވަރަށް ބާކީވާ
ވަރު އިތުރުވެދާ ބިއްލަވައި، ދޫކޮށްލާ ހުރިހާ އެއްޗެއް، އެގޮތަށް ނަގާފައި ތިޔަބައިމީހުން
ހަތް އަހަރުގެ ތެރޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ކައި ހުސްކުރާނެއެވެ.[177]

ثُمَّ يَأۡتِي مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ عَامٞ فِيهِ يُغَاثُ ٱلنَّاسُ وَفِيهِ يَعۡصِرُونَ ﴿٤٩﴾

﴿49﴾ އަދި އެ ތަދުރުގަދަ ހަތް އަހަރަށް ފަހު، ވާރޭ ވެހުން ގިނަވާ، ނިޢުމަތްތަކެއް
އިތުރުވާނޭ އަހަރެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަންނާނެއެވެ. އެ އަހަރު ތަދުވެރިކަން
އިތުރުވާ، ގޮވާމުގެ ބާވަތްތަކާއި މާވަޔަށް ގިނަވާ، އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް ތަކެތީން
ތެޔޮނަގައި ދަރުބަރުގައި ޢަސްކަރަށް، ތަރުކާ ގޮތްގޮތަށް އެ ތަކެތި ބޭނުން ކުރާނެއެވެ. އަދި
އެ ކަމުގެ ސަބަބުން، ތިއްރިކަމާއި އުފާވެރިކަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބޭނެއެވެ.[178]

ދަންނާށެވެ! އިސްލާމީދީން ފިޔަވައި ބާކީ ދީންތައް، މިސްރުގެ ރަސްގެފާނަށް
ދެނިވަޖެހިގެންނެވި ހުވަފެންތުގެ ތަޢުބީރެވެ. އަދި، یُوسُفُ ﷺ އެ ހުވަފެންތުގެ
ތަޢުބީރު ދިނުމުގެފުރުސަތުގައި، ރަސްގެފާނު ފޮނުއްވި ރަސޫލު މިއާގެ ގޮތުގައެވެ.

177– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

178– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَقَالَ ٱلۡمَلِكُ ٱئۡتُونِي بِهِۦۖ فَلَمَّا جَآءَهُ ٱلرَّسُولُ قَالَ ٱرۡجِعۡ إِلَىٰ رَبِّكَ فَسۡـَٔلۡهُ مَا بَالُ ٱلنِّسۡوَةِ ٱلَّٰتِي

قَطَّعۡنَ أَيۡدِيَهُنَّۚ إِنَّ رَبِّي بِكَيۡدِهِنَّ عَلِيمٞ ﴿٥٠﴾

﴿50﴾ އަދި ރަސްގެފާނުގެ އަރިހުބޭކަލުންނަށް، އެ ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ޖަލަށް ގޮސް، އަހުރެންނަށް ގެނުން ހުވަފެން ތަފުސީރުކޮށްދިން ޒުވާނާ އަހުރެންގެ ދަރުބާރަށް ގެންނާށެވެ!" ފަހެ، ރަސްގެފާނުގެ އަރިހުބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ބޭކަލަކު ޖަލަށް ގޮސް، ރަސްގެފާނުގެ ދަރުބާރަށް ހާޒިރުވެވަޑައިގަތުމަށް، يُوسُف عليه السلام އަށް ދަންނަވުމުން، يُوسُف عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ.

އިރަން، ތިބާގެ ސާހިބާގެ އަރިހަށް ތިބާ އެނބުރިލައްވާށެވެ! އަދި ރަސްގެފާނުގެ ދަރުބާރަށް އަތުގަނޑު ކެނޑުވުމުގެ ޙީލަތުން، އެ ކަނބަލުންގެ އަމިއްލަ އަތުން، އެ ކަނބަލުންގެ އިނގިލިތައް ކޮށައިލެވުނު ބާކަނބަލުން ގެންނަވައި، އަޅުގަނޑު ޖަހަރްގާން ޖެހުން ސަބަބަކީ ކާބައިމީ އެ ކަނބަލުންނާ ސުވާލުކުރައްވައި، އެ ކަމުގެ ޙަޤީޤަތް އެނގެންދެއްވުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑު އެދޭ ވާހަކަ، ރަސްގެފާނުގެ އަރިހުގައި ދަންނަވާށެވެ!

އެހީ، އަޅުގަނޑު ޖަލަށް ލެއްވީ އެއްވެސް ކުށެއްނެތި ކަމާއި، އަޅުގަނޑާ ބެހޭ ގޮތުން، މިސްރަކުންނަން އިތުރު ވާހަކަދައްކާ ގޮތް ވާހަކަތައް ކަމާއި، އަޅުގަނޑާދޭތު ދެކޮޅުން ވާހަކަދެކުން އަޅުގަނޑު ބަރީއަވެގެން ވާކަން އާންމުކޮށް އެނގުމަށް އެނގި، ބަޔާނާ ހަމަކުރަން ބޭނުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑުގެ ރިބައިން އަޒީޒުގެ އަނިޔާވެރިކަމުން ބޭނުންކުރުމަށް ފުއްދައިދިނުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވީ އެ ކަމަކީ ކަން، އަޅުގަނޑުގެ ސާހިބުވަންތަ اللهُ ކޮޅަން ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

އަދި އެ ކަމަނާގެ ޖާ ފަރަމަން ބާސިކުރުމުގައިވެސް ބާކަސަބަފުޅަށް، ޢަޒީޒުގެ
އަނބިކަމަނާއަށް ތުހުމަތުކުރައްވައި ދެއްކުވި ވާހަކަފުޅުތަކާއި، އެ ކަނބަލުން ޚައްލުވި
މަކަރުވެރި ޚިޔާނާތްތެރިވުމާ ވެސް، އަޅުގަނޑުގެ ސާބިތުވުމަށް إِلٰه މާތްރަސް ދަންނަވާނެ
ވެއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ކަމެއް، އެ إِلٰهއަށް ފޮރުވި ވަޑައިނުގަންނާނެތެވެ.179

قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَٰوَدتُّنَّ يُوسُفَ عَن نَّفْسِهِۦۚ قُلْنَ حَٰشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِن سُوٓءٍۚ قَالَتِ
ٱمْرَأَتُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْـَٰٔنَ حَصْحَصَ ٱلْحَقُّ أَنَا۠ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفْسِهِۦ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٥١﴾

﴿51﴾ ވިދާޅުވި އަޒީޒުގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި ޖާ ފަރަމަން ވަތެއިގެން ތިއްބެވި
ކާކަނބަލުންގެ ކުރިފުޅުމަތިކޮށް، يُوسُفُ عليه السلام ނުކުތުމަށްޓަކައިކަމުން، އެ ކަނބަލުންގެ
އަމުގައިހުރި ދިރިހަރެކާން، އެ ކަނބަލުންގެ އިރާދިވިގައް ކުރި ފަހުން ކާކަނބަލުން
މިސްރުގެ ރަސްގެފާނުގެ ދަރުބާރަށް ގެނައިވަހި، ރަސްގެފާނު އެ ކަނބަލުންނާ
ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. ވިދާޅުވި އަޒީޒުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ޖާ ފަރަމަން މިހާ ކަނބަލުން
ވަޑައިގެންނެވި ދުވަސް، ނަހަނު ބޮޑު ޒިނާކާމެއް ކުރައްވައި، ފާރިޝް އަމަލަކަން
އަރައިވެއިގެއްދަން މިހާ ކަނބަލުން، يُوسُفَއަށް ދަންނަވާ ހިނދު ކަނޑައެއް
ހިނގައިދިޔަ ގޮތުގެ ބަޔާންކަމަށް ކާބައިތޯއެވެ؟ އަދި، يُوسُفَއަށް ނިސްބަތްވާކަން ދެކޮށްގެން
ވަރަކަތް ކަމަށް، يُوسُفَއާމެދު ސައްކަމާ ފަދަ އެއްވެސް ކަމެއް، يُوسُفُގެ ފަރާތުން މިހާ
ކަނބަލުން ދެކޮވަޖައިގެ ވަޑައިގެތޯއެވެ؟ އެ ދުވަސް ކަނބަލުން ހިނގައިދިޔަ ގޮތުގެ ބަޔާނީ
ތެދުވެރިކަމާ އެކު ނިކަން ސާފުކޮށް ބަޔާންކުރައްވާށެވެ! މި ވަރަކިން ސުވާލު
ސުވާލުކުރެއްވުމުން، އެ ކަނބަލުން ދެންނެވީ، "حَاشَ لِلّٰهِ" މި ވަރަކިންނެވެ.

179– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

”حَاشَ لِلّٰهِ“ މި އިބާރާތުގެ މާނައީ: الله ﷻ ގެ ހުސްޠާހިރުވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! އަދި އެ ތަރަހިން ވިދާޅުވުމަށް ފަހު، އެ ކަނބަލުން ދެންނެވިއެވެ. يُوسُفُ ގެ ކިބައިން ކިތަންމެ ކުޑަ ނުބައި ކަމެއް ވިޔަސް އަޅުގަނޑުމެން ދެނެގަތީއެއް ނުވެއެވެ. އެ ތަރަހިން އެ ކަނބަލުން ވިދާޅުވުމުން، ވަޒީރު ޢަޒީޒުގެ އަނބިކަނބަލުން ހަސްވެތުނަން ދެންނެވިއެވެ. ”ބައްދޫ ތަޙުގުވުދުގެ ވަގުތު އައުމުން، މިހާރު މި ޙައްޤު ބައްނު ތަހުގުވެއްޖެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، يُوسُفُ ގެ އަރިހުން ނުބައި ކަމަކަށް އެދުނީ އަދި ތިމަންނައިގެ ތެދުއަހަން އާނާ ވައްޓައިލުމަށް މަސައްކަތްކުރީ އަޅުގަނޑެވެ. އަޅުގަނޑު އެ ގޮތަށް މަސައްކަތްކުރި ނަމަވެސް، يُوسُفُ ވަނީ އެ ކަމުން ބަރީއަވެ ސަލާމަތްވެގެންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، يُوسُفُ އެ ދައްކަވާ ވާހަކަފުޅުތަކަކީ ތެދު ވާހަކަފުޅުތަކެވެ. އަދި يُوسُفُ ވެވަޑައިގެންނެވީ ނުހަނު ތެދުވެރި އަމާނާތްތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.“180

ذَٰلِكَ لِيَعۡلَمَ أَنِّي لَمۡ أَخُنۡهُ بِٱلۡغَيۡبِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي كَيۡدَ ٱلۡخَآئِنِينَ ٥٢

﴿52﴾ ކަންހިނގައިދިޔަ ގޮތުގެ ބަޔާންކޮށްދިނީ ތޮބައިކަން މަނިކުފާނަށް ދަންނަވައި، އަޅުގަނޑު މި އިޢުތިރާފުވީ އިޤްރާރުވަނީ، އަޅުގަނޑުގެ ޚިޔާނާތުން ބަރީއަ ވަޒީރު އެނގެން ނެތް ތަނުގައި، يُوسُفُ ގެ އަރިހުން ނުބައި ކަމަކަށް އެދުނަސް އަޅުގަނޑު ކަމުގައި ވިޔަސް، އަޅުގަނޑުގެ އެ އެދުމަށް ކަނޑައެޅިގެން يُوسُف އިންކާރުކުރެއްވުމުން، އާނާއާ އެކު ދޮގުން އަމާނާތް ހިންގިރައި ނުވާ ކަން އަޅުގަނޑުގެ ޚިޔާނާތްތެރިންނަށް އިނބުރުމަން ބަލާއެވެ. އަދި، يُوسُف ނުބައި ކަމެއް ތަރުކުރައި، يُوسُف ނުކުރައްވާ ކަމެއްގެ ތުހުމަތު އާނާގެ އިސްތިރިތަކުގައި އަޅުގަނޑު އަދުވެރިކަމުގައި ނުވާކަން، يُوسُفއަށް އިނބުރުމަން ބަލައި ވެސް ދީއެވެ.

180- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَمَآ أُبَرِّئُ نَفۡسِيٓۚ إِنَّ ٱلنَّفۡسَ لَأَمَّارَةُۢ بِٱلسُّوٓءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّيٓۚ إِنَّ رَبِّي غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٥٣

﴿53﴾ މިސްރުގެ ޢަޒީޒުގެ އަނބިކަނބަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ނުބައިކަންތަކުން
ރައްކާތެރިވެގެންވާ ކަމުގައި ބުނެ، އަހަރެންގެ ނަފްސު އަހަރެން ބަރީއަކުރަނީއެއް
ނޫނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އިންސާނާގެ ހަވާނަފްސު އެ އިންސާނާއަށް އަމުރުކުރަނީ،
ނުބައި ކަންތައްތަކަށް، ގިނަގިނައިން އުޅުދުންތަކަށް އަރައިގަތުމަށް، ދުނިޔޭގެ އަރާމާއި
ހައްދުމާ ދިބިގެތުމަށެވެ.

ފާއިދާ، އެ ކަންކަމުން ސަލާމަތްވާނީ، ﷲ ﷻ އެ މީހެއްގެ މައްޗަށް
ރަޙްމަތްލައްވައި، ނުބައި ކަންތައްތަކަށް އަރައިގަތުން އަދުރުކުރުމުން، އެ މީހެއްގެ
ނަފްސު ސަލާމަތްކުރައްވައިފި އަޅުގެވެ. ޝުކުރުކުރަންޖެހެއެވެ. ﷲ ﷻ ގެ، އެ އިލާހުގެ
އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން، އެ އިލާހުގެ ރަޙްމަތަށް ބޭނުންވެގެން، ތަޤްވާވާ އަޅުތަކުންގެ މަތިވެ
ވިސްނައިން ތަޤްވާވާ، އެބައިމީހުންނަކީ ނަރަށް ހާމަވާ ތަރުބިއްޔަތު އިލާހެވެ.[1]

وَقَالَ ٱلۡمَلِكُ ٱئۡتُونِي بِهِۦٓ أَسۡتَخۡلِصۡهُ لِنَفۡسِيۖ فَلَمَّا كَلَّمَهُۥ قَالَ إِنَّكَ ٱلۡيَوۡمَ لَدَيۡنَا مَكِينٌ
أَمِينٞ ٥٤

﴿54﴾ އަދި، ޔޫސުފް عليه السلام ހާޒިރު ކުރެވުނު ވަގުތުން، ޔޫސުފް عليه السلام
ބިރުއަރުވާލައިގެން ވާކަން، މިސްރުގެ ރަސްގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގަތުމުން،
އަރިހަށް ގެނުވުމުގެ ގޮތުގައި، އެ ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. “އަހަރެންގެ އަމިއްލަ
ކަންކަމަށް ޚާއްޞަކުރަން ޔޫސުފް ގެނެސްދޭށެވެ، އަހަރެންނަށް މަޝްވަރާތެރި މިހާރު
ކަމުގައި އޭނާ ބައްދަލުކުރުމަށް ބަލައި، އަހަރެންގެ ގާތަށް އޭނާ ގެންނާށެވެ!“

1– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދެންފަހު، يُوسُف عليه السلام ބާސްކުރުއްވުމުން، يُوسُف عليه السلام އާ އެ ރަސްގެފާނު ވާހަކަފުޅުދެއްކެވިއެވެ. އަދި يُوسُف عليه السلام ގެ ވާހަކަފުޅުތަކުން، يُوسُف عليه السلام އަށް ލިބިވަޑައިގެންފައިވާ ޢިލްމާއި، ބުއްދިފުޅާއި އަޚްލާޤުގެ މަތިވެރިކަން، އެ ރަސްގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގަތެވެ. ދެން ހަމަ އެ ވަގުތު، يُوسُف عليه السلام އަށް، އެ ރަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ”ތިބާގެ މައްޗަށް ކުރުވުނު ތުހުމަތުން ތިބާ ބަރީއަވެވަޑައިގެންފާވާ ކަމާއި، ތިބާގެ ކުށެއް ނެތް ކަން އަޅުގަނޑަށް ސާފުކޮށް ސާބިތުކަން އެނގިއްޖެއެވެ. އަދި ތިބާގެ އަމާނާތްތެރިކަމާއި، ނަޒާހަތްތެރިކަން ވެސް އަޅުގަނޑަށް ރަނގަޅަށް އެނގިއްޖެއެވެ. އެހެންކަމުން، އަޅުގަނޑުގެ ނަޒަރުގައި ތިބާއަކީ، ނުހަނު އިތުބާރުހުރި މަޤާމު ބޮޑު ބޭފުޅެކެވެ. ވީމާ، އަޅުގަނޑުގެ ހިތުގައި ކަމެއްގެ މައްޗަށް ތިބާ އަމާނާތްތެރި ކުރަމެވެ.“[2]

قَالَ ٱجۡعَلۡنِي عَلَىٰ خَزَآئِنِ ٱلۡأَرۡضِۖ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٞ ﴿٥٥﴾

﴿55﴾ އަދި ރަސްގެފާނު އެ ދެއްކެވި ވާހަކަފުޅުގެ ޖަވާބުގައި، يُوسُف عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. ”މިސްރުގެ ޚަޒާނާއާއި، މުދަލާއި، މިސްރުގެ ބިމުން ނުކުންނަ ގުދާމާއި، އެއްޗެހީގެ ބަލަހައްޓާ ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ޒިންމާތަކުގެ ވެރިއަކު ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ޖައްސަވައިދެއްވާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑަކީ، އެ ކަމުގެ ތަފުސީލުތަކާއި، އެ ހުރި ތަކެތި ރައްކާތެރިކޮށް ބެލެހެއްޓުން ރަނގަޅަށް ދަންނަ، އަދި އެ ތަކެތީގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވާނެ އަމާނާތްތެރިއެކެވެ. އަދި މިސްރުގެ ބިމުގެ ޒިންމާތަކުގެ ވެރިކަމަށް، يُوسُف عليه السلام އެދިވަޑައިގެންނެވީ، الله سبحانه وتعالى ގެ އަޅުތަކުންނަށް ހެޔޮއެދުމާއި ޚިދުމަތްކުރުމާއި ކަމުގެ އެބައިމީހުންނަށް ކުރިއެރުވުމުގައި އެބައިމީހުންގެ ދުނިޔަވި ޢަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރުއްވުމަށް ޓަކައެވެ.

2- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي ٱلۡأَرۡضِ يَتَبَوَّأُ مِنۡهَا حَيۡثُ يَشَآءُۚ نُصِيبُ بِرَحۡمَتِنَا مَن نَّشَآءُۖ
وَلَا نُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ٥٦

(56) އަދި، يُوسُف ﷵ ގެ މައްޗަށް ކުރެވުނު ތުހުމަތުން، އެ ރަސޫލާ
ބަރީއަކުރައްވައި، އެ ރަސޫލާ ޖަލުން ސަލާމަތްކުރައްވައި، އެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް،
ތިމަން إِلٰه ދިރިސަވާސްތެރިވުމުގެ ގެންނެވި ފަރާތުން، މިސްރުގެ ރަށްތަކުގެ ތެރެއިން،
އެ ރަސޫލާ އެދޭ ހިތްފުޅުހަމަޖެހޭ ތަނެއްގައި ހުންނަވާން ގޮތަށް، މިސްރުގެ
ބިމުގައި، ތިމަން إِلٰه، އެ ރަސޫލާ ބާރުވެރިކުރެއްވީމެވެ.

އަދި يُوسُف ﷵ އަށް މަތިވެރި މަޤާމާއި ދަރަޖަ، ލިބިވަޑައިގަންނަވާނީ ގޮތް،
މިސްރުގެ ބިމުގައި، ތިމަން إِلٰه، އެ ރަސޫލާއަށް ފަހިކޮށްދެއްވީމެވެ. އެހެނީ
ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން، ތިމަން إِلٰه އެދިވޮޑިގަތް
މީހަކަށް ރަޙްމަތްތެރިކަމުގައި ދުނިޔޭގައި، އެ މީހެއްގެ ހެޔޮޢަމަލުގެ ވާތް،
ތިމަން إِلٰه ގެއްލުވައިނުލައްވާނަމެވެ.

އަދި، ތިމަން إِلٰهގެ ޙަޟްރަތުގެ ނިޢުމަތާ ބާކީގައިވެ، އިނާމުތެރިކަމާ އުޅޭ
ސާބިތު ޢަމަލުތަކާ އަޅުތަކުންގެ ތެރޭގަ، ތިމަން إِلٰه ގެއްލުވިނުކުރައްވައި
ނަންގަވައިނުލައްވާނަމެވެ. އަދި ކިޔުއްޓާ! އިބަދިޔުންނަން ދިރިހުރެވޭ ދަރުމަ،
އެއްވެސް އުނިވުމެއް ނެތި، ނުހަނު ފުރިހަމައަށް، އިބަދިޔުންނަން، ތިމަން إِلٰه
ދެއްވާނަމެވެ.[3]

وَلَأَجۡرُ ٱلۡأٓخِرَةِ خَيۡرٞ لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ ٥٧

3- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿57﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله سبحانه وتعالى ގެ އެއްކަރުވަންތަކަން ބޮޑުކަން ޘާބިތުކަން
އީމާންވެ، އެ إِلٰهަށް އުޅުދި ނުކިޔަމަންތެރިވުމުން ދުރުވެގަތް ބުރުގާބަޔަށް ބިރުވެތިވެ،
އެ إِلٰهُ ހަމަޖެހުނުކޮށްދިނުމުގައި ކަންތައްތައް އެ ހަމަޖެހުނުކޮށްދިނުމުގައި ޒާތްތެރިކަން، ނަފުސުކުރުމުގައި
ކަންތައްތަކުން މުޅިން ދުރުވެ، ތަޤްވާވެރިވީ އެއާ މުއުމިނުންނަށް ދުނިޔޭގައި ދެއްވާ
ދެއްވުމަކަށްވުރެން، އާޚިރަތުގައި އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ ޘަވާބާއި ދަރުމަ،
މާ އިތުރުވެގައި، މާ ގިނަކަން ބޮޑެވެ.

وَجَآءَ إِخۡوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُواْ عَلَيۡهِ فَعَرَفَهُمۡ وَهُمۡ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٨﴾

﴿58﴾ އަދި ފަލަސްތީނުގެ ބިމަށް ވާރޭ ނުވެފި، އެ ތަނުގެ ބިން ހަނަފަސްވެ،
ކާބޯތަކެއްޗަކަށް ދަތިވުމުން، ކާބޯތަކެތި ހޯދުމުގެ ބޭނުމުގައި ދިޔުމުގައި، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ
އަޚުން މިސްރަށް ވަދެއިގަތެވެ. އަދި މިސްރުގެ ބިމުގެ ޚަޒާނާތަކުގެ ވެރިޔާ،
يُوْسُفُ عليه السلام ކަމަށް ވުމާ އެކު، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ އަރިހަށް އެ އަޚުން ވަދެވަޑައިގަތް އިރު،
އެއީ ކާކު ބަލަކު ކަން، يُوْسُفُ عليه السلام އަށް އެނގިވަޑައިގަތެވެ. ނަމަވެސް،
يُوْسُفُ عليه السلام އަކީ ކާކު ބާވައި ކަމެއް، އެ އަޚުންނަކަށް އެނގިވަޑައެއްނުގަތެވެ.
އެއީ، يُوْسُفُ عليه السلام އާ އެ އަޚުން ބައްދަލުނުވެ ދިގު މުއްދަތެއް ވީތީ ފަހުން ވުމާ އެކު،
يُوْسُفُ عليه السلام އަށް އަރިސްފުރާ ބަދަލުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.[4]

وَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمۡ قَالَ ٱئۡتُونِي بِأَخٖ لَّكُم مِّنۡ أَبِيكُمۡۚ أَلَا تَرَوۡنَ أَنِّيٓ أُوفِي ٱلۡكَيۡلَ وَأَنَا۠
خَيۡرُ ٱلۡمُنزِلِينَ ﴿٥٩﴾

﴿59﴾ އަދި ބިޔަފޮށި ގުޑުޔާންނަށް ތަކެތި ދަރުމަ، އެ އަޚުންނަށްދީ
މާތްކަން ހިތުމަށްނަން، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ ނުކަޅުންނާއި ގާތުގުނުންނަށް، يُوْسُفُ عليه السلام އަންގަވައިފެވެ.

4– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި އެ އަޚުން އެދިވަޑައިގަތް ވަރަކަށް ކާބޯތަކެތި ދެއްވުމަށް ފަހު، އެ އަޚުން ދަތުރަށް ތައްޔާރުވެވަޑައިގަތުމުން، يُوْسُفُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އަދި އަހުރެންގެ ގާތަށް ދެން ތިޔަބައިމީހުން އަންނަ ފަހަރަކުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ އެއްބަފާ އަޚާ ގޮވައިގެން އަންނާށެވެ. އޭރުން، ޢަދަލުން ބަރުދަނުފުރާގޮތަށް ކިރާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިތުރަށް ދޫކޮށްލީމެވެ. ވީމާ، އަހުރެންނަކީ، ކާބޯތަކެތި ހަމައަށް މިންކޮށްދޭ އަދި މެހުމާނުންނަށް އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތުގައި މެހުމާންދާރީކުރާ ބޭފުޅަކު ކަމާއި ތިޔަބައިމީހުން ނުދެކެނީތޯއެވެ؟[5]

ދަންނާށެވެ! އަހުރެންގެ ގާތަށް ދެން ތިޔަބައިމީހުން އަންނަ ފަހަރަކުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ އެއްބަފާ އަޚާ ގޮވައިގެން އަންނާށެވެ." މި ގޮތަށް يُوْسُفُ عليه السلام ވިދާޅުވީ، އެބައިމީހުންގެ އެއްބަފާ އަޚަކު ހަރުގައި ބަލައިބެލުމަށް އަދި ވާހަކަ އެބައިމީހުން ދެނެގަތުމަށެވެ.

فَإِن لَّمۡ تَأۡتُونِي بِهِۦ فَلَا كَيۡلَ لَكُمۡ عِندِي وَلَا تَقۡرَبُونِ ﴿٦٠﴾

﴾60﴿ "ފަހެ، ހަރުގައި ބަލައިބެލުމަށް އައިކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން ނޫ ބުނާ ތިޔަބައިމީހުންގެ އެއްބަފާ އަޚާ، ތިޔަބައިމީހުން ގެނެސް ނުދެއްވާނަމަ، އަހުރެންގެ ގާތަށް ނުގެނެސްފިނަމަ، އާއްމުގޮތެއްގައިވެސް ތިޔަބައިމީހުން ދެއްކި ވަރަކަށްވެސް، ދެވޭނެ ކޮށްވަރަކަށް ކަންކަން އެކަށީގެންނުވާނެ. ވީމާ، އާއްމު ނުވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުގަނޑު ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން ގެންނަ ހަރުގައި ބަލައިގަތުން، އެ ހަރުގެ ބަރުދަނެއް ގޮވާލާ އިޖުތިހާދެއް ކުރިން އެއްވެސް ބަލައިލެއް، ތިޔަބައިމީހުން ވީއްލެވޭފަދަ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހަރުޒާ ދިޔުމެއް ފަހެ އަހުރެންގެ ޤަރީބަށް ނުއަންނާނެއެވެ.

5– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ވީއިރު، އެ އަޚާއާ އެކުގައި ގެންނުވީ، މި ރަށަށް، އަހުރެންގެ ގާތަށް ތިޔަބައިމީހުން
އެއްގޮތަކަށް ވެސް އައިސްގެން ނުވާނެއެވެ.“[6]

قَالُوا۟ سَنُرَٰوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا لَفَٰعِلُونَ ﴿٦١﴾

﴿61﴾ އެ އަޚުން ދެންނެވިއެވެ. “އަޅުގަނޑުމެން ދެން އަންނަ ފަހަރަކުން،
އަޅުގަނޑުމެންނާ އެކު އަޅުގަނޑުމެންގެ އެއްބަފާ އަޚާ بُنْيَامِينُ ގެނައުމަށް ޓަކައި،
އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައްޕައާ ވާހަކަދައްކާނަމެވެ. އަދި އެ ކަމަށް ބައްޕަ
ރުހިވަޑައިގަންނަވާތޯ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރެވެންހުރި ހުރިހައި މަސައްކަތެއް
ކުރާނަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެ ކަމުގައި ކިޔަމަން ކުޑަ ތަޤުޞީރުކުރުމެއް އަދި
އިހުމާލުވުމެއް ވެސް ނެތި، އަޅުގަނޑުމެން މި ދެންނެވި ގޮތަށް އެ ކަން ކުރާނަމެވެ.“[7]

وَقَالَ لِفِتْيَٰنِهِ ٱجْعَلُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ فِى رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَآ إِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾

﴿62﴾ އަދި، يُوْسُفُ عليه السلام ގެންގުޅުއްވާ ޚާދިމުންނަށް، يُوْسُفُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ.
“ކާބޯތަކެތި ގަތުމަށް ޓަކައި އެބައިމީހުން ގެނައި ތަކެތި، އެބައިމީހުންގެ
ސާމާނުގެ ތެރެއަށްލައި ދޫކޮށްލާށެވެ! އެއީ، އެބައިމީހުންގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް
އެބައިމީހުން އެނބުރި ދާއިރު، ކާބޯތަކެތި ގަތުމަށް ޓަކައި އެބައިމީހުން ގެނައި
ތަކެތި، އެބައިމީހުންނަށް އަނބުރާ ރައްދުކުރިކަމާއި، އެބައިމީހުންނަށް
ދިން، ހުރިހައި އެއްޗެއް ވެސް ދިނީ މުޅިން ހިލޭ ކަން އެބައިމީހުންނަށް
އެނގުމަށް ޓަކައެވެ.

6- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

7- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلاَمِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި އެބައިމީހުންނަށް އަހުރެން ބެހެއްޓި ދިރާސީކަމުގެ އަގު ވަޒަންކޮށް، އަހުރެންގެ
ފަރާތުން، އިތުރު ތަކެއްޗާއި ހޯދައަން އެދި، އަހުރެންގެ ގާތަށް އެބައިމީހުން
އަނބުރައި އައުމުގެ އުންމީދުގައެވެ."[8]

فَلَمَّا رَجَعُوٓاْ إِلَىٰٓ أَبِيهِمۡ قَالُواْ يَٰٓأَبَانَا مُنِعَ مِنَّا ٱلۡكَيۡلُ فَأَرۡسِلۡ مَعَنَآ أَخَانَا نَكۡتَلۡ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ٦٣

﴿63﴾ ދެންފަހެ، އެބައިމީހުންގެ ބައްޕަގެ އަރިހަށް އެބައިމީހުންނަށް އެނބުރި
ދިޔުމުން، މިސްރުގެ ވަޒީރު އެބައިމީހުންނަށް ކުރެއްވި ޤަދަރާއި، ކަރާމާތާއި
މިންވަރާއި، އެބައިމީހުންގެ މައްސަލަ ބެހެއްޓި ދިރާސީކަމުގެ ޚަބަރު ވާހަކަ،
އެބައިމީހުން ބައްޕައަށް ދަންނަވައެވެ.

އަދި އެބައިމީހުން ދަންނަވައެވެ. "އަހަރެމެންނާ އެކު، މިސްރުގެ ވަޒީރު ވަކިއިރުކަންނަވާ
އަހަރެމެންގެ އެއްބަފާ އަޚާ ޖަހަގައި ހުންނަވާ ފަރާތަށް ދެން، އަހަރެމެން ވަކި
އެ ވަޒީރުގެ އަރިހުގައި ދަންނަވައިފައެވެ. ފޮނުއްވާ، އެ ވަޒީރުގެ ފަރާތުން ލިބުނު އައްފުން
ދިނުމެއް، ދަށުވުމުގައި އަހަރެމެންނަށް ލިބުނީ އަދި ކާބަފައިންގެ އައްފުން
ބަދަލު އަހަރެމެންނަށް ދެއްވާނީ، އަހަރެމެންގެ އަޚު بُنْيَامِينُ އެ ވަޒީރުގެ
އަރިއަށް ގެންދިޔުމުން ކަމުގައި ފޮނުއްވާ އެ ވަޒީރު ދިނުމެވެއެވެ. އާ ބައްޕާފުޅާއެވެ!
ކަން ދިޔުން ހުރިމާ އެކު، އަހަރެމެންގެ އަޚު بُنْيَامِينُ އަހަރެމެންނާ އެކު،
ފޮނުއްވަން ޖަވާބުދެއްވާ! އާދެން، އިތުރު ކާބަފައިންގެ އެ ވަޒީރުގެ ދިރާސީފުޅުކަން
އަހަރެމެންނަށް ނުލިބޭ ބެލުން ދިނުމެވެ.

8- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ހުރިހާ ގޮތަކުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ އޭނާ
ރައްކާތެރިކޮށް ބެލެހެއްޓުމަށާއި، ބައްޕާފުޅުގެ އަރިހަށް އޭނާ އަނބުރައި
ގެނައުމަށް އަޅުގަނޑުމެން ޒިންމާވާނަމެވެ.”[9]

قَالَ هَلۡ ءَامَنُكُمۡ عَلَيۡهِ إِلَّا كَمَآ أَمِنتُكُمۡ عَلَىٰٓ أَخِيهِ مِن قَبۡلُ فَٱللَّهُ خَيۡرٌ حَٰفِظٗاۖ وَهُوَ أَرۡحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ٦٤

﴿64﴾ ދެން، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ ބޭފުޅުންނަށް، އެ ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. “بُنْيَامِين އާމެދު،
ތިޔަ ކުދީންގެ މައްޗަށް އިތުބާރުކޮށް ބަރޯސާވާން، ތިޔަ ކުދީންނަށް ދޮގުވެރިކަމާއެކު
އޭނާގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވާނޭ ބަހަށް ކަމުގައި އަހުރެންނަށް ޔަގީންކަން ދެއްވާފައި
ހަވާލުކުރާނީހެއްޔެވެ؟ އެހެނީ، މީގެ ކުރީގައި ވެސް އަހުރެން ވަނީ ތިޔަ ކުދީންގެ
މައްޗަށް އިތުބާރުކޮށް ބަރޯސާވާން، އޭނާގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ އަޚު يُوسُف،
ތިޔަ ކުދީންނާ ހަވާލުކުރެވުނީއެވެ. އަދި ހުރިހާ ގޮތަކުން ވެސް، އޭނާ
ރައްކާތެރިކޮށް ބެލެހެއްޓުން ކަމަށް ބުނެ، ތިޔަ ކުދީން ބަސްދީ ޒިންމާވީ،
ތިޔަ ކުދީން ވަނީ، އެ ބަހާ ވެސް ޚިލާފުވެފައެވެ.

ވީމާ، بُنْيَامِينُ ރައްކާތެރިކޮށް ބެލެހެއްޓުން ކަމަށް ބުނެ، ތިޔަ ކުދީން ތިޔަދައްކާ
ބަހަކީ ވެސް، އެއްވެސް އިތުބާރުކުރެވޭ ބަހެއް ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް،
އަހުރެން ރައްކާތެރިކަން އެދެނީ، الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތުންނެވެ. އަދި އަހުރެން
އިޢުތިމާދުކުރަނީ، ހަމައެކަނި، އެ إِلَٰهަށެވެ. އެހެނީ، ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ،
ރައްކާތެރިކުރައްވާބޭފުޅުންގެ ތެރޭން އެންމެ ހެޔޮކަން ބޮޑު إِلَٰهެވެ. އަދި، الله ﷻ އީ،
ރަޙްމަތްތެރިންގެ ތެރެއިން، ނުހަނު އެންމެ ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ إِلَٰهެވެ.

9- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެންކަމުން، އަހުރެމެންގެ އުއްމީދަކީ، އެ إِلٰه އަހުރެމެންނަށް ރަޙްމަތްލައްވައި، އަހުރެމެންގެ ބަރިދުގެ بُنْيَامِين ރައްކާތެރިކަމާ އެކު އަހުރެމެންނާ ހަމައެކު އަނބުރައި ރައްދުކުރައްވާނެއެވެ.”[10]

وَلَمَّا فَتَحُواْ مَتَٰعَهُمۡ وَجَدُواْ بِضَٰعَتَهُمۡ رُدَّتۡ إِلَيۡهِمۡۖ قَالُواْ يَٰٓأَبَانَا مَا نَبۡغِيۖ هَٰذِهِۦ بِضَٰعَتُنَا رُدَّتۡ إِلَيۡنَاۖ وَنَمِيرُ أَهۡلَنَا وَنَحۡفَظُ أَخَانَا وَنَزۡدَادُ كَيۡلَ بَعِيرٖۖ ذَٰلِكَ كَيۡلٞ يَسِيرٞ ﴿٦٥﴾

﴿65﴾ އަދި މިސްރުން އެ ބޭބެބޭން ގެންނަވި މުދަލާއި، ކާބޯތަކެތި އަޅައިފައިހުރި ގޮނިތަކާއި، އެހެނިހެން ތަކެތި ހުޅުވައި ބެއްލެވިއިރު، އެ ތަކެތި ގަތުމަށް ދަކައި އަގުގެ ގޮތުގައި އެ ބޭބެބޭން ދޫކުރި ތަކެތި އަނބުރައި ރައްދުކުރެވިފައިވާކަން ފެނިވަޑައިގަތުމުން، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ އަރިހުގައި އެ ބޭބެބޭން ދަންނަވައިފިއެވެ.

“އޭ ބައްޕާފުޅާއެވެ! އަޅުގަނޑުމެންނާމެދު މިސްރުގެ ވަޒީރު އެ ބޭފުޅާ ދިރިހުރިޔަކަށްވުރެން ބޮޑު ދިރިހުރިޔާކަމެއް، އެހެން މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނާމެދު ބަލައިގަތީމުއެވެ؟ މުދަލާއި ކާބޯތަކެތި ގަތުމަށް އަޅުގަނޑުމެން ދިން އަގު ވެސް، މިސްރުގެ ވަޒީރު މި ވަނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަނބުރައި ރައްދުކޮށްދީފައެވެ. އޭ ބައްޕާފުޅާއެވެ! މިއަށްވުރެން އިތުރަށް ދެން އަޅުގަނޑުމެން އެދޭނީ ކޮންކަމަކަށްތޯއެވެ؟ މިހާ، ބައްޕާފުޅުގެ ހިތްޕުޅު ހަމަޖެހިވަޑައިގެންނެވި ނަމަ، އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ބަރޯސާކުރައްވައި، މިސްރުގެ ވަޒީރާ ބައްދަލުކުރުމަށް ބަލައި، އަޅުގަނޑުމެންގެ އަޚު بُنْيَامِين އަޅުގަނޑުމެންނާ އެކުގައި ފޮނުއްވާށެވެ!

10- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އާދުން، އަޅުގަނޑުމެންގެ އަނބިދަރިންނަށް ބަކާއި، ގިނަގުނަ ހަދިޔާތަކާއި ކާބޯތަކެއްޗާއިގެން އަޅުގަނޑުމެން އަންނާނަމެވެ. އަދި ނުހަނު ފަރުވާތެރިކަމާއި، އެހެއިމެ ރައްކާތެރިކަމާ އެކު، އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޮއްކޮ بُنْيَامِينُ އަޅުގަނޑުމެން ބަލަހައްޓާނަމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނާ އެކު، ކޮއްކޮ ފޮނުއްވައިފި ނަމަ، ޖަމަލަކަށް އުފުލޭހާ ބަރުގެ އިތުރަށް ލިބޭނެ ކަމަށް ކިޔައިފައެވެ. އެއީ، އެ މިސްރުގެ ހަޤީޤަތުގައި މިންދަރު ނުހަނު މަދު އެއްޗެއްކަމެވެ. އަދި އެ ކަމަކީ، މިސްރުގެ ވަޒީރަށް ނިސްބަތުން ބަލާއިރު، ނުހަނު ފަސޭހަކޮށްދޭކަމެއް ވެސް ދެއެވެ. އެހެނީ، މިސްރުގެ ވަޒީރަކީ، ތަފާތުކަމުގެ ދުވަސްވަރު، ކާބޯތަކެއްޗަށް އެދިގެން އެ މިސްރުގެ އަރިހަށް ދިޔަ މީހުންނަށް ޖަމަލަކަށް އުފުލޭހާ ކާބޯތަކެތި ދެއްވާ ބޭފުޅެކެވެ. އެހެންކަމުން، އެ މިސްރުގެ އަރިހަށް ނުދާ މީހަކަށް އެ ވަޒީރު ނުދެއްވާނެއެވެ.“[11]

قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُۥ مَعَكُمْ حَتَّىٰ تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ لَتَأْتُنَّنِى بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يُحَاطَ بِكُمْ ۖ فَلَمَّآ ءَاتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾

﴾66﴿ يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ ބަސްފުޅުން، އެ ދަރިކޮޅުގެ އަރިހުގައި އެ ދެއްކެވި ވާހަކަފުޅުތަކަކީ ޖަވާބު ދެއްވަމުން، އެ ދަރިކޮޅަށް ވިދާޅުވިއެވެ. “ތިޔަ ކުދިންގެ މައްޗަށް ހާދިސާއެއް ދިމާވެގެން ހަލާކު ވެދާ، ނުވަތަ އެ ނޫން ވެސް އެ ކުރަ ކަމެއް ދެކުނީމާ، އެ ދަރިކޮޅުގެ އަރިހަށް ގެނައުމަށް ތިޔަ ކުދިން ނުކުޅެދޭ ފަދަ ބޮޑު ހާލަތެއް ދިމާވުމާއި ހާލަތުގައި މެނުވީ، އަޅުގަނޑުގެ ގާތަށް އެ ދަރިކުދި އަނބުރާ ގެނައުމަށް، اللهُ سبحانه وتعالى ގަސަމު ހުވާކޮށް، ތިޔަ ކުދިން އަހަރެންނާ ވަޢުދުވެއްޖެއްޔާމުން، ތިޔަ ކުދިންނާ އެކު، ފަހަރެއްގައި ވެސް އަހަރެން އެ ދަރިކޮޅު ނުފޮނުވާނަމެވެ.“

11- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

ދެންފަހެ، يَعْقُوبُ عليه السلام އެދިވަޑައިގަތީ ހަދައިން އެ ހުރިހައި ޤަބޫލުން ވެސް، الله ﷻ
ގަންދެއްވައި ހުވާކުރައްވައި، ބަސްދީފާނަވަރުވެވަޑައިގަތުމުން، يَعْقُوبُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ.
”އަހުރެމެން މި ދެއްކި ވާހަކައިގެ މައްޗަށް، الله ﷻ ހެކިވެވޮޑިގެން ވެއެވެ.
އެ إِلٰهُ ގެ ހެކިވެވޮޑިގެންވުމާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ބަރޯސާވެރިކަން އަހުރެމެންނަށް ފުދެއެވެ.[12]
އަދި ހުރިހައި ކަމެއްގައިވެސް އަހުރެމެން ވަކީލުކުރަނީ، އެ إِلٰهَ އަށެވެ.“ މި ހުވައިން
ވިދާޅުވުމަށް ފަހު، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ އެންމެ ކުޑަ ދަރިކަލުން بُنْيَامِينُ، އެ ދަރިކަލުންގެ
އަޚުންނާ ހަވާލުކުރެއްވިއެވެ.[13]

وَقَالَ يَٰبَنِيَّ لَا تَدۡخُلُواْ مِنۢ بَابٖ وَٰحِدٖ وَٱدۡخُلُواْ مِنۡ أَبۡوَٰبٖ مُّتَفَرِّقَةٖۖ وَمَآ أُغۡنِي عَنكُم
مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَيۡءٍۖ إِنِ ٱلۡحُكۡمُ إِلَّا لِلَّهِۖ عَلَيۡهِ تَوَكَّلۡتُۖ وَعَلَيۡهِ فَلۡيَتَوَكَّلِ ٱلۡمُتَوَكِّلُونَ ٦٧

﴿67﴾ އަދި، يَعْقُوبُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. ”އޭ މަގޭ ލޮބުވާ ދަރިންނޭވެ! ތިޔަ ކުދިން
މިސްރަށް ދާއިރު، ހުރިހައި ކުދިން އެއް މަގަކުން ގޮސް، އެއް ދޮރާށަކުން
ވަނުމުގެ ބަދަލުގައި، ތަފާތު މަގުތަކުން ގޮސް، ތަފާތު ދޮރާށިތަކުން ތިޔަ ކުދިން
އެ ރަށަށް ވަންނާށެވެ! އަދި، ތިޔަ ކުދިންގެ ޢަދަދު ގިނަކަމާއި ޖަމާލުކަމުގެ ސަބަބުން،
ތިޔަ ކުދިންނަށް ޖިންނާ އިންސީންގެ ސަލާމަތްތެރިކަމަށްޓަކައެވެ! ނަމަވެސް،
އެ ތަކަތަ ކަމަކަށް، الله ﷻ އިރާދަކުރައްވައިފި ނަމަ، ބައްޔެއް މި ވަސީލަތްތަކުން
ތިޔަ ކުދިންނަށް ކުރާނެ އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދިޔާއްޔާ!
ތިޔަ ކުދިންނާމެދު، އެ إِلٰهُ މިންވަރުކުރައްވައި އިރާދަކުރެއްވި އެއްވެސް ކަމެއް،
ތިޔަ ކުދިންގެ ކިބައިން އަނބުރާ ބަހައްޓުމުގެ ބާރެއް އަހުރެންނަކަށް ނެތެވެ.

12- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
13- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ސަލާމަތްކުރެއްވުމެވެ. الله ﷻ ގެ ޤަޟާ ޤަދަރުގެ ތެރެއިން ދުރުވުމެއް އެއްވެސް ކަލާނގެ
ނިންމެވުންތަކެވެ. الله ﷻ ގެ ޙުކުމްފުޅު ފިޔަވައި ދުވަސް ޙުކުމެއް ނުހިނގާނެއެވެ.
އަދި އެ إِلٰهُގެ އަމުރުފުޅު ފިޔަވައި ދުވަސް އަމުރެއް ވެސް ނުހިނގާނެ ކަމެވެ.
އެކަމަށް ތަވައްކަލުކުރަން، ހިތްހަމަޖެހި ކަލާނގެ މިތުރުތަކަށް ނިޔަތް، ހަވާލުކުރި،
الله ﷻ އަށެވެ. ވަކާލާތު، އަމުރުން، އެ ދަރުމަކަން އިޚުލާޞްތެރިން، ތަސްލީމްވުން،
ވަކީލުކުރި، ހަވާލުކުރި، އެ إِلٰهއަށެވެ. އަދި މުއުމިނުންގެ ހިތްހަމަ ކަލާނގެއިން،
އެބައިމީހުން އިޚުލާޞްތެރިން، ތަސްލީމްވުން، ވަކީލުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ، ހަވާލުކުރި،
އެ إِلٰهއަށް ވުމެވެ."[14]

وَلَمَّا دَخَلُوا۟ مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُم مَّا كَانَ يُغْنِى عَنْهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ إِلَّا حَاجَةً
فِى نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضَىٰهَا ۚ وَإِنَّهُۥ لَذُو عِلْمٍ لِّمَا عَلَّمْنَـٰهُ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا
يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾

﴿68﴾ އަދި، يَعْقُوبُ عليه السلامގެ ދަރިކަލުން، އެ ދަރިކަލުންގެ އަޚާ بُنْيَامِينُ ގެންގޮސް
މިޞްރަށް ވަދެވަޑައިގަތުމުން، އެ ދަރިކަލުންނަށް، يَعْقُوبُ عليه السلام
ވަޞިއްޔަތްކުރެއްވި ގޮތަށް، ތަފާތު ދޮރުތަކުން ވަދެވަޑައިގެން، ތަފާތު ދޮރުތަކުން ވަދެވަޑައިގަތުން
މިޞްރަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވި ނަމަވެސް، الله ﷻ އެ ދަރިކަލުންނަށް މިންވަރުކުރެއްވި ކަމެއް
ކަމެއް، އެ ދަރިކަލުންނަށް ދުރުކުރެވޭނެއެއް ނުހިނގައެވެ. އަދި އެ ދަރިކަލުންގެ
އެ ދަރިކަލުންނަށް ދުރުކުރުމަށް އެއްވެސް ކަމެއް ސަލާމަތްވުމަށް އެއް ވެސް
ނުވެއްޖެއެވެ.

14- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ސަލާމަތްވުމެވެ. ކޮންމެ ކަމެއް ވެސް ހިނގަނީ، اللهﷻ ގެ މިންވަރުފުޅާ
އެއްގޮތަށް ކަން، اللهﷻ އަށް އެނގިވަޑައިގަތުމާ އެކު ވެސް، ތަގާތް ތަޤްދީރުކުރައްވާކަން
މިސްރަށް ވަދެވަޑައިގަތުމުން، އެ ދަރިކަލުންނާގެ ބައްޕާފުޅުންނަށް، އެ ދަރިކަލުންގެ ވަސިއްޔަތްކުރެއްވި،
އެ ދަރިކަލުންނާގެ ހިތްޕުޅުގައި އެ ބައްޕާފުޅުންގެ މައްޗަށް އޮތް ދަރިކަލުންގެ ސަބަބުން،
އެ ބައްޕާފުޅުންނަށް އަޅުއްވި ޤަރާރާ ކަމަށް ބަލައިގެންނެވެ ތަރުޖުންކުރައްވައިގަތް ހިނދު،
ސަލާމަތްކުރުމުގައި ހިތްޕުޅުގެ ގަބޫލުވެވެ.

އެހެން ހަމަކަށަވަރުން، يَعْقُوبُ عليه السلام އަކީ، އެ ކަލޭގެފާނަށް، الله ﷻ ދަސްކޮށްދެއްވި ޢިލްމުގެ
ތަޢުލީމުން، އެ ކަލޭގެފާނުގެ ޢިލްމުގެ ކަންތައްތަކާއި، ދެނެވަޑައިގަތުން ހުރިހާ
ކަލޭގެފާނެވެ. ނަމަވެސް، ގިނަ މީހުން ޢިލްމުވެރިވަޑައިގަތުމާ އެކު، ސަލާމަތްކުރުމުގައި
ހިތްޕުޅުން ތަދުކޮށް ކަން، އެ ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެހެންކަމަކު،
ކަންކަން ނިމިގެން ދާ ގޮތައި، އެ ކަންކަމުގެ ނަތީޖާއާއި، ސަބަބުތަކުގެ
ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކާ، މިސްކީނުންގެ ތަރައްޤީ ގިނަ ބައެއް ނުދަންނަތެވެ. އަދި އެއްބަސް!
އެ ގޮތަށް ކަންކަމާއި ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކާ އެނގިވަޑައިގެންނެވީ، يَعْقُوبُ عليه السلام އަކީ،
އެ ކަލޭގެ ގޮތަށް އެހެން ވެސް ދަރިކަލުންނެވެ.[15]

وَلَمَّا دَخَلُواْ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيۡهِ أَخَاهُۖ قَالَ إِنِّيٓ أَنَا۠ أَخُوكَ فَلَا تَبۡتَئِسۡ بِمَا كَانُواْ
يَعۡمَلُونَ ٦٩

﴿69﴾ އަދި، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ ހުޒޫރަށް ވަދެވަޑައިގަތުމުން، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ އެއްބަނޑު
އެއްބަފާ ބޭފުޅާ، بُنْيَامِينُ ތިމަންގެ އެހެން ދަރިކަލުން ހުޒޫރަށް ވެސް، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ
ގާތްފުޅަށް ގެންނަވައި ބޭއްވިއެވެ.

15– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ
لِلدُّكْتُور عَائِض الْقَرْنِي

އަދި يُوْسُفُ عليه السلام ގެ އަރިހަށް، އެ ރަސޫލާގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ އަޚު، بُنْيَامِينُ
ގެންދަވައި، ސިއްރުން ވިދާޅުވިއެވެ. “ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑަކީ ކޮއްކޮގެ އެއްބަނޑު
އެއްބަފާ ބޭބެއެވެ. ވީމާ، ވޮޑިގެންވާ ކަންތައް އަޅުގަނޑުމެންނާމެދު އަޅުގަނޑުމެންގެ
އަޚުން ކަންތައްތަކުގައިވި ގޯނާމެދު ދެރަވެވޮޑިގެން، އެ ކަމާމެދު ހިތާމަކުރުން ހުއްޓާލައްވާށެވެ!
އަދި އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވި ވާހަކަ ބޭބޭކަލުންނަށް ސިއްރުކުރައްވާށެވެ!
ދެން، الله سبحانه وتعالى ވޮޑިގެންވަނީ އަޅުގަނޑުމެންނާ އެކުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން،
الله سبحانه وتعالى އަޅުގަނޑުމެންގެ ހުރިހައި ކަމެއް ރަނގަޅުކޮށްދެއްވައި، އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އެހީތެރިވެދެއްވަމުން ގެންނަވައި، އަޅުގަނޑުމެންގެ ދައްކަވަން ނުހަނު ރަޙްމަތްފުޅުކުރައްވައި
އަޅުގަނޑުމެން ހެޔޮގޮތުގައި އެއްކޮށްދެއްވައިފިއެވެ.”[16]

فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمۡ جَعَلَ ٱلسِّقَايَةَ فِي رَحۡلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا ٱلۡعِيرُ
إِنَّكُمۡ لَسَٰرِقُونَ ٧٠

﴿70﴾ ދެން، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުންގެ ޖަމަލުތަކަށް ކާބޯތަކެތި އަރުވައި،
ތައްޔާރުކުރެއްވުމުން ރަސްގެފާނު ކާނާ މިނުކުރައްވާ ތަށިމުށިއަށް، يُوْسُفُ عليه السلام އެންގެވިއެވެ.
“އެ ބޭކޮޅުންގެ ސަފަރު މަސައްކަތްތަކުގައިވާ، ގޮވާލާ ބަދަލުކުރާ ތަށި މިނުކުރަން ބަކަރި
އަރުވާލުން ގެންގޮސް ރަށްވެހިންގެ ނަމުގައި، އެއްވެސް މީހަކު ނުދަނެ ގޮތުން،
بُنْيَامِينُ ގެ ޖަމަލުގެ އަށުގާ ތަކެތީގެ ތެރޭގައި ޖަހާ ލާށެވެ!” ދެން،
އެ ހުރިހައި ބޭކޮޅުން ޖަމަލުތަކާއި ސަވާރުވެވަޑައިގެން، ފުރާ ނަގާވަޑައި، ގޮވާލާމީހާ
ގޮވާލިއެވެ. ތިޔަ ޖަމަލުތަކުގެ ވެރިން، ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނީ ވަގުންނެވެ.

16- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ
الْعَرَبِيَّة السُّعُودِيَّة

”އޭ ކާފިލާގެ އަރުވައި ދަރުމަދަން ތައްޔާރުކޮށްދެއްވި ބިޔަ އެއް ފާރިހާގެ މީހުންނޭ!
ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ވަގުންކަމާ ބަހެއްނެތެވެ. ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ
ކަންތައް ތަޙްޤީޤުކޮށް ބެލުމަށް ޖަހާލި ނުވުރަހި މަޖުބޫރުކުރާނެވެ!“[17]

ދަންނާށެވެ! މިބުނުމަކީ ހަސަދަވެރިކަމުގެ އެ ނާޖާއިޒު ހަރާން ތަޢާލާރުކުރުމެވެ، ޖަވާބުދާރީން
އަތުކަން އެޔިވެހެން ނާޖާއިޒް ކަމުގައި ރިވާވެވައި ވެއްޖެ.[18]

قَالُواْ وَأَقۡبَلُواْ عَلَيۡهِم مَّاذَا تَفۡقِدُونَ ﴿٧١﴾

﴿71﴾ يَعۡقُوبُ عَلَيۡهِ السَّلَامُ ގެ ބޭފުޅުންނަށް އެ އިޢުލާނުގެ އަޑު އިވިވަޑައިގަތުމުން، އެ އަޑު އަރި
ފާރާމަށް އެނބުރިވަޑައިގެން، އެ ގޮތުން ގޮވި މީހުންނާ ކުރިމަތިލައްވައި އެ ބޭފުޅުން
ވިދާޅުވިއެވެ. ”ތިޔަބައިމީހުން ގެއްލިގެން ތިޔަ ހުވަދޫ ކަން އެއްކަލައެއްތޯވެ؟ އަދި
އަހުރުގެންނާގުދު ތިޔަ ތުހުމަތުކުރަނީ އަހުރުގެން ކަން ވަގެއްކަމުގައި ކަންގެނުއައްތޯވެ؟“[19]

قَالُواْ نَفۡقِدُ صُوَاعَ ٱلۡمَلِكِ وَلِمَن جَآءَ بِهِۦ حِمۡلُ بَعِيرٖ وَأَنَا۠ بِهِۦ زَعِيمٞ ﴿٧٢﴾

﴿72﴾ يَعۡقُوبُ عَلَيۡهِ السَّلَامُ ގެ ބޭފުޅުން ތިޔައްބުވި ގޮތުގާ މަޢުލޫމާތުކަން، ރަޖުލުގެ ފާރާތުފުރުމުން
ގޮވައި އިޢުލާނުކުރި މީހުން، އެ ބޭފުޅުންނަށް ދަންނަވައިއެވެ. ”އަހުގެނެޅުމުން ގެއްލިގެން
މި އުޅެނީ، ރަސްކަލުގެ ދަރުބާރުގައި މިނާން ގެންގުޅޭ، ރަސްގެފާނުގެ ނާޒިކާޔެވެ.“
އަދި ރަޖުލުގެ ފާރާތުފުރުން އައި މީހުންގެ ތުރާގައި އިސްވެރިކަމުގެ މީހާ ބުނެއެވެ.
”އެ ނާޒިކާޔު ހޯދައިގެން ގެންސްޓިތީ މީހަކަށް އޮތް އިނާމަކީ، ޖަމަލެކަށް އުރާވޭހައި
ކާބޯތަކެއްޗެވެ. އަދި އެ އިނާމު ދިނުމުގެ ޒާމިނުވަނީ އަހުރެން ބުރިޔާތުވުމެވެ.“[20]

17– التَّفۡسِيرُ الۡمُيَسَّرُ لِلدَّكۡتُور عَائِضِ الۡقَرۡنِي
18– صَفۡوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيۡخ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي
19– التَّفۡسِيرُ الۡمُيَسَّرُ لِلدَّكۡتُور عَائِضِ الۡقَرۡنِي
20– تَفۡسِيرُ الۡإِمَامِ مُقَاتِلِ بۡنِ سُلَيۡمَان

قَالُواْ تَٱللَّهِ لَقَدۡ عَلِمۡتُم مَّا جِئۡنَا لِنُفۡسِدَ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا كُنَّا سَٰرِقِينَ ﴿٧٣﴾

﴿73﴾ الله سبحانه وتعالى ގަންދެއްވައި ހުވާކުރައްވަމުން، **يُوْسُفُ** عليه السلام ގެ އަޚުން ވިދާޅުވިއެވެ.
„ހުވަކުރަވަރުން، އަހުރެމެން މި ރަށަށް އައިސް މި ތިބީ، އެއްވެސް ސިފައެއްގައި
މި ރަށުގައި ފަސާދަކުރުމަށް ނޫން ކަން، އަހުރެމެންގެ ޙަޤީޤަތުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ބާވަތެއްގައި، ވައްކަންކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި
އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ. އަދި ހުވަކުރަވަރުން، ވައްކަންކުރުމަކީ، އަހުރެމެންގެ
ކިބައިގައިހުރި ސިފައެއް ވެސް ނޫނެވެ. އެހެނީ، އަހުރެމެންނަކީ، އަމާނާތްތެރިކަމާއި
ދީންވެރިކަމަށް އަޅައިހުރި ގޮތަކުން އައިސް މިތިބީ ބަލާލީމުއެވެ."[21]

قَالُواْ فَمَا جَزَٰٓؤُهُۥٓ إِن كُنتُمۡ كَٰذِبِينَ ﴿٧٤﴾

﴿74﴾ އަދި އެބޭބޭގެ ފަރާތްތެރިން، ރަސްގެފާނުގެ ނާޅިކާއު ހުސްވާ ބަލާފުލުވެ މިހި
މީހުން، **يُوْسُفُ** عليه السلام ގެ އަޚުންނަށް ދަންނަވިއެވެ. „ތިޔަބޭފުޅުން ތިޔަ ވިދާޅުވީ،
ތިމަންމެންނަކީ ވައްކަންކުރާމީހުން އައި ބަޔަކު ނޫން ކަމުގައެވެ. މި ފަހަރުއިން ވިދާޅުވާއިރު،
ތިޔައިން ބޭފުޅަކު ވައްކަންކުރެއްވި ކަން ސާބިތުވެ، ތިޔަބޭފުޅުން ތިޔަ ހައްދަވަސް
އިސްތިރުވެއް ކަން ހާމަވެއްޖެ ނަމަ، ތިޔަބޭފުޅުންގެ ނަޒަރުގައި ވައްކަންކުރާ މީހާގެ
ޢުޤޫބާއަކީ ހަމަ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ނިކަން ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ!"[22]

قَالُواْ جَزَٰٓؤُهُۥ مَن وُجِدَ فِي رَحۡلِهِۦ فَهُوَ جَزَٰٓؤُهُۥۚ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧٥﴾

﴿75﴾ އެބޭބޭގެ ފަރާތްތެރިން، ރަސްގެފާނުގެ ނާޅިކާއު ހުސްވާ ބަލާފުލުވެ މިހި މީހުން
އެ ކުރި ސުވާލަށް ޖަވާބުދެއްވަމުން، **يُوْسُفُ** عليه السلام ގެ އަޚުން ވިދާޅުވިއެވެ.

21– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي
22– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

”އެ މީހެއްގެ ތަކެތީގެ ތެރޭގައި، ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ބުނާ މުދާއީ ވަކިކޮށް ފެނިއްޖެ މީހެއްގެ ޖަޒާއަކީ، އެ މީހާއީ ވަގަށް ނެގި މީހާ، އެ އެއްޗެއްގެ ވެރިމީހާއާ ޙަވާލުކުރުމެވެ. އޮތުން، ވަގަށްނެގުމަށް މީހާ ހުންނާނީ، އޭނާ ވަގަށް ނެގިއެއްޗެއްގެ ވެރި މީހާގެ އަޅެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި ވަގަށްނެގުމުގެ އަދަބަކީ ނަފްސަކަށް އަނިޔާވެރިވާ ކޮށްފި މީހަކަށް އަދަބުދެން ސަޒާދީ އެއީ މި ގޮތަށެވެ. އެހެނީ، ވަގަށްނެގުމާ މީހުންނަށް ދިނުމަށް އަދަބުދެންގެ ދީނުގައި ކަނޑައެޅިގެންވާ އުޞޫލަކީ މިއެވެ.“[23]

ދަންނާށެވެ! ބައެއް މުފައްސިރުން ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގައި، **يُوْسُفُ** ﷵ ގެ އަޚުންގެ ދީނުގައި ވަގަށްނެގުމާ މީހުންނަށް އުޞޫލަކީ ދީނުގެގައި އޮންނަ އުސޫލަކީ، ވަގަށް ނެގި އެއްޗެއްގެ ވެރި މީހާގެ އަޅެއްގެ ގޮތުގައި، އެއް އަހަރު ދުވަސް ވަންދެން ވަގަށްނެގި މީހާ ބެހެއްޓުމެވެ.[24] **وَاللهُ أَعْلَمُ**.

فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ ٱسْتَخْرَجَهَا مِن وِعَاءِ أَخِيهِ ۚ كَذَٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ ۖ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ ٱلْمَلِكِ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ مَّن نَّشَآءُ ۗ وَفَوْقَ كُلِّ ذِى عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾

﴿76﴾ ދެންފަހެ، އަޚާގެ ފޮތިބޮޅުތަކުން، ކުރިއަށްގޮސް ނަރުދަރީގެ ހޯދުމަށް ބަލާފުއެވެ.
މިއި މީހުން، **يُوْسُفُ** ﷵ ގެ އަޚުން ގާތުގައިސެން، **يُوْسُفُ** ﷵ ގެ އަރިހަށް ދިޔުމުން، **يُوْسُفُ** ﷵ ގެ ޚިދުމަތްތެރިން ބިންޔާމީނުގެ ސާމާނު ބަލައިލައި ގޮސްކުރުއްވުމުގެ ކުރިން، އޭނާ އަޚުންގެ ސާމާނުތައް، **يُوْسُفُ** ﷵ އަމިއްލަޔަށްގެން ބަލައިލައި ގޮސްކުރައްވާން ފެށިއެވެ.

23- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
24- تَفْسِيرُ الشَّيْخِ أَبِي بَكْرٍ إِبْرَاهِيمَ

އެއީ، އެ ނާޒިލާތުގެ މައްސަލައަކީ، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ އަރިހުގައި بُنْيَامِينُ ބެހެއްޓެވުމުގެ ގޮތުން، يُوسُفُ عليه السلام ރޭއްވެވި ކަމެއް ކަން އެ އަޚުންނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވައި، އެ ކަން ސިއްރުކުރެއްވުމަށް ބަލައިފި. ފުރާއިރު، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ އެއްބަފާ އަޚުންގެ ސާމާނުތައް ބައްދަވައި ފޮސްޓުކުރެއްވުމަށް ފަހު، އެންމެ ފަހުން بُنْيَامِينُ ގެ ސާމާނުތައް ބައްދަވައި ފޮސްޓުކުރެއްވިއިރު، އޭގެ ތެރެއިން ރަސްގެފާނުގެ ނާޒިލާވެ ފުރިވަޑައިގަތުމުން އެ ނިންމެވިއެވެ. އަދި يُوْسُفُ عليه السلام ގެ އަރިހުގައި، އެ ރަސްމީގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ އަޚާ بُنْيَامِينُ ބެހެއްޓެވީ ތަރަ ހިފުމަށްޓަކައެވެ، އެ ރަސްމީގޮތްވަޑައިގަތުމުން ދަންނަވާލެއްވި، يُوْسُفُ عليه السلامއަށް ބަލައި، ޝަރަން إِلَه، އެ ކަންތައް ރާއްވަވައިދެއްވީ އެ ފަރާތުންނެވެ.

އަދި ވައްކަންކުރާ މީހާ އަދަބަކަށް ހުކުމުގެ ބަދަލުގައި، އެ ދުވަސްވަރު މިޞްރުގައި އޮތް ޤާނޫނަކީ ވައްކަންކުރާ މީހާ ތަޢްޒީރުކުރުމަށް ފަހު، ވައްކަންކުރުމުން އެއްކޮށްގެ އަގުގެ ދެ ގުނަ އޭނާގެ އަތުން ނަގުމެވެ.[25] އަދި ވައްކަންކުރާ މީހުންނަށް މިޞްރުގައި ދެވޭ އުޤޫބާތަކީ މީހާ ކަމުގައި ވުމާއިރު ވެސް، اللهُ سبحانه وتعالى އިރާދަކުރައްވައި، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުންގެ ޝަރީޢަތުގައިވާ ގޮތަށް، ވައްކަން ކުރި ކަން ސާބިތުވި އަޚާގެ މައްޗަށް ބުރުމަކުރުވި، ވަގަށް ނަގުން އެމީގެ ވެރި ފަރާތުގެ އަޅެއްގެ ގޮތުގައި، އެއް އަހަރު ދުވަސް ވަކިކުރަން އެ އަޚާ ބެހެއްޓެވުން ގޮތް ފުރުވިރާކާތުއްވުމަކެވެ. އެހެނީ، اللهُ سبحانه وتعالى އިރާދަކުރެއްވި މިންވަރުތަކުގެ ތެރެއިން، އެ ބުރުމަ އެ ގޮތަށް ކުރުވިގެން ފެށުނީ، އިންސާފުވެރި ގޮތުގައި، يُوسُفُ عليه السلام ގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ އަޚާ، بُنْيَامِينُ މިޞްރުގައި ހިފެހެއްޓެވުން ގޮތެއް، يُوسُفُ عليه السلامއަށް ނުވެއެވެ.

25- تَفْسِيرُ الْإِمَامِ مُقَاتِلِ بْنِ سُلَيمَان

އަދި، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުންގެ މައްޗަށް، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ މަޤާމާއި ދަރަޖަ، ތިމަން إِلٰهُ އުފުއްލެވި ފަދައިން، ތިމަން إِلٰهُ އެދިވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް، ދުނިޔާގައި ވެސް މަތިވެރި މަޤާމާއި، ދަރަޖައާއި، ޢިލްމާއި، ސަލާމަތް، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ކޮންމެ ޢިލްމުވެރިއެއްގެ މައްޗަށް، އެއަށް ވުރެ ބޮޑު ޢިލްމުވެރިއަކު ވެއެވެ. އަދި ހުރިހާ ޢިލްމުވެރިންގެ މައްޗަށް، الله سبحانه وتعالى މަތިވެރިވޮޑިގެން ވެއެވެ. އެހެންކަމުން، ހުރިހާ ކަމެއްގެ ޢިލްމު ވެސް ނިމުން ވަނީ، އެ إِلٰهُގެ ޙަޟްރަތުގައެވެ. އެހެނީ، الله سبحانه وتعالى އީ، ފެންނަހައި ކަމަކާއި، ނުފެންނަހައި ކަމަކާއި، ވެދިޔަހައި ކަމަކާއި، ވާހައި ކަމަކާއި، ވާނޭހައި ކަމެއްގެ ޢިލްމު، މުޅިން ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلٰهެވެ.[26]

قَالُوٓاْ إِن يَسۡرِقۡ فَقَدۡ سَرَقَ أَخٞ لَّهُۥ مِن قَبۡلُۚ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفۡسِهِۦ وَلَمۡ يُبۡدِهَا لَهُمۡۚ قَالَ أَنتُمۡ شَرّٞ مَّكَانٗاۖ وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا تَصِفُونَ ٧٧

﴿77﴾ އެބޭފުޅުން، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ އެއްބަފާ އަޚުން، يُوْسُفُ عليه السلام އަށް ދަންނަވައެވެ. ”އަޅުގަނޑުމެންގެ އަޚާ بُنْيَامِينُ ވައްކަން ކުރިޔަކަސް އެއީ ބައިވެރިވާން ޢަޖާ ކަމެއް އަދި މާ އަޅު ކަމެއް ވެސް ނޫނެވެ. އެހެނީ، މީގެ ކުރިން އޭނާގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ އަޚު ވެސް ވަނީ ވައްކަންކޮށްފައެވެ!“ ދަންނަވުމުން، يُوْسُفُ عليه السلام އާ ބެހޭ ގޮތުން އެ ހުތުރު ބޮޑު ބުހުތާން ތުހުމަތު އެ އަޚުން ގެންނުމުން ވެސް، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ ހިތުގެތެރޭގައި އެ ކަން ސިއްރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެ އަޚުންނަށް އެ ކަން ފާޅުކޮށްނުދެއްވިއެވެ. އަދިބޭއްވި! އެ ކަމާ ބެހޭ ގޮތުން އެއްވެސް އެއްޗެއް ވިދާޅެއްނުވެއެވެ. ނަމަވެސް، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ ހިތުގެތެރޭގައި އަންނަނިވި ޚިޔާލެއް ހިނގައިގަން ދިޔައެވެ.

26- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

“ޢިއްޒަތްތެރިރަސްގެފާނުން، މިއަށް ބޭބެ އަހަރެމެންނަށްވުރެން ޢިއްޒަތްތެރިރަސްގެފާނުންގެ ހާލު މާ ނުބައެވެ. އެހެނީ، ޢިއްޒަތްތެރިރަސްގެފާނުން ވަނީ މާ ނުބައި ކަންތައްތަކެއް ކޮށްފައެވެ. އެއީ، ޢިއްޒަތްތެރިރަސްގެފާނުންގެ ބައްޕައަށް ނުބައިކޮށް ހިތުމާއި، ތަކުލީފުދިނުމާއި، އަނިޔާވެރި ނުބައި ކަންތައްތައް ކުރުމާއި، ހުރިހާވެސްކަމަކީ الله ﷻއަށް އުޅުއްވުމެވެ. އަދި ބޮޑުތަން ތަޅަ ހަކަތަގޮތް ޢިއްޒަތްތެރިރަސްގެފާނުން މިއަށް ސިފަކޮށް ބޮޑު އެއްޗެއް، الله ﷻ ގާތަށް ދޭންވާނެގޮތް ވާނެވެ.”[27]

قَالُواْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡعَزِيزُ إِنَّ لَهُۥٓ أَبٗا شَيۡخٗا كَبِيرٗا فَخُذۡ أَحَدَنَا مَكَانَهُۥٓۖ إِنَّا نَرَىٰكَ
مِنَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٧٨﴾

﴿78﴾ يُوسُف عليه السلام ގެ އަރިހުން، އެ ބޭފުޅުންގެ ބައްޕާފުޅަށް ކުރައްވައިދެއްވާ ޚިދުމަތް ފުރިހަމަކުރައްވާތޯގެ ގޮތުން، ނަހަރު އެދުނާ އެކު މިސްރުގެ އަޒީޒަށް ދެންނެވިއެވެ.

“އޭ ޢިއްޒަތްތެރި އަޒީޒެވެ! އޭނާގެ ބައްޕައަކީ އުމުރުން ދުވަސްވީ ފިރިހެނެއް، ނަމަވެސް މުސްކުޅިވެފައި ބޭފުޅެކެވެ. އަދި އަހުގެ ނިޔަތްތެރިކަމާއި ބޭފުޅުންގެ ކުދިއަށް بُنْيَامِينُ ދެކެ ނަމަވެސް ބޮޑަށް ބައްދަލުވެފައެވެ. އެހެންކަމުން، އޭނާގެ ދުރުގައި އުޅުއްވުމަކީ ބައްޕައަށް ކުރިކުރުމަށް ކަމުގައި ނުވެވޭނެއެވެ. މިހާ، بُنْيَامِينُ ގެ ބަދަލުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިން އެކަކު މަޑުކުރުވާށެވެ. އަޅުގަނޑު ބަލައިގަނެ ބަހައްޓަވާށެވެ!

ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑުމެން ދެކެނީ، މަޑުކުރާނަންގޮތަށް، އަޅުގަނޑުމެންނާ އަދި އަޅުގަނޑުމެން ހުރިހާ އެހެނިހެން މީހުންގެ މައްޗަށް ވެސް ނަމަވެސް އިޙްސާނުގައި، ދިރިއުޅެ އަދި ނަމަވެސް އިޙްސާންތެރި ބޭފުޅަކު ކަމުގައެވެ. މިހާ، بُنْيَامِينُ ގެ ބަދަލުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިން އެކަކު، މަޑުކުރުވާނަމަ ގެ ބަދަލުގައި ބަހައްޓަވައި، އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް އިޙްސާންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!”[28]

27– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي
28– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ أَن نَّأۡخُذَ إِلَّا مَن وَجَدۡنَا مَتَٰعَنَا عِندَهُۥٓ إِنَّآ إِذٗا لَّظَٰلِمُونَ ﴿٧٩﴾

﴾79﴿ އެ ދަރުންގެ އެ ވާހަކަތަކާ ޖަވާބުގައި، މިސްރުގެ ވަޒީރު އަޒީޒު ވިދާޅުވިއެވެ.
”مَعاذَ الله“ އެވެ. އަހުރެމެން މިސްކިތުންނަށް ހާޞިލްކަމީ މިންވަރީ އުޅޭ ނަގައި އެ މީހުންގެ
އަތުގައި ވަނީކޮށް ފެނުނު މީހާ ނޫން އެހެން މީހަކު ހިފެހެއްޓުމި، ކުށެއް ނެތް މީހުންގެ
މައްޗަށް އަނިޔާވެރިވުމުގެ ނުބައިކަމުން އަހަރެން ދުރުކުރައްވާށި، އެ ކަހަލަ ކަންކަމުން
ރައްކާތެރިކަން ހޯދުމަށް އެދި، الله ﷻއަށް ދަންނަވައި، އެ إِلٰهُގެ ޙަޟްރަތުން
ސަލާމަތްކަން ލިބިގަންނަމެވެ!

އަދި ހަމަ އެއުރެންގެ، މިގޮ ކުރިއަށް ހިނގަ ބުރަކޮށްކުރުމުގެ ފަރާތުން ކަންތައްތަކުން،
މިހާރު ހިނދު އެދިވަޑައިގަންނަވާ ފަރާތުން ކަންތައްތަކުން، ވަގަށް ނަގައިން އެއި،
އެ މީހުންގެ އަތުގައި ވަނީކޮށް ފެނުނު މީހާގެ ބަދަލުގައި، އެހެން މީހަކު ހިފެހެއްޓިޔަ
ނަމަ އަހުރެމެން ވާނީ އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން ކަމަށްވެއެވެ.“[29]

ދަންނާށެވެ! މިސްރުގެ ވެރިންތަކުގެ ރަސްކަމުގެ ކުރެއްވި ހުރި ގާނޫނުގެ ބައްޓަންވެގެން،
މިސްކިތުންނަށް މިންވަރުވެފައި ގަނޑުވަރުވި ނަގިތާގެ ގަސްދުން އަދި، މިސްރުގެ
ވަޒީރު އަޒީޒުގެ މަގާމުގައި ހުންނެވީ يُوْسُفُ عليه السلام އެވެ.

فَلَمَّا ٱسۡتَيۡـَٔسُواْ مِنۡهُ خَلَصُواْ نَجِيّٗاۖ قَالَ كَبِيرُهُمۡ أَلَمۡ تَعۡلَمُوٓاْ أَنَّ أَبَاكُمۡ قَدۡ
أَخَذَ عَلَيۡكُم مَّوۡثِقٗا مِّنَ ٱللَّهِ وَمِن قَبۡلُ مَا فَرَّطتُمۡ فِي يُوسُفَۖ فَلَنۡ أَبۡرَحَ ٱلۡأَرۡضَ
حَتَّىٰ يَأۡذَنَ لِيٓ أَبِيٓ أَوۡ يَحۡكُمَ ٱللَّهُ لِيۖ وَهُوَ خَيۡرُ ٱلۡحَٰكِمِينَ ﴿٨٠﴾

29- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿80﴾ ދެންފަހެ، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުންގެ އެ ހުރަހެޅުއްވުން، يُوْسُفُ عليه السلام
ޤަބޫލުފުޅުނުކުރެއްވުމުން، އެ ކަލޭގެފާނު ނާއުމީދުވެވަޑައިގެންނެވި ހިނދު، ދެން
ހައްދަވާނެ ގޮތަކާމެދު ޚިޔާލު ބަދަލުކުރެއްވުމަށް ބޭކަލުން، މިސްރުވަކީލުންނާ ދުރަތަން
ޖެހިވަޑައިގެންނެވުމަށް، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން އެ ކަލޭގެފާނު ސިއްރު ސަލާމުކުރައްވާފައިން
ކުއްޖެވިއެވެ. އެ ހިނދު، އެ ބޭފުޅުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ބޮޑުއަޚަކު ހުންނެވި އަޚާ
ވިދާޅުވިއެވެ.

“ތިޔަ އަޚުންގެ ބައްޕަ ތިޔަ އަޚުންގެ ކިބައިން ހިއްޖަވައިގަތިވާ ޢަހުދުކަރަވަރު
ތިޔަ އަޚުން ހަނދުމަފުޅު ނެތިއްޖެތޯއެވެ؟ އެ ޢަހުދުކަރަވަރުގައި ވަނީ، ތިޔަ އަޚުންގެ
މައްޗަށް އިޙާޠަކޮށްލެވޭގޮތަކަށް ބަލާއެއް ގަދަވެ ނުވަތަ އެ ނޫން ވެސް އެ ފަދަ ކަމެއް
މެދުވެރިވެ، ބައްޕަފުޅުގެ އަރިހަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ އަޚާ، بُنْيَامِينُ އަނބުރައި
ގެންދިއުމަށް ނުކުޅެދޭ ހަމަ އުޛުރެއް މެދުވެރިވެއްޖެ ޙާލަތެއްގައި ފިޔަވައި، ބައްޕަފުޅުގެ
އަރިހަށް، بُنْيَامِينُ އަނބުރައި ގެންގޮސްދިނުމަށެވެ. އަދި މީގެ ކުރިން ވެސް ތިޔަ އަޚުން
ތިޔަ ޒިއްމާވި، އަޅުގަނޑުމެންގެ އަޚާ، يُوْسُفُ އާ މެދު ވެސް ކުރިމުގައި ޚިޔާނާތްތަކާއި
ބާއްވަވައި ޒިޔާނާތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވީއެވެ.

ވީމާ، އަޅުގަނޑުގެ ބައްޕަ އަޅުގަނޑަށް ހުއްދަދެއްވައިފިނަމަ ފިޔަވައި، މިސްރުގެ
ބިން ދޫކޮށްލައި އެއްވެސް ތާކަށް އަޅުގަނޑު ނުދާހުށީމެވެ. ނުވަތަ، الله ﷻ ގެ
ޙުކުމަކުން އަޅުގަނޑަށް ޙުކުމް ދެއްވައި، މި ކަމުގައި ފައިސަލާކުރައްވާނޭ އިރަކަށް، އެ إِلٰهُ ކުރައްވާ
ޙުކުމުގެ ހުކުމްކުރައްވައިފިނަމަ ފިޔަވައި، ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް، މި ބަޔަކު ބިން ދޫކޮށްލައި
އަޅުގަނޑު އެނބުރި ރަށަކަށް ނުދާހުށީމެވެ.

ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ އަޚާ، بُنْيَامِينُ ގެނެވައިގެން ބައްޕަގެ އަރިހަށް ދެވޭނޭ
ހުއްދަދެއްވަންދެން، އެ إِلٰهُ މިންވަރުކޮށްދެއްވައިފިނަމަ މެނުވީ އެހެން ތަނަކަށް އަޅުގަނޑު
ނުދާނަމެވެ. އަދި، الله ﷻގެ ހުކުމްތަކުގައި ހުރިހާ ކަމެއް ހިތްހަމަޖެހޭ ކޮންމެ ހުކުމެއް
ކުރައްވައި، ވަރަށް ރަނގަޅުކުރައްވާ، އިންސާފުވަންތަ إِلٰهُއެވެ."[30]

ٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيكُمْ فَقُولُوا۟ يَـٰٓأَبَانَآ إِنَّ ٱبْنَكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَآ إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا
كُنَّا لِلْغَيْبِ حَـٰفِظِينَ ﴿٨١﴾

﴿81﴾ އަދި އެ އަޚާގެ ވާހަކަފުޅުގައި ކިޔައިދިނުމަށް ގޮސް އެ އަޚާ ވިދާޅުވިއެވެ.
"ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި ތިޔަބައިމީހުންގެ ބައްޕާފުޅުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެން
ދަންނަވާށެވެ! އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ލޯބިވެތި ބައްޕާފުޅާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ބައްޕާފުޅުގެ
ދަރިކަލުން بُنْيَامِينُ ވައްކަންކުރައްވައިފިއެވެ. ފުރާވަކާ، އޭނާ އެ ކުރެއްވި ވައްކަމުގެ
ދެއްކި އިތުބާރުގެ ގޮތުގައި، މިސްކުގެ އަތިޖު ވަނި އޭނާ އަޅުވެރިކަމަށްވައިފައެވެ.
އަދި އަޅުގަނޑުމެން މި ހެކިދިނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގި
ހަމަޖެހުނުގޮތަށެވެ ކަމުގެ ދެކުނުގައެވެ. އެއީ، މިސްކުގެ ރަސްގެފާނުގެ ދަރުބާރުގައި
މިނާން ގަންޖެހުމާ ނިޔަލަށް، ބައްޕާފުޅުގެ ދަރިކަލުން بُنْيَامِينُގެ ސާމާނުގެ ތެރެއިން
ވަނީކަން އަޅުގަނޑުމެންގެ ލޮލުން އަޅުގަނޑުމެން ދުށީމުއެވެ. އަދި ބައްޕާފުޅުގެ
އަރިހަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ އަޚާ بُنْيَامِينُ އަނބުރައި ގެނައުމަށް އަޅުގަނޑުމެން
ވަޢުދުކުރިއިރު، بُنْيَامِينُ ވައްކަންކުރައްވާނޭ ކަމެއް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.
އެހެނީ، ޣައިބުގެ ޢިލްމު ދަންނަ ބައަކު ކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ނުވަމުއެވެ."[31]

30- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
31- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَسۡـَٔلِ ٱلۡقَرۡيَةَ ٱلَّتِي كُنَّا فِيهَا وَٱلۡعِيرَ ٱلَّتِيٓ أَقۡبَلۡنَا فِيهَاۖ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ٨٢

﴿82﴾ "އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ލޮބުވެތި ބައްޕާފުޅާއެވެ! އަޅުގަނޑުމެން މި ދަންނަވި
ވާހަކަތަކުގެ ތެދުތޯ ބެއްލެވުމަށްޓަކައި، މިސްރުގެ އަހުލުވެރިންނާ އަދި އަޅުގަނޑުމެން
އެ ބަޔަކާ އެކު ދަތުރުކުރި ގާފިލާގެ މީހުންނާ ވެސް ނިކަން ސުވާލުކުރައްވަބައްލަވާށެވެ!
ޝައްކެއްނެތެވެ. ބައްޕާފުޅު އެބައިމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވައިފި ނަމަ، އެބައިމީހުން ވެސް
ދަންނަވާނީ، އަޅުގަނޑުމެން ވެސް މި ދަންނަވި ފަދައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން،
އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޮއްކޮ بُنْيَامِينُ ކުރެއްވި ވައްކަމާ ބެހޭ ގޮތުން، ބައްޕާފުޅުގެ އަރިހުގައި
އަޅުގަނޑުމެން މި ދަންނަވި ވާހަކަތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެންނީ ތެދުވެރިން ބަލައިދެއްވާށެވެ."[32]

قَالَ بَلۡ سَوَّلَتۡ لَكُمۡ أَنفُسُكُمۡ أَمۡرٗاۖ فَصَبۡرٞ جَمِيلٌۖ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَأۡتِيَنِي بِهِمۡ
جَمِيعًاۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡعَلِيمُ ٱلۡحَكِيمُ ٨٣

﴿83﴾ يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ ބޭފުޅުން، އެ ހަސްވާގެ އަރިހުގައި އެ ދަންނަވި ވާހަކަތައް
ދަންނަވާލުމުން، يَعْقُوبُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހަރެމެންގެ ދަރިފުޅު بُنْيَامِينُ ވައްކަންކުރީއޭ
ނޫނެވެ. އަދި ޔަގީންކުރެއްވޭނެއެވެ؟ މީގެ ކުރީގައި، يُوْسُفُ އާމެދު ވެސް މިހެން ކުރިން
މަކަރުހަދައި، ގެންގޮސް ހީލަތްހެދި، ނުބައި ތަދުޖެހެއްޓެވިތީ، ހަދައިގެން،
بُنْيَامِينُ އާމެދު ވެސް ނުބައި ހީލަތްތަކާ ހަދައިގެން، މިހެން ކުދިންގެ ނަފްސުތަކަށް
މިހެން ކުދިންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ. ވީމާ، ބައްޔަކަށް ދެން އޮތީ، މި ދިރާވި
ދުރުހެޔޮކަމާއެކު ޝަކުވާނުކުރުން، ރީތި ގޮތުގައި ކެތްތެރިވުމެވެ. الله سبحانه وتعالى،
މި ތިން ދަރިން މި އަހަރުގެ ގާތަށް އަނބުރާ ގެނެސްދެއްވާނެއެވެ!"

އެ މިން ބޭފުޅުންނާ، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ އަރިހުން ދުރުދުރުކަމާއި، އެންމެ ހަމަ
ދަރިކަލުން بُنْيَامِينُ އާއި، يُوْسُفُ عليه السلام އާއި، މި މީން ބޭފުޅުންނެވެ.

32- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

”ސަވަރްކޮށްދެއްވުމެވެ. ﷲ ﷻ އީ، މި އަޅާގެ ހިތުގައި އަޅާ ވާނާއި، މި އަޅާއަށް
ދިރިހަމަވާ ހިތްދަތިކަމާއި، މި އަޅާގެ ބާރު މާޙައުލު ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި ޙިކުމަތް ކަލޭގެ
ތަދުބީރުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ، ހިކުމަތްތެރި އިލާހެވެ.“[33]

وَتَوَلَّىٰ عَنۡهُمۡ وَقَالَ يَٰٓأَسَفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ وَٱبۡيَضَّتۡ عَيۡنَاهُ مِنَ ٱلۡحُزۡنِ فَهُوَ
كَظِيمٞ ﴿٨٤﴾

(84) އަދި، يَعْقُوبُ ﷺ ގެ ދަރިފުޅުންގެ ތެރެއިން، މިބުނުން އަހުރެންނަށް ވަކިވެގެންނެވި
ދަރިފުޅުން، އެ ދަރިފުޅުންގެ އަޚާ، بُنْيَامِينُ ގެނެ ގޮސް، އެ ދަރިފުޅުންގެ ބައްޕާފުޅު
يَعْقُوبُ ﷺ ގެ އަރިހުގައި އެ ދެއްކެވި ވަރަކަށްދަރިފުޅާގެއްލުނު ނުރުހުންތެރިވެވަޑައިގެން،
އެ ދަރިފުޅުންނާ ވަކިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި ހިތާމަފުޅުގައި ނުރުހުން
ތަރިއްޔުފުޅު، ހިތާމަފުޅުން ފުރިގެންވާ ބާރުކަކުގައި ހުންނަވައި ވިދާޅުވިއެވެ. ”އަހުރެންގެ
ތަރިކުފުޅު يُوْسُفُ ގެއްލުމުގެ ސަބަބުން، އަހުރެންނަށް ދިމާވި މިވާ ހިތާމައެއްގެ
ބޮޑުކަމާއެވެ!“

އަދި يُوْسُفُ ގެއްލުމުން، يَعْقُوبُ ﷺ އަށް ދިމާވެއްޖެ ހިތާމަފުޅުގެ
ބޮޑުކަމުން، ކިރިޔާކުރައްވާތީ ގިނަވެ، ކަރުކަށިފުޅު ފުސްވެގެން ދިޔައެވެ.
އަދި ހިތްފުޅު ހިތާމައިން ފުރިގެންވާ ބާރުކަކުގައި ފުސް، މިސްކީނުކަމާގެ
ކިރިމަތިގައި އެ ހިތާމަފުޅު ފޮނުވުން ކުރައްވައި، އެ ކަން ސިއްރުކުރައްވައިގެން
ހުންނެވިއެވެ. ވީމާއެކު، ނުހަނު ކޯފާވި އަދި ދެރައިގެ އިސްތިކާމާއި މާތްކަން ބޮޑު
ބޮޑުކަލް ކަމުގައި، އެ ހިތާމަފުޅު ވިއެވެ.[34]

33– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
34– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނާށެވެ! يُوسُف عليه السلام ގެ ދައްކަތަށް، يَعْقُوب عليه السلام ހުރަހެއްވެދުން ގެންދިވި ހިތާމަހުރެ، ދުވަހަކަށްވެސް ދުވަހެއް އިތުރުވެ، ހިތިކަމާއިވެސް ގިނަވެ، يَعْقُوب عليه السلام ގެ ކަރުނައިތުރު ފުރިވެ، ވަ އަހަރު ދުވަސް ވަންދުން ލޮލުގަނޑު ފެނިވަޑައިގަން ހުންނެވި ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[35] އަދި ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގައި، يَعْقُوب عليه السلام ގެ ލޮލުގެ ފެނުން މުޅިން ގެއްލިފައެއް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް، ލޮލުގަނޑު ފެނިވަޑައިގަތުން ސަޚްތުވެފައެވެ.[36] ވީމާ، يُوسُف عليه السلام ގެ އެއްބަނޑު އަޚު بُنْيَامِين މިސްރުގައި ހައްޓަރުވެވުމަށް ގެނައުމާއި، އެ ބަރަދަރުންގެ ގަޑިސްކާރު ހިއްޖަވައިގެން ވަޑައިގެން، يَعْقُوب عليه السلام ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެ ގަޑިސްކާރު އެދެއްވީ ދަރިން ބޭފުޅާ ދޮކޮސްކަރުވަޑައިގަތުމުން، يَعْقُوب عليه السلام ގެ ލޮލުގެ ފެނުން މުޅިން ގެއްލުނުކަމަށް ވެސް ވިދާޅުވެއެވެ.

ސަލާމްކުރެއްވުމެވެ. يُوسُف عليه السلام ގެ ބައްޕާފުޅު يَعْقُوب عليه السلام، އެ ބަރަދަރުންގެ އަތުން ހަބަރު ދެ ދަރިކަލުން، يُوسُف عليه السلام އާއި، بُنْيَامِين ދެކެ ނުހަނު ލޯބިފުޅުވެވަޑައިގެންނެވީ ކަން، يُوسُف عليه السلام ދެކެވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަދި ދަރިކަލުން، يُوسُف عليه السلام އަށް ވީގޮތް އެނގިވަޑައިނުގަން ހުރެ ބަލާއިރު ހަމައެކަނި ތާކުދަކަށް ވީކަމެއް، ތެދުވެއް ދެކެވަޑައިގަތުމަށް، يُوسُف عليه السلام ގެ އެއްބަނޑު އަޚާ بُنْيَامِين އެއް އަވަހަށް ދުވަސް ވަންދުން މިސްރުގައި ހައްޓަރުވެވުމުން، يَعْقُوب عليه السلام ހިތާމަހުރެ އިތުރުވެގެންދާން މިނިވަރުގައި، އެ ބަރަދަރުގެއަށް ގޮވާލެއްވި ހަމައެކަނި ބަރާދަރު ވެސް، يُوسُف عليه السلام އަށް ނުހަނު ހަސަދަވެރިވެ ވިސްނިވަޑައިގަންނަވައެވެ.

35– تَفْسِيرُ الْإِمَامِ مُقَاتِلِ بْنِ سُلَيمَان
36– غَرَائِبُ الْقُرْآنِ وَرَغَائِبُ الْفُرْقَانِ لِلْإِمَامِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حُسَيْنِ النَّيْسَابُورِي

ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު ވެސް، يُوْسُفُ عليه السلام އަށް ލިބިވަޑައިގެންނެވި އިއްޒަތާއި،
ޝަރަފާއި، މަތިވެރި ދަރަޖައާއި، މަޤާމުގެ ވާހަކައިގެ އެއްވެސް ހަބަރެއް
ބައްޕާފުޅަށް ނުދެއްވައި، އެ ރަސޫލާގެ ކޮއްކޮފުޅު، بُنْيَامِينُ މިސްރުގައި ހިފެހެއްޓެވީ،
الله سبحانه وتعالى ގެ އަމުރުފުޅަކަށެވެ.

އަދި، يُوْسُفُ عليه السلام އަށް، އެ ކަންކަން އެގޮތަށް ކުރެއްވުމަށް، الله سبحانه وتعالى
އަމުރުކުރެއްވީ، يَعْقُوْب عليه السلام ގެ ޤަދްރު ބޮޑުކުރުމާ އަދި، އެ ރަސޫލާގެ ޤަދްރު ޗިބުރުވާ
ދަރިކަލުންނާ ވަކިވެވަޑައިގެންނެވުމުގެ ސަބަބުން، يَعْقُوْب عليه السلام ގެ ދުބާރާތް އިތުރުވެ،
ހިތާމަފުޅުކުރެއްވުމާއި، ކިރިޔާކުރެއްވުން ގިނަވުމަށް ބަލާއެވެ. އެއީ، އެ ކަންކަމުގެ
ސަބަބުން، އެ ރަސޫލާއަށް ދެއްވާ ދަރުމަވަންތަ ޘަވާބު ގިނަކުރެއްވުމައި، އެ ރަސޫލާގެ
ދަރަޖަފުޅު، އެ ރަސޫލާގެ ބައްޕާފުޅު، إِسْحَاقُ عليه السلام ގެ ދަރަޖަފުޅާ އަދި ކާފުޅު،
إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ގެ ދަރަޖަފުޅާ ހަމަހަމަކުރެއްވުމަށެވެ.[37] وَالله أَعْلَمُ.

قَالُواْ تَٱللَّهِ تَفۡتَؤُاْ تَذۡكُرُ يُوسُفَ حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا أَوۡ تَكُونَ مِنَ ٱلۡهَٰلِكِينَ ﴿٨٥﴾
﴿85﴾ އަދި يَعْقُوْبُ عليه السلام ގެ އަރިހުގައި، އެ ރަސޫލާގެ ދަރިކަލުން ދެންނެވިއެވެ.
"الله سبحانه وتعالى ގަސަމި ހުވާކަންތައްގައި ދަންނަވަމެވެ. يُوْسُفُ ގެ މައްޗަށް ބައްޕާފުޅު
ހިތާމަކުރައްވާފައި ބޭނުވުން، ބައްޕާފުޅުގެ އެހާސްކަންފުޅު ބޮޑުވެ، ހަށިކޮޅު
އަނބުރަވެ، ބޮޑުދިރުވެގަން އަސަރުކޮށްފުޅުވެގެން ދާނދާން ނުވަތަ އަވަސްރަވެގެން މަރުވެދާނދާން،
ދާނދާން، يُوْسُفُ ގެ މަތިން ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާން ބައްޕާފުޅު ދުލެއްނުކުރައްވާނަމުއެވެ.
އެގެންކަމުން، ބައްޕާފުޅު ތިޔަ ހުންނެވި ހާލުވެވަޑައިގެމާ ގޮތުގެއިންނުކުރެވޭނެއެވެ؟
ދެން، يُوْسُفُ ގެ މަތިން ހަނދުމަކުރައްވައި، ހިތާމަކުރައްވާން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!

37– مَعَالِمُ التَّنزِيلِ فِي تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ أَبِي مُحَمَّدِ الْحُسَيْنِ بْنِ مَسْعُودٍ الْبَغَوِي

އަދި ވެދިޔަ ކަންތައްތައްވެ ނިމިދިޔައީ ކަލަން ބައްލަވައި، ދެން އެ ކިޔަ ކަލޭގެ
ދުރުވެރިންގާތު ކަލަން ބައްލަވާނެވެ!"[38]

قَالَ إِنَّمَآ أَشۡكُواْ بَثِّي وَحُزۡنِيٓ إِلَى ٱللَّهِ وَأَعۡلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ٨٦

﴿86﴾ يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ ދަރިކަލުންގެ ވާހަކަފުޅަށް ޖަވާބުދެއްވަމުން،
އެ ދަރިކަލުންނާ ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހަރެންގެ ހާސްވެރިކަމާއި، އަހަރެންގެ ހިތާމައިގެ ޝަކުވާ
އަހަރެން ދަންނަވާ ކަން ހަމައެކަނި، الله ﷻ އަށެވެ. އެ إِلٰهި، ހުރިހައި
ގެއްލުމަކާއި މުސީބާތެއް ދުރުކުރައްވާ إِلٰهެވެ. ތިޔަ ކަލޭމެން ކުރު ކުރެއްވުމަށް ގޮތް،
ދުރުވެރިކަމާގެ إِلٰهެވެ. އަދި މިހާ ކުރިންނަން ނޫނީގެ ކަންތައްތައް، الله ﷻ ގެ
ހިތްވަރުން އަހަރެންނަށް އެނގެއެވެ. މިހާ، ބާރުގަދަވެފައިވާ މުސީބާތްތަކަށް
ދުރުވެރިވުމުން، އެ ކަންކަމަށް ކެތްތެރިވާ މީހުންގެ މައްޗަށް، އެ إِلٰهُ ބަރަކާތްވާ
ރަޙްމަތްތެރިކަމާއި އިހުސާންތެރިކަމާއި މިހާ ކަލޭމެންނަށްވުރެ ބޮޑަށް އަހަރެންނަށް
އެނގޭއެވެ.[39]

އަދި މުސީބާތެއް ކުރިމަތިވިޔަސް، އެ إِلٰهُގެ ރަޙްމަތާއި މިންވަރުކުރެއްވުމުގެ ދަރުން
ކަމާއި، އެ ހުރިހައި ކަމެއް ދުރުކުރައްވަނީ، އެ إِلٰهُ ކަން ތިޔަ ކަލޭމެންނަށްވުރެ
ބޮޑަށް އަހަރެންނަށް އެނގޭ މެއެވެ. އަދި އަހަރެންގެ ދަރިކަލުން يُوْسُفُ، ދިރި
ދުނިޔޭގައި ހުރިކަން ނުވަތަ ނޫން ކަން މިހާ ކަލޭމެންނަށްވުރެ ބޮޑަށް އަހަރެންނަށް
އެނގޭ ވެސް މެއެވެ."[40]

38- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
39- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
40- مَعَالِمُ التَّنْزِيلِ فِي تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحُسَيْنِ بْنِ مَسْعُودٍ الْبَغَوِي

ދަންނާށެވެ! ތޫނުފިލިކަމެއް، ހިތާމައެއް އަދި ނުރުހުމެއް ކަމެއް ވިޔަސް ދުރުވެރިވުމުން، ހެޔޮދުވަސްތަކުގެ ގޮތުގައި އެ ކަމުގެ ސަލާމަތްވުންކަން ކުރިމަތިވޭ، އެ ކަމެއް ފިލުވައިދެއްވުން އެދި، الله ﷻ ގެ ރަޙްމަތުގައި ދަންނަވައި، ދުޢާކުރުމަކީ ކަންތައްތަކަށް ނަމޫނާއެއް ނޫނެވެ. އަދި އެ ކަމަކީ، ކަތްތިރިކަމާ ފުރުޞަތާ ކަމެއް ވެސް ނޫނެވެ.

ނަމަވެސް، ކަތްތިރިކަމާ ފުރުޞަތުގައި، ކަތްތިރިކަން ގެއްލޭ ކަމަކީ، ތޫނުފިލިކަމެއް، ހިތާމައެއް އަދި ނުރުހުމެއް ކަމެއް ވިޔަސް ދުރުވެރިވުމުން، ކަން ބޮޑުވެ، ހާސްވެ، ހެޔޮދުވަސްތަކުގެ ގޮތުގައި އެ ކަމުގެ ސަލާމަތްކުރުމެވެ. އަދި ކަތްތިރިވުމުން ދިޔަތަ ދަރުމަވާއި، ޝަކުވާއި، ކަތްތިރިންނަކަށް ފުރުޞަތު ދަރަޖައިގެ މަތިން ހަނދާންކުރުމި، الله ﷻ އާފުރ އަންނަނިވި ދަރަޖަތަކަށް ގެއްލިގެންދިޔުމެވެ.[41]

يُوْسُفُ عليه السلام ޖަލުގައި ހުންނަވަނިކޮށް، އެ ރަސްގެފާނު އަރިހަށް، جِبْرِيلُ عليه السلام ވަޑައިގެން ވާހަކަދެއްކެވުން:

الْإِمَامُ أَبُو مُحَمَّدِ الْحُسَيْنِ بْنِ مَسْعُودٍ الْبَغَوِي ނަޤުލުކުރައްވައެވެ. يُوْسُفُ عليه السلام ޖަލުގައި ހުންނަވަނިކޮށް، އެ ރަސްގެފާނު އަރިހަށް ވަޑައިގެން جِبْرِيلُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ.

"އޭ صِدِّيقُއެވެ! އަދުގަނޑަކީ، ކާކުކަން ދެނެވަޑައިގަންނަވަމުތޯއެވެ؟" މި ސުވާލަށް ވިދާޅުވުމަށް ފަހު جِبْرِيلُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހުރެންނަކީ، ޢަރުޝުގެ ވެރި رَبُّ ގެ ރަސޫލެކެވެ. ފޮނުއްވިގެންވާ ރަސޫލަކީއެވެ. އަހުރެންނަކީ، الرُّوحُ الْأَمِينُއެވެ.

جِبْرِيلُ عليه السلامއެވެ."

41- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

ދެން އެ ވަގުތު يُوْسُفُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. ”އެންމެ މާތްކަން ބޮޑު އަދި ކުޅަދާ މަލާއިކަތުންގެ ރައީސް އަދި ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތުން، ރަސޫލުންގެ އަރިހަށް ފޮނުއްވާ ވަޙީގެ އަމާނާތްތެރިޔާ، ބާޒަރުގައި ކުށްވެރީން ވަންނަ ދޮރުން މި ޖަލަށް ވަދެވަޑައިގަންނަވާން ދެއްވީ ކޮންކަމަކުތޯއެވެ؟“ جِبْرِيلُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ.

”އޭ يُوْسُفُ عليه السلام އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ނަބިއްޔުންގެ ސާފުކަމާއި ޠާހިރުކަމުން، ގެމަކާއި ބާއިލްމަތް، اللهُ سبحانه وتعالى ޠާހިރުކުރައްވައި ސާފުކުރައްވާ ކަން، މިބާއަކަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާތޯއެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ބިންމަތުގެ ތެރެއިން އެންމެ ޠާހިރު ބިމަކީ، ނަބިއްޔުން ވަދެވަޑައިގަންނަވާ ބިން ކަމާ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، މިބާ މި ޖަލަށް ވައްދަވައި، މި ޖަލުގެ ވަޑައިގެންނަވާ ބިން، يُوْسُفُ عليه السلام ޠާހިރުކުރައްވައިދީ ކަން މިބާއަކަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާތޯއެވެ؟ އޭ ސާފުކަމާއި ޠާހިރުކަމަށް އަރައިމިއްބި ސާހިބުންގެ ތެރެއިން ވެސް، ސާފުކަމާއި ޠާހިރުކަމަށް އަރައިހުންނެވި ސާހިބާއެވެ! އަދި ތެދުވެރިކަމާ އެކު، ހުރިހައި ކަމެއް ވެސް، اللهُ سبحانه وتعالى އަށް ގާތިކުރައްވާ ބާތިބުންގެ ދަރިކަލުންނެވެ!“ މި ފަދައިން، جِبْرِيلُ عليه السلام ވިދާޅުވުމުން، يُوْسُفُ عليه السلام ދެންނެވިއެވެ.

”صِدِّيقُ ންގެ ހަޔަތުން އަޅުގަނޑަށް ހަދަބް މިބައިން ހާލު ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އަދި ސާފުކަމާއި ޠާހިރުކަމަށް އަރައިމިއްބި، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ ބަޝްރިއްޔަގައި ޒާހިރުކުރައްވައިގެންވާ އަޅުމަކުންގެ މެދާގައި އަޅުގަނޑު ހިމެނުއްވި، ހަމަ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އެހެން ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑު މި ވަނީ، ކުށްވެރި ގޮތްވެރީން ވެއްދި ޖަލުގައި ވެއްޖެ، ގޮސްފިންގެ ހަޔާތުން ޙަދަބްގުވެއްޖެއެވެ.“

މި ޚަބަރައިން، يُوْسُفُ عليه السلام ދަންނަވުމުން، جِبْرِيلُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. "ސާބިތުކަމާއި ޠާހިރުކަމަށް އަހަރެމެންނަކީ އަދި، الله سبحانه وتعالى ގެ ޙަޟްރަތުގައި ޚާއްޞަކުރެއްވިގެންވާ އަޑުތަކުންގެ ތެރޭގައި މިވާ ހިމެނިވަޑައިގެންނެވި، މިވާގެ ހިތްޖެހުމު ފުރިހަމަވެރި ނުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި މިވާގެ ވެރި رَبُّ ގެ އަމުރުފުޅަށް އުރެދިވަޑައިގަތުމަށް މިވާގެ ސާބިތުކަމާ އަމުރުކުރެއްވި ހިނދު، އެ ކަލަނގެ އަމުރުފުޅަށް، މިވާ ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިނުގަތުމުގެ ސަބަބުން ވެސް މެއެވެ.

ދެވަނައަށް، صِدِّيقُ ންގެ ޙަޔާތުން، الله سبحانه وتعالى މިބައަށް ޙަޤީޤަތްދައްކަވައެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ ގެ ޙަޟްރަތުގައި ޚާއްޞަކުރެއްވިގެންވާ އަޑުތަކުންގެ ތެރޭގައި މިވާ ހިމެނިވަޑައި، މިވާގެ ބޮޑިރު ކާބަހިޔަކުންނާ މިވާ ތާރީޚުކުރައްވައި، އެ ބާރުގެންނަވަން، އެ إِلٰهُ ދެއްވި ދަރަޖަ، މިބައަށް ވެސް، އެ إِلٰهُ ދެއްވިއެވެ." މި ޚަބަރައިން جِبْرِيلُ عليه السلام ވިދާޅުވުމުން، يُوْسُفُ عليه السلام ދަންނަވިއެވެ.

"އޭ މާތްކަމާއި އިޙްތިރާމް ލިބޭ جِبْرِيلُ الْأَمِينُ އެވެ! އަޅުގަނޑުގެ ބައްޕާފުޅު يَعْقُوْبُ عليه السلام ގެ ޙާލުޚަބަރު ދަންނަވައިދެއްވުމަށްތޯއެވެ؟" جِبْرِيلُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އާދޭހެވެ! ރިވެތި ގޮތުގައި، ކޮންމެހެން ވަޑައިގަތުމުގެ ސިފައާއި އެ ކަލުގެ ހުރި ޙައްޤުތަކުގެ، الله سبحانه وتعالى މިބާގެ ބައްޕާފުޅަށް ހިބަކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި މިބާ ގެއްލުމުން، މިބާގެ ބައްޕާފުޅަށް ޞަބުރުވެރިކަމާ ހިތްވަރުން ހިއްވަރުދެއްވި ބަރަކާތުގައި ވެސް، މިސްކީންކަމުގެ ކުރިމަތީގައި އެ ހިތްވަރު ހުއްޓުންކުރައްވައި އެ ކަން ސިއްރުކުރައްވައިގެން ހުންނެވިއެވެ. މިހާ، الله سبحانه وتعالى ގެ ޙަޟްރަތުން، މިބާގެ ބައްޕާފުޅު ކުރައްވަން އިޙްތިޔާރުކަމެވެ."

يُوْسُفُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އަޅުގަނޑު ގެއްލުމުން، އެ ކަލޭފުޅު ބައްޕާފުޅު ހިތާމަކުރައްވަނީ ކިހައި މިންވަރަކަށްތޯއެވެ؟" جِبْرِيلُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިބާ ގެއްލުމުން، ތިބާގެ ބައްޕާފުޅު ހިތާމަކުރައްވަނީ، ދަރިން ގެއްލިފައިވާ ހަތްދިހަ މައިން ހިތާމަކުރާ މިންވަރަށެވެ." يُوْسُفُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިޔަ ކަން ތިޔަހެން ހުރިއިރު، ބައްޕާފުޅަށް ލިބިވަޑައިގަންނަވާނީ، ކޮންފަދަ ދަރުމައަކާއި އަޖުރެއްތޯއެވެ؟"

جِبْرِيلُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އެ ކަމަށް ބަދަލީ، ތިބާގެ ބައްޕާފުޅަށް ލިބިވަޑައިގަންނަވާނީ ސަތޭކަ ޝަހީދުންނަށް ދެއްވާ ދަރުމައެވެ." ދެން، ވިދާޅުވިއެވެ. "އަޅުގަނޑުމެން ދެބަފައިން ބައްދަލުވާނެ ކަމަށް ދެކެވަޑައިގަންނަވަމުތޯއެވެ؟" جِبْرِيلُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އާދޭހެވެ! ތިޔަ ދެބަފައިކަލުން ބައްދަލުވެވަޑައިގަންނަވާނެވެ." އަދި جِبْرِيلُ عليه السلام އެ ދެއްވި ޖަވާބު އިވިވަޑައިގަތުމުން، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ ހިތްފުޅު ނުހަނު ބޮޑަށް ހަމަޖެހުނެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިޔަހެން ކަމުގައި ވާނީ ނަމަ، އަޅުގަނޑާ ދިމާވި ކަންތައްތަކާމެދު ހިތަށް ދުވޭ ކަންބޮޑުވުމެއް ވެސް ނެތެވެ."

އަދި ވެސް ރިވާވެގެން ވެއެވެ. يَعْقُوْبُ عليه السلام އަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވި ހުވަފެނެއްގައި، އެ ރަސޫލާގެ އަރިހަށް މަރުގެ މަލާއިކަތާ ޢިޒްރާޢީލްވަޑައިގަތުމުން، އެ މަލާއިކަތާއާ ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. "އޭ މަރުހިފާ މަލާއިކަތާއެވެ! އަޅުގަނޑުގެ ދަރިފުޅު يُوْسُفُ ގެ މަރުހިފެއްވީތޯއެވެ؟" މަރުގެ މަލާއިކަތާ ވިދާޅުވިއެވެ. "يُوْسُفُ ގެ މަރެއް އަދި ނުހިފަމެވެ." ދެން، އެ ހުވަފެނުގެ ތެރޭގައި، ކަލޭގެ ފަސޭހަ މިންވަރަކީ ހަމަޖެހުމެއް، يَعْقُوْبُ عليه السلام ގެ ހިތްފުޅަށް ލިބިވަޑައިގަތުމާ އެކު، يُوْسُفُ عليه السلام އާ ބައްދަލުވެވަޑައިގަންނަވާނެ ކަމުގެ އުންމީދުގައި، އެ ރަސޫލާ ހުންނެވިއެވެ.

އަދި، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ ބޭފުޅުންގެ އަރިހުގައި، އެ ބައްޕާފުޅާ ވިދާޅުވި ކަމުގައި ވެއެވެ. ”ހަމަކަށަވަރުން، އަހުރެންގެ ދަރިފުޅުނޭ، يُوْسُفُ އަށް ފެނުނު ހުވަފެނަކީ، ތެދު ހުވަފެނެއް ކަން، އަހުރެންނަށް ޔަޤީންވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އަހުރެންނާ އަދި ތިޔަ ކުދިން، يُوْسُفُ އަށް ސަޖިދަކުރާނޭ ކަމީ ވެސް ކަށަވަރު ކަމެކެވެ.“[42]

يَٰبَنِيَّ ٱذۡهَبُواْ فَتَحَسَّسُواْ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَاْيۡـَٔسُواْ مِن رَّوۡحِ ٱللَّهِۖ إِنَّهُۥ لَا يَاْيۡـَٔسُ مِن رَّوۡحِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلۡقَوۡمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ٨٧

﴿87﴾ يَعْقُوبُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. ”އޭ އަހުރެންގެ ފިރިހެން ދަރިންނޭވެ! މިސްރަށް ގޮސް، يُوْسُفُ އާއި އޭނާގެ ކޮއްކޮ بُنْيَامِينُ ގެ އެއްވެސް ހަބަރެއް ލިބޭތޯ ތިޔަ ކުދިން ނިކަން މަސައްކަތްކޮށްލާށެވެ! އަދި، الله سبحانه وتعالى ގެ ރަޙްމަތުން އުންމީދު ކަނޑައިލައި، މާޔޫސްވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ތިޔަ ކުދިން ނުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، الله سبحانه وتعالى ގެ ކުޅަދުނަވަންތަކަމާއި ޤުދުރަތާއި އިންކާރުކުރާ މީހުންނާއި، އެ إِلٰه އަށް ކާފިރުވާ ބަޔަކު ފިޔަވައި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަޙްމަތުން އުންމީދު ކަނޑައިލައި، މާޔޫސް ނުވެވޭނެ ވެއެވެ.“[43]

الْإِمَامُ السُّدِّيُّ ވިދާޅުވިއެވެ. މިސްރުގެ ޢަޒީޒުގެ ހަރަކާތްތަކުގައި ހުރިގޮތާއި ސިފަތަކާއި މަތިވެރި އަޚްލާޤާ ބެލި ފަހުން، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ ބޭފުޅުން، އެ ބައްޕާފުޅާގެ އަރިހުގައި ދެންނެވި ވާހަކަފުޅުގެ ތެރޭގައިކަން، މިސްރުގެ ވަޒީރުކަމުގައި، އެ ވަގުތު ހުންނެވީ، އެ ބައްޕާފުޅާގެ ދަރިކަލުން، يُوْسُفُ ކަމަށް، އެ ބައްޕާފުޅަށް ނުހަނު ބޮޑަށް ހީފުޅުވިއެވެ.

42– مَعَالِمِ التَّنْزِيلِ فِي تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ أَبِي مُحَمَّدِ الْحُسَيْنِ بْنِ مَسْعُودٍ الْبَغَوِي
43– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ވުމާއެވެ، يُوْسُفُ ގެފާނާއި ކޮއްކޮ بُنْيَامِينُ ގެ އެއްވެސް ހަބަރެއް ލިބިވަޑައިގަތުމަށް
މަސައްކަތްކުރެއްވުމަށް ބަލައި މިސްރަށް ވަޑައިގަންނަވުމަށް، އެ ދަރިކަލުންގެ
ބޭފުޅުންނަށް، އެ ދަރިކޮޅާ އެންގެވިއެވެ.[44]

فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ قَالُوا۟ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا ٱلضُّرُّ وَجِئْنَا بِبِضَـٰعَةٍ مُّزْجَىٰةٍ
فَأَوْفِ لَنَا ٱلْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يَجْزِى ٱلْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾

﴿88﴾ ދެންފަހެ، يَعْقُوْبُ عليه السلام ގެ ބޭފުޅުންގެ އަރިހުގައި، يَعْقُوْبُ عليه السلام
އެ ދުރުކޮށްވި ވާހަކަ ދުރުވެލާގެ އަޅެ އެއްސެވުމަށް ދަރު، يَعْقُوْبُ عليه السلام ވިދާޅުވި
ގޮތަށް ބަހަރުތަކަށްވައި، يُوْسُفُ ގެފާނާއި ކޮއްކޮ بُنْيَامِينُ ގެ އެއްވެސް ހަބަރެއް
ލިބިވަޑައިގަތުމަށްޓަކައި ބައްޕާފުޅުގެ ބަހާއި، އެ ބޭފުޅުން މިސްރަށް ވަޑައިގަތެވެ. އަދި
މިސްރުގެ ވަޒީރު އަޒީޒުގެ އަރިހަށް ވެދުވަޑައިގަތް ވަގުތު، އެ ވަޒީރުގެ އަރިހުގައި
އެ ބޭފުޅުން ދެންނެވިއެވެ. "އޭ އިއްޒަތްތެރި ވަޒީރު އަޒީޒެވެ! އަޅުގަނޑުމެންނާއި
ތިމާ ވާރުތަވެ، ބިން ހަލާކުވެފައިވާ، އަޅުގަނޑުމެންނާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ
އަހުލުވެރިންނަށް ތަދުހަލުކަށްޖެހިފި، އައިމަކީ ދަރިވެ، އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން
މި ތިބީ ނުހަނު ކުޑަ ބާރުގައެވެ."

ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު، އަޅުގަނޑުމެން މި ގެނައީ މި އަޑި، ވަރަށް ވެސް އަގުހެ
ނުވާ އަދި އެހެނީ ދުރަ ނުހަނު މަދު މުދަލެއްކަމަށް ގެންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް،
މިގެ ކޮރީގައި އަޅުގަނޑުމެން ގެނައި ތަކެތީގެ ބަދަލުގައި، ދިރިހިލާވާ އެކު
މިންކަށަވަރުކޮށްދޭ ކަމަށް، މި ގެނައި ވެސް ދިރިހިލާވެލާވާ އެކު މިންކަށަވަރުކޮށްދޭން
އަޅުގަނޑުމެން އެދުނުއެވެ.

44- مَعَالِمِ التَّنْزِيلِ فِي تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ أَبِي مُحَمَّدِ الْحُسَيْنِ بْنِ مَسْعُودٍ الْبَغَوِي

އަދި ކާބޯތަކެތި ގަދުވަރު ބަލައި، އަތުގަނޑުވުން މި ގެނައި ނުހަނު އަގު ދަތް އަދި
އެހެއިރު މަދު މުދައްކާގެ, އަތުގަނޑުވުމުގެ ހިބައިން ރައްކާކުރައްވައި، ދެއްވުނުހުރި
އެންމެ ރަނގަޅަކަށް ބަލައި ދެއްވައި، އަތުގަނޑުވުންނަން ސަލާމަތްކުރައްވައިދިނީ
އަދުލުވެރިކަމާ އެކު ޚިޔާނާތްނުވާގޮތަށް އަނދިރުގައި އަތުގަނޑުވުން ދަންނަވާލެވެ.
ހަމަކަނަވަރުން، ބާރުސުރުޖެހިފައިވާ މިހުންނަން އެހީތެރިވެ، އެ ކަމަ މިހުންގެ
ދައްކަން އިޙްސާންތެރިޔެވެ، ދުނިޔެއާ އެކު ބަރަކާތްތެރިކަމާ މިހުންނަން، ﷲ سبحانه وتعالى
ނުހަނު ގިނަގުނަ ދަރުމަތަކާއި ހެޔޮވާތް ދެއްވާނުއްޖެވެ.“45

ދަންނާށެވެ! ހިތްވަރާއި، ކެތްތެރިކަމާ އަދި އިޙްސާނާ ނުރުހޭ އެ ނޫން ވެސް ބަލާއެ
ކަންތައްތައް، ﷲ سبحانه وتعالى އެ އިޙްސާނާއަށް ގުދުވެރިކަމަށްވައި ޢާދާ އިލްމީޖާނުކަމަށްވުމެވެ.
އެއީ، އާންމުކޮށް، ގެއްލުވާ އަޚްލާޤު ނަމަ، ކިބައިގައިހުރި ކޮށްތެރިކަމާއި
ޝަރުޢުފުރިވެން އިޙްސާންވެރިން ބޭނުވ، އިމާންކަމާއި ތަޤްވާކަން އިތުރުވ، އާރާއަން
ދެއްވާ ދަރުމަތައް ހެޔޮވާތް އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށެވެ.

އަދި އާންމުކޮށް، ނުބައި ނުރަގަޅު އަޚްލާޤު ނަމަ، ކިބައިގައިހުރި ކޮށްޓެރިކަން
ކުށެވެރިއާ ޝަރުޢުފުރިރުވެން އިޙްސާންތެރިން ބޭނުވ، އިމާންކަމާއި ތަޤްވާކަން
ގެއްލި، ޢާންމު އަޅުއްތާ އަޅުއްވެރިވެލެއްސެން ދިފާއުކުރެވެ. އަދި މިހާކަން ދިމާވެލެއްމަ ދަތިކަމެއް،
ބަލިމަޖެކަމެއް، ހިތާމަވެރިކަމެއް އަދި އެ ނޫން ވެސް އެ ފަދަ ކަމެއްގެ ވާހަކަ
ޝަކުވާކުރުމުގެ ނިޔަތުގައި ނޫނީ މިހާރުގެ ގޮތުގައި ބުނުމަކީ، ހުރި ކަމެއް ކަން
މި އާއްމުން އެނގޭއެވެ. މިސާލަކަށް ބުނާނަމަ، ބޮޑު ބަލިވެއްޖެ ހާދަހާވެ؟ މި ފަދައިން
މިހާކަ ސްވާލުކުރުމި ނަމަ، މި ބުނަނީ ކޮބާކަން ބަލިވެއްޖެ. ބޭނުން ވެސް އެއީ ކުރަމެވެ.

45- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ޝަކުވާތަކީ ދުޢާ ކޮށް ދިނުން އެދުމެވެ. މި ފަދަ ބަހެއް ބުނުމަކީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ. ނުވަތަ ދަތިކަމެއް ދިމާވުމުން އެ ކަމުގައި އަނިޔާވެރިކަމެއް ލިބުން އެއީ ޚަބަރެއްގެ ގޮތުގައި އެ ވާހަކަ ބުނުމަކީ ވެސް ހުއްދަ ކަމެކެވެ.[46]

އަދި ހިތާމަވެރިކަމުން ދުކުވެރިވުމުން، ރޮނުމަކީ، ލޮލުން ކަރުނަ އެޅުމަކީ ޢާންމު ކަމެކެވެ. އަދި ޝަރުޢީ ނައްޞުތަކުން ބަލާއިރު ހުއްދަ ކަމެއް ވެސް މެއެވެ. ނަމަވެސް، އެ ހުރިހާ ކަމެއް ދުކުވެރިވުމުން، اللهُ ﷻ ރުހިވޮޑިނުގަންނަވާ ފަދަ ހުރިހާ ބަހެއް ބުނުން ނުވާނެއެވެ. އަދި އެ ހުރިހާ ބަހަކުން ވެސް ކޮށްގެން ނުވާނެއެވެ. رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ ލޯބިވާ ދަރިކަލުން إبْرَاهِيمُ އަވަހާރަވި ދުވަހު، އެ ރަސޫލާ ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ. «إِنَّ العَيْنَ تَدْمَعُ، وَالقَلْبَ يَحْزَنُ، وَلَا نَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا، وَإِنَّا بِفِرَاقِكَ يَا إِبْرَاهِيمُ لَمَحْزُونُونَ»[47] މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ދެ ލޯ ކަރުނަވެރިވެއެވެ. ހިތަށް ތަދުވެއެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ ވެރި رَبُّ ރުހިވޮޑިގަންނަވާ ބަހެއް ނޫނީ އަހުރެމެން ނުބުނާހުށީމެވެ! އޭ إبْرَاهِيمُއެވެ! ތިބާފުޅާ ވަކިވުމުން، ހަމަކަށަވަރުން، ބައިވަރުން ހިތާމަވެރިވަމުއެވެ!" އޭރު އެ ދަރިކަލުންގެ ޢުމުރުފުޅަކީ އަށާރަ މަހެވެ.

قَالَ هَلْ عَلِمْتُم مَّا فَعَلْتُم بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنتُمْ جَاهِلُونَ ﴿٨٩﴾

﴿89﴾ ދެންނެވުމުން، يُوْسُفُ ؑ ގެ އަޚުން އެ ދަތިކަމުގެ ވާހަކަދެއްކުމުގެ އަޑު އިވިވަޑައިގެން ހިނދު، يُوْسُفُ ؑ ގެ ހިތްފުޅުގައި އެ އަޚުންނަށް ބަލާއި، އޯގާތެރިކަމާއި ރަޙުމަތްތެރިކަން އުފެދުނެވެ.

46- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

47- صَحِيحُ الجَامِعِ لِلْإمَامِ الْبُخَارِي

ވުމާއެކު، އަމިއްލަފުޅުގަން ތަޢާރުފުވެވަޑައިގެންނަވަމުން، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ އެއްބަފާ
އަޚުންނަށް، يُوْسُفُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. “ތިޔަ އަޚުން ކުރެއްވި ކަންތައްތަކުގެ ނަތީޖާއަކީ
ކޮބައިކަމާއި، ތަޙުން ވާނީ ގޮތް އެނގިވަޑައިގެންތިން ތިއްބެވި ޖާހިލުކަމުގައި، يُوْسُفُއާއި،
އޭނާގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ ކޮއްކޮ بُنْيَامِينއާމެދު ތިޔަ އަޚުން ކަންތައްތަކުރެއްވި ގޮތާއި،
އެ ދެ ބޭފުޅުންނަށް ތިޔަ އަޚުން ދެއްވި އުނދަގޫތަކާއި، އެ ދެ ބޭފުޅުންނާ ބޭރު ގޮތުން
ތިޔަ އަޚުން ގެއްލުވި އިތުރުފުޅުތަކެއް، ތިޔަ އަޚުން ހަނދުމަފުޅު އެބަހުރިތޯ؟”[48]

قَالُوٓاْ أَءِنَّكَ لَأَنتَ يُوسُفُۖ قَالَ أَنَا۠ يُوسُفُ وَهَٰذَآ أَخِيۖ قَدۡ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيۡنَآۖ إِنَّهُۥ
مَن يَتَّقِ وَيَصۡبِرۡ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجۡرَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿٩٠﴾

(90) يُوْسُفُ عليه السلام އެ ދެއްކެވި ވާހަކަފުޅުތަކުގެ ހަމަ އެއްސެވުމުން ފަހު،
އެ ބަރާދަރުން އަޚުން ދެންނެވިއެވެ. “ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔައީ އަޅުގަނޑުމެންގެ
އަޚު يُوْسُفުތޯއެވެ؟” އެ ސުވާލުގެ ޖަވާބުގައި، يُوْسُفُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. “އާދޭހެވެ!
އަޅުގަނޑަކީ، يُوْسُفެވެ. އަދި މި ހުންނަވީ އަޅުގަނޑުގެ ކޮއްކޮ بُنْيَامِينެވެ.
ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރަޖަ މަތިވެރިކުރައްވައި، އަޅުގަނޑުމެންގެ
މައްޗަށް، الله سبحانه وتعالى ދަރުމަވަންތަވެވޮޑިގެންވިއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ އަޚުން
އަޅުގަނޑުމެންނާ ދުރުގައި ތިއްބެވުމަށް ފަހު، އެ اِلٰهގެ ޢާލާވަންތަކަމުން އަޅުގަނޑުމެން
އެއްކޮށް މިހާރު މި ވަނީ އެއްތަންކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިމާގެ
އުނދަގޫތަކަށް ކެތްތެރިވެ، الله سبحانه وتعالى ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ތަބާވެތިވެ، ނަހީކުރެއްވި
ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، އެ اِلٰهއަށް ބިރުވެތިވެ، ތަޤުވާވެރިވާ މީހާ ދަންނާށެވެ!

48- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، އެ إِلٰه އަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤްވާވެރިވެ، އެ إِلٰهُ ގެ
އަޑުއަހަންނަން އިޙްސާންތެރިވާ މީހުންގެ ދަރުމަ، ތަރަކަތްތަކައި ވުސް، الله ﷻ
ނަސްގަވައިނުލައްވާތެވެ. ޝައްކެއްނެތެވެ. އެ ކަމުގެ ފުރިހަމަ ޖަޒާ، އެބައިމީހުންނަށް،
އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ."49

އަދި އެ ދެބަފައިކަލުންނަށް، الله ﷻ ރުއްސެވުންލެއްވި ابْنُ عَبَّاس ﵄ ގެ އަރިހުން
ރިވާވެގެން ވެއެވެ. يُوْسُفُ ﵇ ގެ އަޚުންނަށް، އެ ރަސޫލާ ތަޢާރުފުވެވަޑައިގެންނަވުމުން
އެ ދެއްކެވި ވާހަކަފުޅުތަކަށް ދެއްކެވި ހިނިވަރުނަކަދައްތާ ބާދުޒުގަދައި ހުންނަވައިގެންނެވެ.
ވުވާއްކު، މިދަނޑިދަނޑިހިރި ދުރުތަކުގައި ތަރައިދިން، އެ ރަސޫލާގެ ދަތް ތި ދަތްފުޅު
ވަނިކޮށް، އެ ރަސޫލާގެ އަޚުންނަށް ފެނިވަޑައިގަތުމުން، އެ މާރަކަ ދެއްކެވި ބާރުގަޔާ،
يُوْسُفُ ﵇ އާ ވަރަށް ވައްތަރު ބާރުގެއްހުން އެ އަޚުންނަށް ހިތުގެވުމުން، މިތަރު
އަޅުގަނޑުމެންގެ އަޚާ يُوْسُفްތޯއެވެ؟ މި ތިޔައިން ވިދާޅުވެ، يُوْسُفُ ﵇ އާ އެ އަޚުން
ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ.50

قَالُوا۟ تَٱللَّهِ لَقَدْ ءَاثَرَكَ ٱللَّهُ عَلَيْنَا وَإِن كُنَّا لَخَـٰطِـِٔينَ ﴿٩١﴾

﴿91﴾ يُوْسُفُ ﵇ އަށް، އެ ރަސޫލާގެ އަޚުން ދެންނެވިއެވެ. "الله ﷻ ގަސަމި
ދަންނަވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ވެސް، އަޅުގަނޑުމެންނަށްވުރެން ތިބާ އަށް
ގަދަވެރިކުރައްވައި، ފާޟިލުކުރައްވައިފައެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ ވެސް، އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް
ތިބާގެ ދަރަޖަ އުފުއްލަވައި، ޢިލްމުވެރިކަމާއި، ބުއްދިވެރިކަން
ތިބާއަށް ދެއްވައިފައެވެ.

49– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
50– مَعَالِمُ التَّنْزِيلِ فِي تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحُسَيْنِ بْنِ مَسْعُودٍ الْبَغَوِي

އަދި ތިބާއާއި ތިބާގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ އަޚާއާމެދު ގަސްތުގައި އަޅުގަނޑުމެންކުރި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން، އަޅުގަނޑުމެން މި ވަނީ ކަނބޮޑުވެގެން ތިބީ ކުށްވެރިން ކަމުގައި ވެފައެވެ.“51

ދަންނާށެވެ! ކިޔުމުވެރިކަލުނޭ، ބަދަލުހިފުމުގެ ފުރިހަމަ ކުޅަދާނަކަން ލިބި ހުރުމާ އެކު ވެސް، ބަދަލުނުހިފައި ހުރިމަޢާފު ކޮށްދެއްވުމެވެ.

قَالَ لَا تَثۡرِيبَ عَلَيۡكُمُ ٱلۡيَوۡمَۖ يَغۡفِرُ ٱللَّهُ لَكُمۡۖ وَهُوَ أَرۡحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٩٢﴾

﴿92﴾ ބާރަށްވެރިޔަ ހަދަދިން، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން ދަންނަވަމުން، އެ އަޚުންނާ މުޚާޠަބުކުރައްވައި يُوْسُفُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. “މިއަދު އަޚުން ކުރެއްވި ކުށްތަކާމެދު، މިއަދު އަޚުންގެ މައްޗަކަށް ފިއަދަރު އެއްވެސް މަލާމާތެއް، ދެރަ ބަސްއެއް އަދި ކުށެވެސް ނުކުރާނަމެވެ، ދެކޮޅުވެރިކަމެއް ވިޔަސް އަޅުގަނޑުގެ ނަފްސު. އެހެނީ، މިއަދު އަޚުން މިއަދު ތިއްބެވި، މިއަދު އަޚުން ކުށަށް އިޢުތިރާފުވެވަޑައިގެން، އެ ކަމަށް މަޢާފަށް އެދިވަޑައިގެންފައެވެ. ﷲ سبحانه وتعالى، މިއަދު އަޚުންނަށް ފާފަފުއްސަވާށިއެވެ! އެހެނީ، ﷲ سبحانه وتعالى ތީ، ފާފަފުއްސެވުމަށް ފަރު ތައުބާވެ، އެ إِلٰهُ ގެ ބަންޑާރަ ހުޅުވިދާ އަޅުގަނޑުމެން ފާފަފުއްސަވައި، އެބައިމީހުންނަށް ރަޙުމަތްކުރައްވާ ސުވަރުގެ އެންމެ ރަޙީމުވަންތަ إِلٰهއެވެ.“52

ٱذۡهَبُواْ بِقَمِيصِي هَٰذَا فَأَلۡقُوهُ عَلَىٰ وَجۡهِ أَبِي يَأۡتِ بَصِيرٗا وَأۡتُونِي بِأَهۡلِكُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٩٣﴾

51- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

52- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿93﴾ އަދި ބައްޕާފުޅުގެ ބާލުކޮށާގެދުރު، يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުންނާ، އެ ހަސްތޫރާ
ސުވާލުކުރެއްވުމުން، އެ އަޚުން ދަންނަވިއެވެ. “ކޮއްކޮއާއެކު، ބައްޕާފުޅުކުރެއްވި
ހިތާމައިގެ ބޮޑުކަމުން، ރީރިހިކުރެއްވުން ގިނަވެ، ކަޅުކަޅިފުޅު ފުސްވެ،
ބައްޕާފުޅުގެ ލޮލުފުޅު ވަނީ އަނދިރިވެފައެވެ.” އެ އަޑުއައްސަވައިފައި يُوسُفُ عليه السلام
ވިދާޅުވިއެވެ.

“އަޅުގަނޑުގެ މި ގަމީސް ހިއްޕަވައިގެން، ތިޔަ އަޚުން އެނބުރި ހަރަށް
ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ބައްޕާފުޅުގެ މޫނުފުޅުގައި މި ގަމީސް އަޅުއްވާށެވެ!
އޭރުން ބައްޕާފުޅުގެ ލޮލުގެ ފެނުން އަލުން އަނބުރައި އިޢާދަވާނެ، ލޮލުކަން
އަލިކަން ލިބިގަންނާނެއެވެ. އަދި ބައްޕާފުޅުގެ ލޮލުކަން އަލިކަން ލިބުމުން،
ތިޔަ އަޚުންގެ އާއިލާގައި އަހުލުވެރިން ގޮވައިގެން ގާތަށް މިސްރަށް
ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!“53

وَلَمَّا فَصَلَتِ ٱلۡعِيرُ قَالَ أَبُوهُمۡ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَۖ لَوۡلَآ أَن تُفَنِّدُونِ ﴿٩٤﴾

﴿94﴾ އަދި يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން މިސްރުން ފުރައިވަޑައިގެންނެވިމާ،
يُوسُفُ عليه السلام ގެ ގަމީސްކޮޅު އެ ބާރުވެރިންނާ އެކު ގެންދިޔައެވެ. އަދި އެ ބާރުވެރިން
ތިއްބެވި ޤާފިލާ މިސްރުން ހަމަ ފުރުމާ އެކު، يُوسُفُ عليه السلام ގެ ބާފައިކަލުންގެ
ތެރެއިން އެ ވަގުތު، އެ ހަސްތޫރާގެ އަރިހުގައި ތިއްބެވި ބޭފުޅުންނަށް، އެ ހަސްތޫރާ
ވިދާޅުވިއެވެ.54

53- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
54- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

„ހަމަކަށަވަރުން، އަހުރެންގެ ދަރިފުޅު يُوسُفُ ގެ ވަސް އަހުރެންނަށް އެބަ ދުވައެވެ.
އަދި އަހުރެންނަށް، މުސްކުޅިވެ ބުއްދި ގެއްލިފައިހުރި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނޫނޭ
ދޮހަޅު ކަމުގައި ހަދައި، އަހުރެންނަށް ތިޔަ ކިޔުން ފުރައްސާރަކަންކުރާތީ ނަމަ އަދި
އަހުރެން ބުނާ އެއްޗަކީ، އެއްވެސް ޝުޢޫރެއް ނެތި ހުރެގެން އަހުރެން ބުނާ އެއްޗެއް
ކަމުގައި ތިޔަ ކަލޭމެން ނުހަދާށޭ ނަމަ، އަހުރެންގެ ދަރިފުޅު يُوسُفُ މަރުނުވެ، ހުރޭ
ބާރުގައި ދިރިހުރި ވާހަކަ ތިޔަ ކަލޭމެންގެ ގޮތުގައި އަހުރެން ބުނީމުއެވެ.55

قَالُوا۟ تَٱللَّهِ إِنَّكَ لَفِى ضَلَٰلِكَ ٱلْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾

﴿95﴾ ބަޔާންވެދިޔަ ހަބަރިން، يَعْقُوب عليه السلام ވިދާޅުވުމުން، އެ ދަރިކަލުންގެ
ގާތުތެރިކަލުންގެ ތެރެއިން އެ ވަގުތު، އެ ދަރިކަލުންގެ އަރިހުގައި ހިއްޕެވި ބަޔަކުން
ދަންނަވައިފިއެވެ. „ﷲ سبحانه وتعالى ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، يُوسُفُ ދެކެ
ލޯބިފުޅުވުމާއި، އޭނާގެ މަތިން ހަނދުމަފުޅުނައްތަވައި ނުލެއްވުމާއި، އަލުން އޭނާ
ފެނިވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަމަށް ކުރައްވާ އުއްމީދުކުރައްވައި، ކާފުޅު މިހާ ހުންނެވި ކުރިން ވަސް
ހުންނެވި ކަން ޒިކުރުގައި ވަރުގަދައި ކަން ކަމަކަށްވެއެވެ.“56 އަދި يَعْقُوب عليه السلام ގެ އަރިހުގައި
އެ ދަރިކަލުން އެ ބަދުރުން ވިދާޅުވި، يُوسُف عليه السلام ހަވާލުވެއްޖެ ކަން ދަނެގަ ގޮތަށް
އެ ބަދުރުންނަށް ހިތުވާގިއެވެ.57

فَلَمَّآ أَن جَآءَ ٱلْبَشِيرُ أَلْقَىٰهُ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ فَٱرْتَدَّ بَصِيرًا ۖ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّىٓ أَعْلَمُ
مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾

55- تَفْسِيرُ الْإِمَامِ مُقَاتِلِ بْنِ سُلَيمَان
56- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
57- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

﴿96﴾ އަދި، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ ބޭފުޅުން މިސްރަށް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދު، އެ ބޭފުޅުންގެ ރަށަށް އެނބުރި އައެވެ. ދެން ހަމަ އެ ވަގުތު، އެ ރަސޫލާގެ ދަރިކަލުން، يُوسُفُ ދިރިދުނިޔޭގައި ސަލާމަތުން ހުންނެވި ކަމުގެ އުފާވެރި ޚަބަރާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި ދަރިކަލުން ވަޑައިގެން، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ މޫނުފުށު މަތީގައި يُوسُفُ ގެ ގަމީސްކޮޅު ހަމަ ބޭއްވުމާ އެކު، އެ ރަސޫލާގެ ލޮލަށް ފުރިހަމަ ފެނުން ލިބިވަޑައިގަތެވެ. އަދި يَعْقُوبُ عليه السلام އަށް ނުހަނު ބޮޑު އުފާވެރިކަން ލިބިވަޑައިގަތެވެ.

އަދި، އެ ރަސޫލާގެ ބޭފުޅުންގެ ތެރެއިން، އެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި އެ ވަގުތު ތިއްބެވި ބޭފުޅުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިބާ ހަމަކަށަވަރުން، الله سبحانه وتعالى ގެ ފަޟްލުވެރިކަމާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަޙްމަތްތެރިކަމާއި، ދެއްވާވެރިކަމުން، މިހާ ކަލޭމެންނަށްވުރެ ބޮޑަށް، އަޅުގަނޑު ދަންނަ ކަމުގައި، މިހާ ކިޔެންނޭގެ ގޮތުގައި ބޮޑު ފޮނިވެ ނުންނެއްޖެތޯ؟"

ދަންނާށެވެ! يُوسُفُ عليه السلام ގެ ގަމީސްކޮޅެއް، އެ ރަސޫލާ ދެއްވުމުން، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ އެއް ބޭފުޅަކު ކަމުގައިވާ يَهُوذَا ނަމުގެ އަޚުންގެ އަރިހުގައި ވިދާޅުވި ކަމުގައި ވެއެވެ. "މީގެ އެތައް އަހަރެއް ކުރިން، ލޭ އުނގުޅައިފައިވާ ގަމީސްކޮޅަކައިގެން ބައްޕާފުޅުގެ އަރިހަށް ގޮސް، މިހާރު ވެސް އަހަރެން، يُوسُفُ ކައިރި ވާހަކަ ދަންނަވައި، ބައްޕާފުޅު ހިތާމަކުރެއްވި ސަބަބީ އަޅުގަނޑެވެ. ވީމާ، މިއަދު ވެސް، يُوسُفُ ގެ ގަމީސް ކޮޅައިގެން، ބައްޕާފުޅުގެ އަރިހަށް ގޮސް، يُوސُفُ ދިރިދުނިޔޭގައި ސަލާމަތުން ހުންނެވި ޚަބަރު ދަންނަވައި، ބައްޕާފުޅު އުފާވެރިކުރުވާ މިހަކަން ވާނީ ވެސް، ހަމަ އަޅުގަނޑެވެ."[58]

58- تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلإِمَامِ مُحَمَّدِ بن جَرِيرِ الطَّبَرِي

އެ ގޮތުގެ މަތިން މިސްރުގެ ގާފިލާގެ ދަތުރުގައި ނުކުންނަވައިގެން، يُوسُفُ عليه السلام
އެ ދުއްވި ގަމީސްކޮޅައިގެން، يعقوب عليه السلام ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވީ، يعقوب عليه السلام ގެ
ދަރިކަލުން يهوذا بن يعقوب عليه السلام އެވެ.[59]

قَالُواْ يَٰٓأَبَانَا ٱسۡتَغۡفِرۡ لَنَا ذُنُوبَنَآ إِنَّا كُنَّا خَٰطِـِٔينَ ﴿٩٧﴾

﴿97﴾ يعقوب عليه السلام ގެ ދަރިކަލުން، އެ ބައްޕާފުޅުގެ އަރިހުގައި ދެންނެވިއެވެ. "އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައްޕާފުޅާއެވެ! އަޅުގަނޑުމެންގެ ފާފަތަކަށް ފުއްސަވައި ދެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގެން، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޓަކައި ދުޢާކުރައްވައި، الله سبحانه وتعالى ގެ ހަޟްރަތުގައި ދަންނަވައިދެއްވައި، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޓަކައި އިސްތިޣްފާރުކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑުމެންގެ އެއްބަފާ ކުއްޖާ يُوسُفُ އާއި އޭނާގެ އެއްބަނދު އެއްބަފާ ބޭބެ بُنْيَامِين އާމެދު އަޅުގަނޑުމެން ކުށްވެރިވީ ގޮތުން، އަޅުގަނޑުމެން މި ވީ، ނުހަނު ބޮޑެތި ކުށްވެރިން ކަމުގައި ވެފައި ކަން ކަށަވަރެވެ."[60]

قَالَ سَوۡفَ أَسۡتَغۡفِرُ لَكُمۡ رَبِّيٓۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩٨﴾

﴿98﴾ ދެން يعقوب عليه السلام ގެ ދަރިކަލުންގެ އެ އެދިވަޑައިގަތުމަށް، އެ ބައްޕާފުޅު ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. "މިހާ ކުރީންގެ ފާފަތަކަށް ފުއްސަވައިދެއްވުމަށް އެދި، ބައްޕަގެ ވެރި رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުގައި ދަންނަވައި، މިހާ ކުރިންނަން ޓަކައި، ދުޢާކުރައްވާނަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެ إلهި، އެ إلهُ ގެ އަޅުތަކުންގެ ތައުބާއިން، އެ إلهُ ގެ ހަޟްރަތަށް ރުޖޫޢަވެ، ތައުބާވާ އަޅުތަކުންގެ ފާފަ ގިނަގިނައިން ފުއްސަވާ ދެއްވުމުން ނުހަނު ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ، ރަޙީމުވަންތަ إله އެވެ."[61]

59- تَفْسِيرُ الْإِمَامِ مُقَاتِلِ بْنِ سُلَيمَان
60- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
61- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

فَلَمَّا دَخَلُواْ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيۡهِ أَبَوَيۡهِ وَقَالَ ٱدۡخُلُواْ مِصۡرَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ ﴿٩٩﴾

﴿99﴾ ދެން އެއަށްފަހު، يَعْقُوب ﵇ގެ ދަރިކަލުން يُوْسُفُގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންފަވަން ބާކައި، އެ ރަސްގެފާނުގެ އަނބުރާލައި އަސްލުބައިމީހުންނައިގެން، އެ ރަސްގެފާ ދަރުން ފުރައިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި މިސްރަށް ވަޑައިގެން، ދަރިކަލުން يُوْسُفُއާ ބައްދަލުކުރައްވާލުމުން، يُوْسُفُ ﵇ގެ ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅަށް ނުހަނު އިޙްތިރާމުކުރައްވައި، يُوْسُفُ ﵇ގެ ހަނިކޮށް ގާތުކާރުކަމްވައި، ބޮޑުވާރުކުރައްވައި، ކަރުދުޅަށްސަވައި ސަލާމްކުރައްވައިއެވެ.

އަދި، يُوْسُفُ ﵇ގެ އަދިއްރަށުގެ ގޮސްދުވަހުގައި، އެ ރަސްގެފާގެ އަރިހުގައި ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅު ބައިތިއްބަވައިއެވެ. އަދި، يُوْسُفُ ﵇ގެ އަޚުންނައި އެ އަޚުންގެ އަސްލުބައިމީހުންނަށް، يُوْسُفُ ﵇ ވިދާޅުވިއެވެ. "ހަރިހައި ބިރުވެރިކަމާއި ހިތާމަތަކާއް ފިލައިދިޔައިއެވެ. اللهُ ﷻގެ އިރާދަފުޅާއި މިސްވަރުފުޅާ ލައިގެން، މިހާރު ތިޔަ ތިޔަބޭފުޅުން މިސްރަށް ވަޑައިގެންފިލައެވެ. އަދި ތިޔަ ބާރުގެން ތިޔަ ތިޔަބޭފުޅުން ބޮޑަ މަސައްކަތާއި، ތަކުލީފުކަމާއި، އެ ނޫން ފަސް އެންމެހައި ހިތާމަ ކަންތަކުން ދުރުވެވަޑައިގެންފިއެވެ. ވީމާ، اللهُ ﷻގެ ވަގުތާލައިގެން، އަމާންކަމާ އެކު މިސްރަށް ލައިބައިވަޑައިގެން، ތިޔަ އަޚުންގެ އަސްލުބައިމީހުންނާ އެކު މިސްރުގައި ދިރިއުޅުއްވާށެވެ!"[62]

ދަންނާށެވެ! يَعْقُوبُ ﵇އާއި، އެ ރަސްގެފާ ބައްދަލުވުން އުޅުއްވީ، ޝާމުގެ ކަނަނައެވެ. ކަނާއާނު މި ނަން ކިޔުނު ސަރަހައްދެއްގައެވެ. يَعْقُوبُ ﵇އުޅުއްވީ ބަނާއި މިސްރާ ދުވަހު އަނގޮލު ހަރަނގުރުގެ ދުރުމިންނުހި ކަމުގައި ވެއެވެ.[63]

62– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَصَفْوَةُ التَّفَاسِير لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي
63– تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

ދުރީ، 464 ކިލޯ މީޓަރެވެ. ކަންޢާނުގެ ސަރަހައްދު މިއަދު ވަނީ، ސޫރިޔާއި، ލުބްނާނާއި، ފަލަސްތީނާއި، އުރްދުނާއި، މި ހަތަރު ޤައުމުގެ ސަރަހައްދުގެ ތެރެއަށް ވަދެފައެވެ. އޭގެ ތެރެއިން އުރުދުނަށް ވަން ބައި ވަނީ އެ ޤައުމުގެ ހުޅަނގު ސަރަހައްދުގައެވެ.

އަދި ދަންނާށެވެ! ކަންޢާނުގެ ސަރަހައްދު ދޫކޮށްލައްވައި، يَعْقُوبُ عليه السلام މިސްރަށް ހިޖުރަކޮށްލެއްވި ދުވަހު، އެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ތިއްބެވި، އެ ރަސޫލާގެ ބޭފުޅުންނާ އެ ބޭފުޅުންގެ އަނބުދަރިންގެ ޢަދަދަކީ، ދެ ޖިންސުން ހަތްދިހަ ދެ ބޭފުޅުން ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[64]

އަދި، مُوسَى عليه السلام ގެ ޒަމާނުގައި، يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ ދަރިފަސްކޮޅުން އައިސް ތިބި، ބަނީ އިސްރާއީލު ބޭގައިގެ މީހުން މިސްރުން ނުކުމެއިރު އެބައިމީހުންގެ ޢަދަދަކީ، ހަ ލައްކަ ހަތްދިހަ ހާސް މީހުން ކަމުގައި ވެސް ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[65]

وَرَفَعَ أَبَوَيۡهِ عَلَى ٱلۡعَرۡشِ وَخَرُّواْ لَهُۥ سُجَّدٗاۖ وَقَالَ يَٰٓأَبَتِ هَٰذَا تَأۡوِيلُ رُءۡيَٰيَ مِن قَبۡلُ
قَدۡ جَعَلَهَا رَبِّي حَقّٗاۖ وَقَدۡ أَحۡسَنَ بِيٓ إِذۡ أَخۡرَجَنِي مِنَ ٱلسِّجۡنِ وَجَآءَ بِكُم مِّنَ ٱلۡبَدۡوِ
مِنۢ بَعۡدِ أَن نَّزَغَ ٱلشَّيۡطَٰنُ بَيۡنِي وَبَيۡنَ إِخۡوَتِيٓۚ إِنَّ رَبِّي لَطِيفٞ لِّمَا يَشَآءُۚ إِنَّهُۥ
هُوَ ٱلۡعَلِيمُ ٱلۡحَكِيمُ ١٠٠

﴾100﴿ އަދި، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅުގެން މާތްކޮށް ހިތްމަވައި، އެ ދެކަނބަލުންނަށް ޢިއްޒަތާއި، ޝަރަފުވެރިކުރުމުގެ ގޮތުން، يُوْسُفُ عليه السلام އިރިސްކުރަވަޑައިގެން ހިންގަވާ ތަޚްތުގައި، އެ ދެކަނބަލުން ބައިތިއްބެވިއެވެ.

64- تَفْسِيرُ الْإمَامِ مُقَاتِلِ بْنِ سُلَيمَان
65- تَفْسِيرُ جامِعِ الْبَيَانِ لِلإمَامِ مُحَمَّدِ بن جَرِيرِ الطَّبَرِي

އަދި، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ ކަނާތްކޮޅުގެ ފަރާތުގައި ބައްޕާފުޅު އަދި ވާތްކޮޅުގެ ފަރާތުގައި މަންމާފުޅު ބޭންދެވި، يُوْسُفُ عليه السلام ގެ ބައްޕާފުޅާއި، މަންމާފުޅާއި، އެ ރަސޫލާގެ އެގާރަ އަޚުން އެ ރަސޫލާއަށް އިޙްތިރާމުކުރައްވައި މާތްކޮށް ހިތްވުމުގެ ގޮތުން، އެ ރަސޫލާއަށް ކުރިމަތިލައްވައި، އެ ރަސޫލާގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި ސަޖިދަކުރައްވައިދެން ވެއްޓުނެވެ. އަދި، يُوْسُفُ عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ ބައްޕާފުޅާއެވެ! އަޅުގަނޑެން އިސްވެދިޔަކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން، މިއަދު ހުރިހައި ކަމެއް ސަޖިދަކުރައްވާ، އަޅުގަނޑު ކުޑައިރު އަޅުގަނޑަށް ފެނުނު ހުވަފެނުގެ ތަފްސީރެވެ. އެ ހުވަފެނުގެ ވާހަކަ، އަޅުގަނޑު ވާނީ ބައްޕާފުޅުގެ އަރިހުގައި ދަންނަވައިފައެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑުގެ ވެރި رَبُّ މި ވަނީ އަޅުގަނޑަށް ފެނުނު ހުވަފެނަށް، ޙައްޤު ތެދު ކަމުގައި ލައްވައި، އެ ފެނުނު ގޮތާ އެއްގޮތަށް އެ ކަން ހިނގައިދެއްވައިފިއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އޭ إِلٰهِ، ވަޅުގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑު ނެރުއްވައި، ޖަލުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވައި، އަޅުގަނޑުގެ ވެރިކަން އިޙްސާންތެރިވެވޭގެންނެވި اللهއެވެ.

އަދި އަޅުގަނޑާއި އަޅުގަނޑުގެ އަޚުންގެ ދެމެދުގައި ޝައިޠާނާ ފުރައްދި ދޮގުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން، އަޅުގަނޑުމެންގެ ދެމެދުގައިވާ އަޚުވަންތެރިކަމުގެ ގުޅުން ފަސާދަކޮށް ނެތިދިއުމަށް ފަހު، އެ ކަލާނގެ އިޙްސާނުކުރެއްވީ ހަނދާންކުރެއްވީ اللهއެވެ. އަދި ބައްޕާފުޅާއި އަޅުގަނޑުގެ ހުރިހައި އަޚުން، ބަޔާބާނާއި ބާދިޔާގެ ދަނޑި ދިރިއުޅުމުން ނެރުއްވައި، އަޅުގަނޑުގެ ގާތަށް މިސްރަށް ގެނެސްދެއްވައި، މި ހުރިހައި ކަމެއްކުރައްވާ އަޅުގަނޑަށް ރަނގަޅު ގޮތް ފުރުޞަތުކޮށްދެއްވައި، އަޅުގަނޑުގެ ވެރިކަން، އިޙްސާންތެރިވެވޭގެންނެވި اللهއެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑުގެ ވެރި رَبُّ، الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهُ މިންވަރުކުރައްވާ ކޮންމެ ކަމެއް، އެ މިންވަރުކުރެއްވި ގޮތަކަށް އެ ކަމެއް ހިންގަވައި ތަދްބީރުކުރައްވާފުޅުގައި ނިހާޔަތަށް އެގޭވަންތަ إِلٰهއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުންގެ ހުރިހައި ކަމަކާއި، އެބައިމީހުންގެ މަސްލަޙަތު މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلٰهއެވެ. އަދި އުފެއްދެވުމާއި، ހަޔާތްދެއްވުމާއި، ނިޔާކުރެއްވުމާއި، ޝަރުޢުކުރެއްވުމުގައި ޙިކުމަތްތެރިވަންތަ إِلٰهއެވެ.“66

ދަންނާށެވެ! يَعْقُوبُ عليه السلام އަށް ދެއްވުނު ޝަރީޢަތުގައި، މީހުންނަށް ބޯލަނބައި އިޙްތިރާމުކުރުމުގެ ގޮތުން ކުރިމަތިލައިގެން ސަޖިދަކުރުން ހުއްދައެވެ. ނަމަވެސް، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި، މީހުންނަށް އަދަބުވެރިވެ އިޙްތިރާމުކުރުމުގެ ގޮތުން ބޯލަނބައި ކުރިމަތިލުމަކީ ވެސް، އަދި ސަޖިދަކުރުމަކީ ވެސް، އެއްވެސް ބާވަތަކަށް ހުއްދަ ކަންކަމެއް ނޫނެވެ.

ސަބަބަކީ، الله ﷻ ޚާއްޞަ އެކަން އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކަށް ދުރުވުމާއި ސަޖިދަކުރުން، ޝިރުކުގެ ދަރަޖައިގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެވެ. އަދި ޝިރުކުކުރުމަށް މަގުފަހިވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި އެ ކަންތައްތައް ހިމެނޭ ކަމެވެ.67

رَبِّ قَدۡ ءَاتَيۡتَنِي مِنَ ٱلۡمُلۡكِ وَعَلَّمۡتَنِي مِن تَأۡوِيلِ ٱلۡأَحَادِيثِۚ فَاطِرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ أَنتَ وَلِيِّۦ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۖ تَوَفَّنِي مُسۡلِمٗا وَأَلۡحِقۡنِي بِٱلصَّٰلِحِينَ ١٠١

66– تَفْسِيرُ الْإِمَامِ مُقَاتِلِ بْنِ سُلَيمَان وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

67– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿101﴾ يَعْقُوبُ عليه السلام ގެ އަރިހުގައި، يُوسُفُ عليه السلام އެ ދެއްކެވި ވާހަކަފުޅުތަކަށް ފަހު، يُوسُفُ عليه السلام ގެ ވެރި رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތަށް ރުޖޫޢަވެވަޑައިގެން ދުޢާކުރައްވައި، އެ إِلٰهަށް، އެ ރަސްކަލާ ދަންނަވައިފިއެވެ. "އޭ އަޅުގެ ވެރި إِلٰهއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، މިބިމުގެ ބިޑުގައި، ތިބާ إِلٰهُ، މި އަޅާއަށް އިއްޒަތާއި ޝަރަފުދެއްވައި، މިބިމުގެ ޚަޒާނާތަކުގެ ވެރިކަން ދެއްވައި، މި އަޅާއަށް ހުނަރު ބޮޑު ބައެއް ދެއްވީމުއެވެ. އަދި ހުވަފެން ތަޢުބީރުކުރުން ދަސްކޮށްދިނީ އަދި މި ނޫން ވެސް ގިނަ ކަންކަން، މި އަޅާއަށް، ތިބާ إِلٰهُ ދަސްކޮށްދެއްވީމުއެވެ.

އޭ އިސްވެދިޔަ މިސާލަކާ ނުލައި އުފެއްދެވި ބިން އުފެއްދެވި، إِلٰهއެވެ! ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި މި އަޅާގެ ހިމާޔަތް ކަލޭ ބަލަހައްޓަވާ ވަލީވެރިޔާ އަދި މި އަޅާގެ އެހީތެރިޔާ، ތިބާ إِلٰهއެވެ! ފަހު، ތިބާ إِلٰهަށް ކިޔަމަންތެރި މުސްލިމެއްގެ ގޮތުގައިވާ ހާލު މި އަޅާގެ މަރުގެންނަވައި، މި އަޅާގެ ކާބަފައިންގެ ތެރެއިންވާ ނަބިއްޔުންނާއި، ސާލިޙުވެރިންނާއި، ބޭފުޅުންގެ ތެރޭގައި މި އަޅާ ހިމަނުއްވައި، ޤިޔާމަތުދުވަސް މި ނަން ހިއްސު ސަވާބުގެ ވަރުގައި ނިކުމެވުމުގައި، އެ ބޭފުޅުންނާ މި އަޅާ އެއްކޮށްކުރައްވާނދޭވެ!"[68]

ދަންނާށެވެ! يُوسُفُ عليه السلام ކޮއްފުޅުއިރު، އެ ރަސްކަލާއަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވި ހުވަފެނުގެ ފެނިވަޑައިގަތުމާއި، އެ ހުވަފެނުގެ ތަޢުބީރުވުމާ، އޭގެ ތަފްސީލު، އެ ރަސްކަލާގެ ދުވަސްދުވަހާ ދެމެދު 40 އަހަރު ވޭތުވި ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އަދި އެ ދުވަސްދުވަހު ވޭތުވީ 80 އަހަރު ކަމުގައި ވެސް ރިވާވެގެން ވެއެވެ.[69]

68- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
69- تَفْسِيرُ جامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

ރަނގަޅު ކޮށް ފުއްދުމެއް ކަން ޑޭގަން ދަސްވެދޭން ވަނީ، ހުރިހާ ކަމެއް،
ޑޭގަން ދަސްވެދޭނާ އިލާހެވެ.

އަދި، يُوسُف عليه السلام އިހުސާންތެރިވެގެން އިންސާފާ ދެންނެވުމުގައި، އެ ރަސްކަލާގެ ވަޒީރުގެ
ފިރިހެނުގައި އެ ރަސްކަލާ ބަނދުކުރި ބަނދީގެ، އެ ރަސްކަލާގެ މަންމާފުޅު، رَاحِيلُ
އަވަހާރަވުމަށް ފަހު، يَعْقُوب عليه السلام ހާލުގައި ބެއްލެވިއީމު يُوسُف عليه السلام ގެ މަންމާފުޅު
ފިރިހެނުގެ ބޭބެއިއަށްޓަކައި ކަނބަލުން ތިން ޗާނަޔަށް ގެނެސް ވެއެވެ. އަދި، يُوسُف عليه السلام ގެ
ބެއްބެއިންގެ، މަންމާފުޅުގެ އިން، يُوسُف عليه السلام ގެ އަޚުންނާއި އެ އަޚުންގެ އަޚުލާޤުބެއިން
މިސްރަށް ވަޑައިގެން އައިސްކަމާ ދިމާއުޅެއުމަން ބުއްޖުޒުގެން
މި ޙާދިސާގައި ބައްޔަށްވިޔަ ދުރާލާ ހަރުކުރައްވައި، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ ރަސޫލަކަށް އެންބިޔަވެއިވުމަން
ސަވުދުކުރިވެވިއެގެން، މި ދުނިޔެ ދޫކޮށްވެލައްވަން، يُوسُف عليه السلام އުނދަގޫކަމުވެއްވިއެވެ.

ވެރާއިކު، ނަބިއްޔުންނާއި ރަސޫލުންގެ ތެރޭގައިން، މި ދުނިޔެ ދޫކޮށްލައްވަން
އެދިވަޑައިގެން، އެ ކަމަށް އުނދަގޫކުރެއްވީ، ހަމައެކަނި، يُوسُف عليه السلامއެވެ.
އެ ރަސްކަލާ އަވަހާރަވީ يَعْقُوب عليه السلام އަވަހާރަވުމާ 2 އަހަރު ފަހުންނެވެ. އޭރު،
يُوسُف عليه السلام ގެ އުމުރުފުޅަކީ 110 އަހަރުފުޅެވެ. ބެއްބެއިން މިސްރުގައި އުޅުއްވީ
21 އަހަރުއެވެ. ވަގުތު އެއްކަލައިގެންނިޔަ، يُوسُف عليه السلام ގެ އުމުރުފުޅަކީ 17 އަހަރެވެ.
މިއީ، يُوسُف عليه السلام ތެއްބެގެއިރު، އެ ރަސްކަލާއަށް ފުރިވަޑައިގެންނެވި ހުވަފެންފުޅު
ފުރިވަޑައިގަތުމާއި، އެ ހުވަފެންފުޅު ރަސްދާނެވެއްކަމަށް، އޭގެ ތަފުސީލު، އެ ރަސްކަލާގެ
ޙުކުމުން ދުނިވަޑައިގަތުމާ ދުރުދުރު ފާތުމީ 80 އަހަރު ކަލުގައި ރިވާކުރައްވާ ބާރުގެން
ރިވާކުރައްވާ ގޮތެވެ.[70]

70– تَفْسِيرُ الْإِمَامِ مُقَاتِلِ بْنِ سُلَيمَان وَتَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

ذَٰلِكَ مِنۡ أَنۢبَآءِ ٱلۡغَيۡبِ نُوحِيهِ إِلَيۡكَۖ وَمَا كُنتَ لَدَيۡهِمۡ إِذۡ أَجۡمَعُوٓاْ أَمۡرَهُمۡ وَهُمۡ يَمۡكُرُونَ ﴿١٠٢﴾

﴿102﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! يُوسُفُ عليه السلام ގެ މި ވާހަކަތަކީ، ޣައިބުގެ ޚަބަރުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ޚަބަރުތަކެކެވެ. އަދި އެ ޚަބަރެއް، އިބަ ރަސޫލާއަށް، ތިމަން إِلٰه އަންގަވައިދެއްވީ ވަޙީގެ ޒަރީޢާއިންނެވެ. އަދި އެ ގޮތަށް، އެ ޚަބަރެއް، އިބަ ރަސޫލާއަށް، ތިމަން إِلٰه އަންގަވައިދެއްވުމު ނަމަ، އެ ޚަބަރުތަކަކީ، އިބަ ރަސޫލާއަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނޭ ޚަބަރުތަކެއް ނޫނެވެ. يُوسُفُ عليه السلام ވަޅަކަށް ވައްޓަވައިލެއްވުމަށް އެ ރަސޫލާގެ އަޚުން ޖަމާވެފައި ސަޢުޔުކުރެއްވިއިރު އަދި އެ އަޚުންގެ އެ ނުބައި ޚުރުޖުވުން ތަންފީޛުކުރެއްވިއިރު ވެސް، އެ އަޚުންނާ އެކު، އިބަ ރަސޫލާ ވަޑައިގެން ނުވެއެވެ.

އަދި، يُوسُفُ عليه السلام ގެ އަޚުން އެ ބޭރުވުމުގެ ބައްޕާފުޅު، يَعْقُوبُ عليه السلام އަށް ޚިޔާނާތް މަކަރުހައްދަވައި، އެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި އިޢުތިރާފުވުމަށްދިޔައިރު ވެސް، އެ ބައްޕާފުޅާ އެކު، އިބަ ރަސޫލާ ވަޑައިގެން ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، يُوسُفُ عليه السلام ގެ މި ވާހަކައިން ވެސް ޔަޤީނުވެ އެނގެނީ، އިބަ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް، اللهُ سبحانه وتعالى ވަޙީ ބާވައިލައްވާ ކަމެވެ. އަދި މި ހުރިހާ ކަމަކުން ދަލީލުވެދެނީ، އިބަ ރަސޫލާގެ ނުބުއްވަތުކަމާއި، އިބަ ރަސޫލާ ގެންނެވި ރިސާލަތުގެ ޙަޤީގަތުގެ މައްޗަށެވެ.[71]

وَمَآ أَكۡثَرُ ٱلنَّاسِ وَلَوۡ حَرَصۡتَ بِمُؤۡمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

﴿103﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި، އިބަ ރަސޫލާގެ ރަސޫލުކަން ތަޞްދީޤުކޮށް، މި ދީނަށް އީމާންވުން، އިބަ ރަސޫލާ ވަރަށް ބޭނުން ކަމުގައި، މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ގިނަ މުއުމިނުން ނުވެއެވެ.

71– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެއީ، އެބައިމީހުންނަށް ދީނުގެ ދަޢުވަތުދެއްވުމުގައި ކިތަންމެ ގިނަ މަސައްކަތްތަކެއް
ކުރައްވައި އަދި އެ ކަމަށް، އިބަ ރަސޫލާ ހިތްއެދުން ދަރިވުމިވަޑައިގެންނެވި ކަމުގައި
ވިޔަސް މެއެވެ. ވީމާ، މީސްތަކުންގެ ގިނަބައިން ދިނަ ބަހަކު، އީމާންކަން ޤަބޫލުނުކުރާނެ،
އިބަ ރަސޫލާގެ ދަޢުވަތަށް ފުރަގަސްދޭ ކަމަށް ބަލައި، ހިތާމަފުޅުކުރުއްވައި،
އިބަ ރަސޫލާގެ ހަލާކަށް ގެއްލުވިޔަނުދެއްވާށެވެ![72]

وَمَا تَسْـَٔلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾

﴿104﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާގެ ދަޢުވަތުގެ މުޤާބިލަކަށް، ހައްގު ފިސޫ ބަދަލު
ކަލޭގައި ފިޔަވަ، އިބަ ރަސޫލާގެ ދަޢުވަތު ޤަބޫލުކުރާނަން، މި ޤުރުއާނަށް އީމާންވާށެވެ.
އެހެނީ، އިބަ ރަސޫލާގެ ދަޢުވަތު މިހެން އީމާންވުމަށް އެދިވަޑައިގެން، މި ޤުރުއާނަކީ
އެބައިމީހުންނަށް ނަސޭހަތްދެއްވައި، އެބައިމީހުންނާ، އިބަ ރަސޫލާ ހިތަ ދެއްވާ،
ދީނި އިރުޝާދުގެ ބަދަލުގައި، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް،
އިބަ ރަސޫލާ އެދިވަޑައިގެން ނުގަންނަވަމުއެވެ.

ޝަރުޢީއަޙްކާމުތަކެވެ. މި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ، އެ ހުރިހާ މީސްތަކުން އިބުރަތާއި
ނަސޭހަތް ހާސިލުކުރުން، ހިދާޔަތް ލިބިގަތުން، ތަދުބީރުކުރުމަށް ޓަކައެވެ. ވީމާ،
އެންމެހާ އިންސާނުންނާއި ޖިންނުންނަށް ބަޔާނެއް ހަނދާންކޮށްދިނުމުގެ ކަލޭގައިގައި
ނަސޭހަތެއް ކަމުގައި ދެނީ، މި ޤުރުއާން ނަފްޢުއެވެ.[73]

وَكَأَيِّن مِّنْ ءَايَةٍ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾

72- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
73- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿105﴾ އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ފެތުރިފައިވާ ހެކިތަކާއި ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން، اللهُ ﷻ ގެ
އެއްކައުވަންތަކަމާއި ކަރަކުގަދުންވަންތަކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރަނިވި ހިތްހިތަށް
ދަލީލުތަކާއި، ހެކިތަކާއި، ޙުއްޖަތްތަކެއް އެބައިމީހުންނަށް ފެނި، އެބައިމީހުންގެ
ކުރިމަތީގައި އެ ކަންތައްތައް ހިނގާއިރު ވެސް، އެ ހެކިތަކުން އެބައިމީހުން އެއްކިބާވެ،
އެ ކަންކަމާމެދު އެބައިމީހުން ފިކުރުނުކުރާ ހިތްހިތަށް ހެކިފަހާރެއްތޯ؟

އެ ހެކިތަކާއި ދަލީލުތަކަކީ، އިރާއި، ހަނދާއި، ތަރިތަކާއި، ގަސްގަހާގެއްސާއި،
ފަރުބަދަތަކާއި، އެ ނޫން ވެސް ކައުނުގައިވާ އެންމެހައި ތަކެއްޗެވެ. ނަމަވެސް،
ރޭއާއި ދުވާލު މީސްތަކުންނަށް އެ ތަކެތި ފެންނަމުންދާއިރު ވެސް، ގިނަ ބަޔަކު ވަނީ،
އެ ތަކެތި ނުދެކޭ ބަޔަކު ފަދައިން އެ ތަކެތީގެ މަތިން އާދިފާވެގެންދާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.
އަދި އެ ތަކެއްޗާމެދު ވިސްނައި ފިކުރުނުކޮށް، އެ ތަކެތިން، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި
ކަރަކުގަދުންވަންތަކަމުގެ މައްޗަށް، އިބުރަތާއި ދަލީލު ލިބިގަންނަ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.74

وَمَا يُؤۡمِنُ أَكۡثَرُهُم بِٱللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشۡرِكُونَ ﴿١٠٦﴾

﴿106﴾ އަދި ޝިރުކުކުރާ ބަހަކު ކަމުގައިވާ ބާވަތުގައި ދުނިޔެ، މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން
ގިނަ މީހުން، اللهُ ﷻ އަށް އީމާންވެ ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި
ކަރަކުގަދުންވަންތަކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރަނިވި ގިނަގިނަ ދަލީލުތަކާއި ހެކިތައް
އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ފެތުރިފައިވާއިރު ވެސް، ގިނަ މީހުންނަކީ، އެ ދަލީލުތަކާއި
ހެކިތަކާމެދު ވިސްނައި ފިކުރުނުކޮށް، އެ ކަންކަމުން އިބުރަތް ލިބިގަނެ، އެބައިމީހުންކުރާ
ޢިބާދަތުގައި، اللهُ ﷻ އަށް ޝަރީކުންތަކާ ބަޔަކު ކަމުގައި އެބައިމީހުން ހުންނައެވެ.

74- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި އެބައިމީހުންނަކީ، އެބައިމީހުން ހައްދަވައި ބަދަހައްޓަވައި، އެބައިމީހުންނަށް ރިޒްޤުދެއްވާނީ އަދި އެންމެހައި ތަކެތި އުފެއްދެވީ އެ ތަކެތީގެ ހާލިޤުވެރިޔާ، الله ﷻ ކަމުގައި ވުން، އެ إِلٰهُ ގެ ރުބޫބިއްޔަތުވަންތަކަމުގެ އިސްބާތުކުރާ ބަޔާނެވެ. ނަމަވެސް، الله ﷻ ގެ އުލޫހިއްޔަތުގެ ޙައްޤުކަން އުޅަނދުތަކަށް އިސްބާތުކުރަމުން ދިއުމުގެ ސަބަބުން ...

އަދި، الله ﷻ ގެ ރުބޫބިއްޔަތާއި އުލޫހިއްޔަތުގެ ޤަބޫލުކުރާކަން ...

ދަންނާނެވެ! މިސްކީނުންގެ ތުރުއިން ދިނަ ބަރަކާ، الله ﷻ ނަން އީމާންވާ ކަލަން ބޮނާ ބާރުގައި ވެސް، އެކި ސިފަސިފަގައި، އެ إِلٰهَ އެހެނިހެން ފަރާތްތައް ބައިވެރިކޮށް ސިރުކުކުރާ ކަން މި އާދަމް ދަރިވަރުން އުނގެއްވީ. އޭގެ ތެރޭގައި އެބައިމީހުންކުރާ އަޅުކަމުގެއްޓާއި، ބުދުތަކުގައްޓާ އަދި އެ ނޫނޫ އެހެނިހެން ކަންކަމުގައި ވެސް ސިރުކުކުރާގޮތެވެ.

الله ﷻ ގެ ރަބުވިއްޔަތުގެ އީމާންވުން

ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ގެ ރަބުވިއްޔަތަށް އީމާންވުމަކީ، އުޅެމީހާއި ބިމާ އަދި އެ ދެމެދުގައި ވާހައި ތަކެތި ހެއްދެވުމާއި ބެލެހެއްޓެވުމާއި ރިޒުޤު އަދި އެންމެހައި ދިރޭ ތަކެއްޗާއި، ދިރުމެއް ނުވާ ތަކެތީގެ ހުރިހައި ކަމެއް، ކަށަވަރު ހުރިހައި ކަމެއް ތަދުބީރުކުރެއްވުމަކީ ހިންގަވާ، الله ﷻ ކަމާއި، އެ ކަންކަމުގައި، އެ إِلٰهَ އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު އަދި އެހީތެރިއަކު ވުމަކަށް ނުވާކަމަށް ހިތުގެ އަޑިން ގަބޫލުކުރާން އީމާންވުމެވެ. الله ﷻ ގެ ރުބޫބިއްޔަތަށް އީމާންވުމަކީ ވެސް މިއެވެ.

މައްކާގެ މުޝްރިކުން ވެސް، ބޮޑަށް އަޅުކަންކުރި ސިރުކުކުރުން މަތީ ދުވަސްވެފައި، الله ﷻ އީ، އެބައިމީހުންނާ އަދި އެންމެހައި ތަކެތީގެ ވެރި رَبُّ ކަމުގައި ބޮނެ، އެ إِلٰهَގެ ރުބޫބިއްޔަތަށް އެބައިމީހުން އިޤްރާރުވިއެވެ. މި ކަމަށް އިޝާރާތްކުރައްވައި، سُورَةُ الْمُؤْمِنُونَ ގައި، الله ﷻ ވަޙީކުރައްވައިފައި ވެއެވެ. ﴿قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ މާނައީ: "މުޝްރިކުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެނގޭ ނަމަ ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ! ބިމާއި ބިމުގައި ވާހައި އެއްޗެއް، މިލްކުވެގެންވަނީ ކާކު ފަރާތަކަށްހެއްޔެވެ؟"

﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلا تَذَكَّرُونَ﴾ މާނައީ: "އެބައިމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. اللهއަށެވެ.
އިބަ ކަލޭގެ ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަކަންވިއްޔާ، ތިޔަބައިމީހުން ނަސޭހަތްލިބިގަންނަނީ
ކަމަ ހީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟" ﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّماواتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ މާނައީ:
"އިބަ ކަލޭގެ ވިދާޅުވާށެވެ! ހަތް އުޑުގެ ވެރިއަކީ އަދި މާތްވެގެންވާ ޢަރުޝުގެ
ވެރިއަކީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟" ﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلا تَتَّقُونَ﴾ މާނައީ: "އެބައިމީހުން
ދަންނަވާނެއެވެ. އެ ހުރިހައި ކަމެއްވެސް اللهއަށެވެ. އިބަ ކަލޭގެ ވިދާޅުވާށެވެ.
ތިޔަކަންވިއްޔާ، އެ إلٰهއަށް ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތި ނުވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟"

﴿قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلا يُجارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ މާނައީ:
"އިބަ ކަލޭގެ ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭ ނަމަ ނިކަން
ބުނެބަލާށެވެ! އެންމެހައި ތަކެތީގެ ރަސްކަމުގެ ވެރިކަމުވެސް އަދި، އެ إلٰهާ ދެކޮޅަށް
އެއްވެސް މީހަކަށް ރައްކާތެރިކަމެއްދެވެން ނުދެވޭ އަދި އެ ކަލާނގެ
ޢަޛާބުގައި އެންމެހައި ތަކެތީގެ މިލްކުވެރިކަން ވާވަރުވެފައި ކާކުހެއްޔެވެ؟"
﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ﴾ މާނައީ: އެބައިމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.
އެ ކަންކަން ވެސް ހުރީ، اللهއަށެވެ. އިބަ ކަލޭގެ ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަކަންވިއްޔާ،
ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެ ކަންކަން ޙަޤީ ކަމަ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟"[75]

ޝަރުޙަކުރެވުނެވެ. އިސްވެދިޔަ އާޔަތްތަކުގެ ބަޔާނުގެ ހަމަކަށަވަރުން އެނގޭ ޙަޤީޤަތަކީ
އެންމެހައި ކާއިނާތުގެ ވެރި ރަބްބަލް، الله ﷻ އެވެ. ވުޖޫދު، ކައުނުގެ އެންމެހައި
ކަންތައްތައް، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރައްވައި މިންވަރުކުރައްވާ ހަރަކާތް އެ ތަކެތީގެ
ހުރިހައި ކަމެއް ތަދުބީރުކުރައްވައި ހިންގަވައެވެ.

75- سُورَةُ الْمُؤْمِنُون :84-89

ހަމަ އެ ޤަރާއިނުގެ، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުން އުޅޭން ޖެހޭ ގޮތް ބަޔާންކުރައްވައި، ޝަރީޢަތް ބާވައިލައްވައި، އެ إِلٰهُ އެދިވޮޑިގެންނަވާ ގޮތަކަށް ވަކި ކަންތައްތަކެއް ކުރުން އަމުރުކުރައްވައި، ވަކި ކަންތައްތަކެއް ކުރުން ނަހީކުރައްވައިފައެވެ.

އަދި ކައުންސިލާ މިވެނި އެއްޗެއް މިވެނި ގޮތަކަށް ހެއްދެވި ނުވަތަ ކައުންސިލި ހިނގާ މިވެނި ކަމެއް މިވެނި ގޮތަކަށް ހިނގަވަނީ ނުވަތަ ނުހިނގަވަނީ ކީއްވެގެންތޯ އަހައި، އެ ފަދަ ސުވާލުތަކެއްކަމުގަ، އެއިން އެއްވެސް ކަމަކާ އިޢުތިރާޟުކުރުމުގެ އެއްވެސް ބާރެއް، އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ލިބިގެންނެއް ނުވެއެވެ. ހަމަ އެ ޤަރާއިނުގެ، ޝަރީޢަތުގެ މިވެނި ކަމެއް މިހެން އޮތީ ކީއްވެގެންތޯ އަހައި، ސުވާލުކޮށް ޖަދަލުކުރުމުގެ ބާރެއް ވެސް ނުވެއެވެ.

ވީއިރު، އިސްލާމް ދީނުގައި، މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ނަމާދު ފަރުޟުކުރައްވާފައި، ޒަކާތުގައި އަންހެނާ އިންސާނުންގެ މުއްދަތު އެއްގޮތްވާއި، ވާރުތަ ދުނި ބަހާން ގޮތުގެ އުސޫލުތަކާއި ތަވާއިދުތަކާއި ކަނޑައަޅުއްވާ އަދި މި ޙުދޫދު އެހެނިހެން ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކާއި ހިތްހަމަޖެހިގެން، އެ ކަން ކަމަށް އިންސާނުން ސުވާލުކުރުން ނެތި، އެއްވެސް އިންސާނަކަށް އަދި ޖިންނިއަކަށް ވިޔަސް ލިބިފައިވާ ބާރެއް ނޫނެވެ.

މި ފަދަ ސުވާލުކުރާ މީހުން، އިރު ހުރި ހިސާބުގެ ދުނިޔަވީގޮތުން ހިތްހަމަޖެހިގެން ނުވަތަ ހިތަކަށް ވަސްވާސްދޭ ފަދަ ކަމަކާ ނުރައްކާތެރިގެން ނުވަތަ ހަނިހިނގައި ދޭތެރޭގައި ފެން ނުލައްވައިގެން، މި ފަދަ ކަންކާމުގެ ހިތް ހަމަޖެހިގެން ވަރަކަ ދެއްކާނެ ކަމަށް ފެނެއެވެ.[76]

76– مَاْخُوذٌ من مَقَالٍ كُتِبَ فِي مَوْقِعِ كَوَاسَا

اللهُ ﷻ ގެ އިލާހުވަންތަކަން އެކަނިވުން

اللهُ ﷻ ގެ އިލާހުވަންތަކަން އެކަނިވުމަކީ، ބަރުޗީ ގޮތުގައި އަޅުކަންކުރެވޭ ހަމައެކަނި
އިލާހަކީ، اللهُ ﷻ ކަމަށާއި، އެއްވެސް ކަލާނގެއި، އެ އިލާހަށް އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު
ނެތި އޮޅުވާލިޔަކު ވެސް ނުވާކަން، ޝަރުޢީގޮތުން ހިތުގެ ޔަޤީން ތެދުކުރުން،
ޤަބޫލުކުރުން އެކަނިވެ ހުރުމާ ދެކު، ތިމާގެ ހުރިހާ ޢަމަލެއް ހަމައެކަނި، އެ އިލާ
ހަށް ހާއްސަކުރުމެވެ. اللهُ ﷻ ގެ ފުރިހަމަ އިލާހުވަންތަކަން އެކަނިވުމަށް ވެސް މިހެވެ.
اللهُ ﷻ ވަޙީކުރައްވައިފައެވެ. ﴿وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ﴾[77] މާނައީ:
"ތިޔަބައިމީހުންގެ އިލާހަކީ، އެއްކަލާނގެއް ހުންނެވި އިލާހެވެ. އެ އިލާހު ފިޔަވާ، އެ ޙަޟްރަތަށް
އަޅުކަންކުރުން ބަރޯސާވާނެ، އެހެން އެއްވެސް އިލާހަކު ނުވެއެވެ. އެ އިލާހީ، އެންމެ ރަޙު
މަތްތެރި ނިޢުމަތްތަކެއް ދެއްވާ، ރަޙްމާންވެވޮޑިގެންވާ ރަޙީމުވަންތަ އިލާހެވެ."

ދަންނާށެވެ! އިލާހީ ބަސްގައި «الإِلَٰهُ» މި އިސްމު ނަގާފައި ވަނީ، «الْمَأْلُوهُ»
މި މާނައިގައެވެ. «الْمَأْلُوهُ»ގެ މާނައަކީ އަޅުކަންކުރެވޭ ފަރާތެވެ.

أَفَأَمِنُوٓاْ أَن تَأۡتِيَهُمۡ غَٰشِيَةٞ مِّنۡ عَذَابِ ٱللَّهِ أَوۡ تَأۡتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغۡتَةٗ وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُونَ ١٠٧

﴿107﴾ ފަހެ، اللهُ ﷻ ގެ ޢަޛާބުން އަރާވަންތަކަން އިތުރުކުރެވޭ ތިމާމާ އެކު ވެސް،
އެ އިލާހާ އެކުން ތަރުތީބުވެވޮޑިގެން ބައިވެރިކުރާ ޝިރުކުވާގެން، ބުރުތަލާއި އެ ނޫން ވެސް ތަކެތި
އިލާހުން ކަލޭގައި ބަލައި، އަބަދުވެރިކުރުމާ އަޅުކަމުގައި އެ ތަކެތި، اللهُ ﷻ އާ ބައިވެރިކުރާ
މުޝްރިކުން އެ މީހީ، ދުނިޔޭގައި މީހާއި އަބަދުވެރިކުރުމުގެ މަތްކަމުން، އެ އިލާހު ޢަނބުރުވައި ފާނާ
އުފެއްދެވުން އަބަދުވެރިކުރުން ދުނިޔެކުން ސަލާމަތްކަމަށްވުމުގައި، އަބަދުވެރިކުރުމުން
އަމާންކަން ދެއްވާނޭ ކަމުގެ ޔަޤީންކަން، اللهُ ﷻ ގެ ޢަޛާބުގެ ރަހުމަތުން ދިޔަގެންނެއްތޯ؟

[77] سُورَةُ الْبَقَرَة :163

ނުވަތަ، އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް އަނގުވައް އިޙްސާސެއް ވެސް ނުވާ ގޮތަށް،
ކުއްލިއަކަށް ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވުމުގެ ވަގުތު އަތުވެދާނެ ކަމާމެދު އެއްވެސް ބިރެއް ނެތި ތިބެ
ސިތުނުކުރޯން، ކުފުރުވެރިކަން މަތީ އެބައިމީހުން އެ ތިބީ، އެބައިމީހުންނަކީ ޤިޔާމަތުގެ
ބިރުވެރިކަމުން އަމާންވެވޭނެ ބަޔަކު ކަމުގައި ހީކޮށްގެންނެއްތޯ؟ ސަލާމަތެއްނެތެވެ.
އެ ގޮތަށް، ސިތުނުކުރުމާއި ކުފުރުވެރިކަން މަތީ އެބައިމީހުން ތިއްބައި މަރުވެއްޖެ ނަމަ
ނުވަތަ ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވެއްޖެ ނަމަ، ނަރަކައިގެ ޢަޛާބުގައި އަބަދުގެއަބަދަށް ދެމިތިބޭނެ
ގޮތުގައި، الله ﷻ، އެބައިމީހުން ނަރަކައަށް ވައްދަވާނެއެވެ.[78]

قُلۡ هَٰذِهِۦ سَبِيلِيٓ أَدۡعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِيۖ وَسُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠
مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ١٠٨

﴿108﴾ ޔާ ރަސޫލާއެވެ! މުޝްރިކުންނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ!
މިމަން ރަސޫލާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދަޢުވަތުދެއްވައި މި ގޮވައިލައްވަނީ، ހަމައެކަނި،
الله ﷻ އަށް އަޅުކަންކުރުމަށެވެ. މިމަން ރަސޫލާގެ މަގަކީ މިއެވެ. އަދި، الله ﷻ ގެ
ބަޞީރަތުން، މިމަން ރަސޫލާއަށް ތަބާވެވަޑައިގެންފައި މިވާ ޞަޙާބީބޭކަލުންނާއި،
މުއުމިނުންގެ އަޚްލާޤައި، މިމަން ރަސޫލާއާ ތަބާވާ މީހުން ވެސް
ހަޤީޤަތާއި އެކަ މި ގޮވައިލެވީ، الله ﷻ ގެ މަގަށް އެވެ. އަދި، الله ﷻ އާ އެއްވެސް
އެއްޗެއް ބައިވެރިކޮށް ޝިރުކުނުކުރަމެވެ.

އަދި ހުރިހާ ބައިބަކާއި އުނިކަމަކުން، الله ﷻ ހުސްތާހިރުވެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަދި،
الله ﷻ އާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ބައިވެރިކޮށް ޝިރުކުކުރާ މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން،
މިމަން ރަސޫލާ ނުވަމެވެ.

78- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި، ތިމަން ރަސޫލާގެ ދަޢުވަތު ޤަބޫލުކުރުން އިންކާރުވާ މީހުން ވެސް، އެ إِلٰهާ
އެއްވެސް އެއްޗެއް ބައިވެރިކޮށް ޝިރުކުކުރަމުން ނޫނީއެވެ.[79]

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ إِلَّا رِجَالٗا نُّوحِيٓ إِلَيۡهِم مِّنۡ أَهۡلِ ٱلۡقُرَىٰٓۗ أَفَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ
فَيَنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۗ وَلَدَارُ ٱلۡأٓخِرَةِ خَيۡرٞ لِّلَّذِينَ
ٱتَّقَوۡاْۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ١٠٩

﴿109﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތިބާ ރަސޫލާގެ ކުރީގައި ވެސް، އެ ރަސޫލުންގެ ޤައުމަށް، ތިމަން إِلٰهُ ވަޙީ ބާވައިލެއްވީ، އެ ރަށްރަށުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެން، އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ހިނގާ ފިރިހެނުން ނޫން އެހެން ބައެއް، ރަސޫލުކަމަށްގެން، ތިމަން إِلٰهُ، ނުފޮނުއްވަމެވެ. އަދި، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ރަސޫލުން ފޮނުއްވީ، އެ ދުވަސްވަރުގައި އެ ބައެއްގެ ތެރޭގައި އޮތް އެންމެ ތަހުޛީބުވެރިވާ ރަށްރަށުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ވެސް މެއެވެ. އެއީ، ރަށްފުށުގެއްލާއި ތަހުޛީބުނުވާ ރަށްރަށުގައި ދިރޭ މީހުންނަށްވުރެން ބޮޑަށް، ތަހުޛީބުވެރިވާ ރަށްރަށުގައި ދިރޭ މީހުންނަށް، ޙައްޤުގެ ކަންތައްތައް ވިސްނައިގަންނަން ފަސޭހަވާތީ ކަމަށް ބެލެވެއެވެ. އަދި ޙައްޤުގެ ދަޢުވަތު ދިނުމުގެ ހިނގުމަށްކަމި، ޒިޔާރަތުގެ ބޮޑު މަސްއޫލިއްޔަތު އުފުލުމުގެ ގާބިލުކަން، އެ ފަދަ ފިރިހެނުންގެ ކިބައިގައި ބޮޑުވާނެ ކަމަށް ބަލާތީ ވެސް މެއެވެ.

އެހެންކަމުން، ކައްވެން ފިޔަޅާ އަދި ކައްވެ ގާބިލުކަން އެނގޭ މީހުން، އެ ރަސޫލުންގެ ރަސޫލުކަން ތެދުކުރުން ޤަބޫލުކުރުން، ހިތްޖެހޭގޮތް ތެދު މަގު ފިލިގަތީއެވެ. އަދި ކައްވެން އެއްކިބާވި، މަގުފުރެދުން މީހުން، އެ ރަސޫލުންގެ ރަސޫލުކަން ދޮގުކުރީއެވެ.

79– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ފަހެ، އެބައިމީހުން ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުނުކުރޭތޯ، އެބައިމީހުންގެ ކުރީން ވަގެއިގެން،
ރަސޫލުންގެ ރަސޫލުކަން ދޮގުކުރި މީހުންގެ މައްޗަށް ޢަޛާބުވެރިވުން އައުމާއި، އެބައިމީހުން
ހަލާކުވީ ނިމިދިޔައީ ކިހިނެއްކަން ކަލޭގެފާނުކަން ބަލަން އެބައިމީހުން ހިނގައި ބަލައި
ނުލެވިހުރީތޯ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އީމާންވާ ތަޤްވާވެރިވާ އުދަގޫ މީހުންނަށް،
އާޚިރަތުގެ ގޮތުގައި ލިބޭ ދަރުމަވަންތަ، ދެއްވާ، ނިޢުމަތްތައް ދުނިޔޭގައި ލިބޭ
ނިޢުމަތް، އަދި ފާއިދާ، އުފާވެރިކަމުގައި ދުނިޔޭގެ މަތާޢަށްވުރެ ހެޔޮކަން ފާޅުވެއެވެ.

ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން މި ކަންކަމާމެދު ވިސްނައި ފިކުރުކޮށް ނުވިސްނަނީތޯ؟
ސަމާލުކަންދެވޭ. މި ކަންކަމާމެދު ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނައި ފިކުރުކޮށް އެޔާ ނަމަ،
ދީނުގައި ހުރިހާ ކަމެއް ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބިފައިވާ ކަމަށްވާނެއެވެ.[80]

حَتَّىٰٓ إِذَا ٱسۡتَيۡـَٔسَ ٱلرُّسُلُ وَظَنُّوٓاْ أَنَّهُمۡ قَدۡ كُذِبُواْ جَآءَهُمۡ نَصۡرُنَا فَنُجِّيَ مَن
نَّشَآءُۖ وَلَا يُرَدُّ بَأۡسُنَا عَنِ ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿١١٠﴾

﴿110﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާގެ ރަސޫލުކަން ދޮގުކުރާ މީހުންގެ މައްޗަށް،
އަވަސް ޢުޤޫބާތުގެ ޢަޛާބެއް ނާޒިލުކުރުމަށް ލަސްވާތީ، އިބަ ރަސޫލާ
އުންމީދުކަނޑާލައިގެންވާތީވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ ރަސޫލާގެ ކައިރީ ރަސޫލުންނަށް ވެސް
އަވަސް ޢުޤޫބާތުގެ ޢަޛާބު ނާޒިލުވުމަށް ލަސްވާ ވުމުގެ ސަބަބުން ނުކުޅެނެވެ.
އޭ ކަލޭގެ ދީނުގެ ދުޝްމަނުން، ހަމަ އެކަނި، ނުވަތަ އިލާހު. ކަންތައްތައްވެސް،
އިބަ ރަސޫލާގެ ކައިރީން ޤައުމުތަކުން ރަސޫލުންގެ ރިސާލަތު ދޮގުކުރުން ފެނިގެން،
އޭ ރަސޫލުންގެ ޤައުމުގެ ޙަޤީ މީހުން ދުނިޔޭގެ ޢަޛާބުން، އެބައިމީހުން
އީމާންވާންކަމުގައި، އޭ ރަސޫލުން ވެސް ނާއުމީދުވެވަޑައިގަންނަވައެވެ.

އަދި އެ ޤައުމުތަކުގެ ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވާނޭ ކަމަށް، އެ ރަސޫލުންނަށް
ވަޢުދުކުރެއްވޭ ޢަޛާބު އައުން ލަސްވުމުން، އެ ވަޢުދުފުޅަކީ، އެ ރަސޫލުން ހައްދަވާ
އިތުރުކުރެއް ކަމުގައި ކާފިރުންނަށް ހީވެއްޖެއެވެ. އަދި، އެ ރަސޫލުންނަށް ދޮގުވެރިވާ
ދުއްމުނާތަކުގެ ސަބަބުން، އެ ރަސޫލުން ނާއުއްމީދުވެ، އެ ޤައުމުތަކުގެ ގިނަ
މީހުންނަކީ، އެ ރަސޫލުންގެ ދަޢުވަތު ޤަބޫލުކުރާނޭ ބަޔަކު ނޫން ކަމަށް، އެ ރަސޫލުންނަށް
ޔަޤީންވީ ހިނދު، ތިމަން اللهُގެ ނަޞްރާއި މަދަދު، އެ ރަސޫލުންނަށް އަތުވެއްޖެއެވެ.

ފަހެ، ކާފިރުންގެ މައްޗަށް، ތިމަން اللهُ ފޮނުއްވާ ޢަޛާބު އަންނަ ހިނދު، ތިމަން اللهُ
އިޚްތިޔާރުކުރައްވާ ބަޔަކު އެ ޢަޛާބުން ސަލާމަތްކުރައްވައެވެ. އެ ބަޔަކީ، އެ ރަސޫލުންނާ
އަދި، އެ ރަސޫލުންނާ ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނެވެ. އަދި ކުށްވެރި މުޖުރިމުންގެ
ކިބައިން، ތިމަން اللهُގެ ކޯފާއި ޢަޛާބު ދުރުކުރެވޭކަށް ނުވެއެވެ.[81]

ދަންނާށެވެ! މި ޤާއިމް ބާވައިލެއްވުނު އިސްކާރާ ދީނުގެ ދަޢުވަތުދެއްވުމުގައި،
ޖެހިލި ރަސޫލާއަށް ދިމާވެވަޑައިގަންނަވި އުނދަގޫތަކާއި، ކެތްތެރިވެވަޑައިގަތުން
ޖެހިވަޑައިގަންނަވި ބޮޑުމި ދަރިމަކާން ކަމުނުދިވަޑައިގެން އިބްރަތްތެރިކަމުގެ
ގޮތުންނެވެ. އަދި ނަޞީޙަތްއަހުން ލިބޭނެ ޙަސަދު ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ރަސޫލާއަށް
ނަޞްރުދެއްވައިވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަމުގެ ޔަޤީންކަން ދެއްވައި، އެ ރަސޫލާގެ ހިތްފުޅު
ހަމަޖެއްސެވުމުގެ ގޮތުންނެވެ.[82]

لَقَدۡ كَانَ فِي قَصَصِهِمۡ عِبۡرَةٞ لِّأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِۗ مَا كَانَ حَدِيثٗا يُفۡتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصۡدِيقَ
ٱلَّذِي بَيۡنَ يَدَيۡهِ وَتَفۡصِيلَ كُلِّ شَيۡءٖ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ١١١

81- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

82- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿111﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާއަށް، ތިމަން އިލާހު މި ބަޔާންކޮށްދެއްވި
ރަސޫލުންގެ ވާހަކަތަކުގައި ހަބަރުތަކާ އަދި، އެ ރަސޫލުންގެ ރަސޫލުކަން ދޮގުކުރި
މީހުންގެ މައްޗަށް، ތިމަން އިލާހު ފޮނުއްވި ކާރިޘާއި އުޤޫބާތުގެ ވާހަކަތަކުގައި،
ސަލާމަތް ބުއްދީގެ އަހްލުވެރިންނަށް ބަލައި ހުރި، ނަޞޭޙަތާއި އިބްރަތުން ފުރިގެންވާ
ޤިއްޞާތަކެއް ވާކަން ކަށަވަރުވެ.

ޝައްކެއްނެތެވެ. މި ޤުރުއާނަކީ، ﷲ ﷻ އަށް ނިސްބަތްކޮށްގެން އުފައްދާ ބުނުމާން
ދޮގު ވާހަކަތަކެއް ނޫނެވެ. އަދި މި ޤުރުއާނަކީ، ދޮގުކުރެވޭން ގޮތެއް ނުވެވޭނެއެވެ.
އެހެންނަމަވެސް، މި ޤުރުއާނަކީ، ކުރީގެ ރަސޫލުންނަށް، ތިމަން އިލާހު ބާވައިލެއްވި
ސަމާވީ ފޮތްތައް ތެދުކުރާ ފޮތެކެވެ. އަދި މި ފޮތަކީ، ﷲ ގެ އަޅުތަކުންނަށް
އެނގެންޖެހޭ، ޙަލާލު ކަންތައްތަކާއި، ޙަރާމް ކަންތައްތަކާއި، އެބައިމީހުން ކުރުން
ހުއްދަ ކަންތައްތަކާއި، ހުއްދަނޫން ކަންތައްތަކާ އަދި މި ދީން ފަސް އެބައިމީހުންނަށް
އެނގެންޖެހޭ އެންމެހައި ކަންތައްތައް ބަޔާންކޮށްދޭ ފޮތެކެވެ.

އަދި މި ފޮތް ބާވައިލެއްވީ، އީމާންވެ، މަގުދެއްކުމުން ސަލާމަތްވުމަށް އެދޭ މީހުން،
މި ފޮތުން އިރުޝާދުލިބިގަތުމަށް ބަޔަކަށެވެ. އަދި އީމާންކަމުގެ އަހްލުވެރިންނަށް ބަލައިވާ
ރަޙްމަތެއްގެ ގޮތުގައި ވެސް ވެއެވެ. އެހެންކަމުން، އީމާންކަމުގެ އަހްލުވެރިންގެ
ހިތްތަކަށް މި ޤުރުއާނުން ހިދާޔަތްލިބިގަނެއެވެ. އަދި، އީމާންކަމުގެ އަހްލުވެރިންގެ ގޮތަކީ،
ކީރިތި ޤުރުއާނުގައިވާ، ﷲ ﷻ ގެ އެންގެވުމާއި އަމުރުފުޅުތަކަށް ފުރިހަމައަށް ކިޔަމަންތެރިވެ،
ނަހީކުރެއްވި އެންމެހައި ކަންތައްތަކުން ދުރުވުން ދުރުވެ ހައްޤުކޮށްލުމެވެ.[83]

83– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކޮށްދެއްވިއެވެ.

(خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ) މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، އެންމެ ހެޔޮ މީހަކީ، ޤުރުއާން އުނގެނި އަދި އުނގަންނައިދޭ މީހާއެވެ." އަދިވެސް ޙަދީޘްކޮށްދެއްވިއެވެ.

(مَنْ عَلَّمَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، كَانَ لَهُ ثَوَابُهَا مَا تُلِيَتْ) މާނައީ: "اللهُ ﷻ ގެ ފޮތުން އާޔަތެއްގެ މިންވަރު ވެސް އުނގަންނައިދީފި މީހަކަށް، އެ އާޔަތް ކިޔަވާހައި ހިނދަކު އެ ކަމުގެ ޘަވާބު ލިބިލިބިގެންދާނެއެވެ."